

műhely

2021

Jorge Luis Borges: Leopoldo Lugonesnek; **Orbán Gábor:** Leopoldo Lugones; **Leopoldo Lugones:** A sóbálvány; **Zalka Csenge, Czakó Zsófia, Puskás Panni** prózája; **Sütő Csaba András, Dalmai Rozi, Szlukovényi Katalin, Pátkai Tivadar, Komálovics Zoltán, Meliorisz Béla, Csikai Gábor, Szabó Gergely, Györi László, Simek Valéria, Deák Napsugár, Máhr Gábor, Vermes Nikolett** versei; **Yanping Gao:** A kínai petrofilia és az „eszményi” szikla; Kritikák Villányi László (**Szénási Zoltán**), Ovidius (**Csehy Zoltán**), Czakó Zsófia (**Csepi Dóra**) és Kiss Tibor Noé (**Földes Györgyi**) kötetéről; **Gollowitzer Szabina** grafikái

műhely

Kulturális folyóirat
Megjelenik kéthavonta
2021. XLIV. évfolyam, 1. szám

Kiadja:
a Műhely Folyóiratkiadó Nonprofit
Korlátolt Felelősségű Társaság.

A kiadásért felel:
Horváth Nóra ügyvezető.

Szerkesztőség:
9022 Győr, Rákóczi u. 1.
Levél cím: 9002 Győr, Pf. 45.
Tel.: 96/326-845
E-mail: szerkesztoseg@gyorimuhely.hu
Honlap: www.gyorimuhely.hu
Facebook:
https://hu-hu.facebook.com/muhely_folyoirat/

Főszerkesztő:
HORVÁTH NÓRA

Szerkesztők:
SZARVAS MELINDA
(vers és próza)

HORVÁTH-MÁRJÁNOVICS DIÁNA
(kritika)

KURCSIS LÁSZLÓ
(kiadványszerkesztő grafikus)

TAKÁCS NÁNDOR
(szerkesztő)

Szerkesztőségi titkár:
SZIKONYA GABRIELLA

Korrektor:
CSISZÁR LÁSZLÓ

Tördelés:
VISIONEXT Vizuális Stúdió, Győr

Nyomás, kötés:
PALATIA Nyomda és Kiadó Kft., Győr
Felelős nyomdavezető:
Radek József ügyvezető igazgató

A Műhelyt Budapesten és vidéken
terjeszti a Magyar Lapterjesztő Rt. és
a Könyvtárellátó Kht.
Előfizetésben terjeszti a
Magyar Posta Zrt.
Üzleti Ügyfelek Üzletág, Központi
Előfizetési és Áruszállásment
Csoport, 1900 Budapest.

Előfizethető az ország bármely
postáján, a hírlapot kézbesítőknél,
valamint e-mailen:
hirlapelofizetes@posta.hu.

A befizetéseknel kérjük minden
esetben feltüntetni:
Műhely c. folyóirat.
Előfizetési díj 2021. évre: 4560 Ft
Folyóiratunk megrendelhető
a szerkesztőség címén is!

Index: 25975 HU ISSN0138-922 X.

Köszönet Gollowitz Szabinának
a grafikáiért!

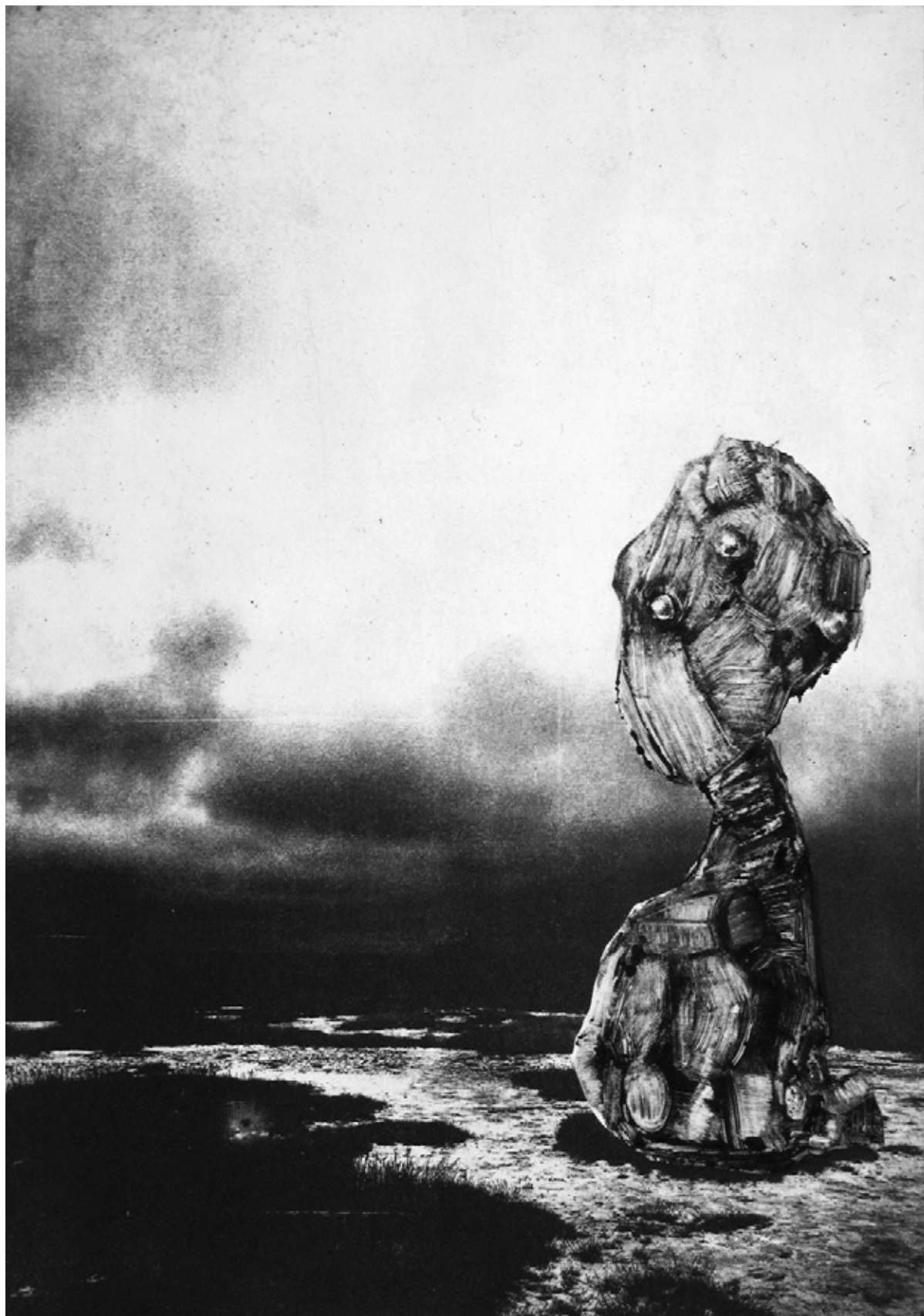
Az új címformát, logót
és a hozzájuk kapcsolódó
animációt (www.gyorimuhely.hu)
Farkas Gergő Tamás tervezte.

Máris eltelt egy év a Műhely megújulása óta, anélkül, hogy egyszer is találkozhattunk volna olvasóinkkal a megszokott Műhely-bemutatós törzshelyeken. Ettől függetlenül boldogok vagyunk, hogy 2020/5–6-os *Belső szabadság* című számunk is megjelenhetett. A címválasztással a Műhely szellemiségének megőrzését kívántuk kihangsúlyozni, most azonban úgy tűnik, hogy a járványhelyzet okozta körülmények miatt az eddigieknél is jobban kell ápolnunk belső szabadságunkat. Tematikus számunk (ahogy korábbi lapszámaink is) minden bezárás ellenére elérhető és megrendelhető a szerkesztőség címén!

2021/1-es számunkkal búcsúzik a szerkesztőségtől Szarvas Melinda, aki a vers- és prózarovat vezetőjeként oroszánrészt vállalt a 2020-as számok tartalmának kialakításában. A Műhely-rovat elnevezésű ötletét a továbbiakban is megtartjuk. Válogatása most egy kicsit a szokottnál is jobban kikacsint Győrré és a környékbeli településekre – jól ismert szerzőink művei mellett felhívnam a figyelmüket Zalka Csenge hivatásos mesemondó pazar humorral megírt prózájára. A fordítások területén több kuriózzal is készültünk: Borges és Lugones írásaihoz Orbán Gábortól kapunk támpontokat, Yanping Gao kortárs kínai filozófustól pedig elsőként olvashatunk magyarul tanulmányt. A kínai petrofiláról, vagyis a sziklák szerzetének hagyományáról szóló elemzését Kvéder Bence Gábor ültette át magyar nyelvre. A kritikarovat színes válogatása az ókortól a 21. századig tartó időszakból merít, szerzőink ugyanazzal a könnyedséggel közelítenek Ovidius *Ibis*-éhez, Villányi László legutóbbi verseskötetéhez, Kiss Tibor Noé harmadik regényéhez és Czako Zsófia első kötetéhez. Reméljük, hogy olvasóink találnak néhány érdekességet e lapszámomban! A vizuális arculatot Gollowitz Szabina grafikusművész szürreális létezőinek világa határozza meg.

Horváth Nóra
főszerkesztő

Tartalom

SZÓ – KÉP – KÉPZE(LE)T – GOLLOWITZER SZABINA: A Monster Objectek szürrealizmusa	5
A KÉPEK JEGYZÉKE	6
•	
JORGE LUIS BORGES: Leopoldo Lugonesnek.....	7
ORBÁN GÁBOR: Leopoldo Lugones.....	8
LEOPOLDO LUGONES: A sóbálvány.....	10
•	
ZALKA CSENGE: Gyorstalpaló Győrújbaráthoz.....	12
CZAKÓ ZSÓFIA: A holnap már nem lesz szomorú.....	16
•	
MŰHELY-ROVAT	
PUSKÁS PANNI: Minden idők egyik legrosszabb verse.....	18
•	
SÜTŐ CSABA ANDRÁS: A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat.....	20
DALMAI ROZI: Fövenyes	26
Krónika, Időjárás.....	26
Karácsony Győrben.....	27
Aranymetszés	27
Emésztés.....	28
SZLUKOVÉNYI KATALIN: Dunaparti sétány ősszel.....	29
Index.....	29
Szédülés	30
PÁTKAI TIVADAR: Öregek.....	31
KOMÁLOVICS ZOLTÁN: kleist iii.....	33
MELIORISZ BÉLA: Hogy nem.....	34
Ha ez.....	34
Villamosozott	34
Ha szólni	35
Más mint	35

CSIKAI GÁBOR:	Végül, mégis	36
	Bédé belebonyolódik a dolgokba	37
SZABÓ GERGELY:	mély	38
	zúg	38
	több	39
GYŐRI LÁSZLÓ:	Odi profanum vulgus	40
	Columba palumbus	40
	Salvador Dali órája.....	41
	Pőre ágyon alszom	42
	A lobogó létra.....	43
SIMEK VALÉRIA:	Ketten	44
	Zivatar	44
	Tovaringató	45
	Múlt.....	45
DEÁK NAPSUGÁR:	Évszaktöredékek	46
MÁHR GÁBOR:	„sziklát másztam”	48
	volt egy nagy temetés.....	49
	aranyóra.....	50
OLÁH ANDRÁS:	túl távol	51
	időhiány.....	51
	leveleink	52
	árvaságaink.....	52
VERMES NIKOLETT:	Természetes szelektáció	53
	Ősbűn ajándékba	53
	Leértékelés a hentesnél	54
•		
YANPING GAO:	A kínai petrofilia és az „eszményi” szikla (Kvéder Bence Gábor fordítása) ...	56
•		
SZÉNÁSI ZOLTÁN:	A lélek mélyének tektonikája (Villányi László: <i>mindenek előtt</i>)	65
CSEHY ZOLTÁN:	Extatikus átokvers vagy bizarr költői önanalízis? (Ovidius: <i>Ibis</i> , ford. Teravagimov Péter, utószó Ferenczi Attila)	68
CSEPI DÓRA:	Konténernyi szabadság (Czakó Zsófia: <i>Nagypénteken nem illik kertészkedni</i>)	70
FÖLDES GYÖRGYI:	Élethálózat, szövegfoto (Kiss Tibor Noé: <i>Beláthatatlan táj</i>).....	72

Szó – kép – képzelet – A Monster Objectek szürrealizmusa

Gollowitzer Szabina

Grafikáim szürreális lényei valamely, az ember előtti vagy utáni korok lenyomatai, olyan formák, melyek a mi bolygónkon születtek és haltak meg. Az eltelt idő traumatikus esemény-rétegeinek állítanak emléket. Folyamatosan szembesülök a környezet változásával, ezért a disztópia témakör természetben való ábrázolása kezdett el foglalkoztatni. Általában a disztópikus történetek fikciós térben játszódnak, szeretném, ha az általam ábrázolt téma nem válna valósággá.

A *Monster Objects* sorozatban a klasszikus eljárásokat ötvöztem mai digitális eszközökkel. A figurák vagy objektok többségében egyedi grafikák, a monotípia sajátossága miatt. A hátterek fotóalapúak, fényérzékeny alumínium lemezre világítás után mélynyomással kerültek sokszorosításra. Ennek a technológiának az ismeretét akkor volt szerencsém elsajátítani, amikor cserediákként egy egyetemi szemesztert tölthettem Finnországban. Az ott átélt idő számomra olyan volt, mint egyfajta elvonulás. Megtapasztaltam az elmagányosodás érzését, ami nem feltétlenül jelentett rosszat, mert a fagyos természeti formák, a végtelen táj, a köd elindította bennem ezt a képi koncepciót.

Grafikusként a foltokra és részletekre koncentrálok a másik általam kedvelt sokszorosító technikával, a szitanyomással is. Textil-szitanyomat képeket 2019 óta készítek. Minden egyes elkezdett mű ismeretlen, előre nem meghatározható folyamattal indul, és a munka ideje maga a feltárás. Ez számomra egyenlő a tanulással.

Gollowitzer Szabina

(1989, Győr):
grafikusművész.
Tervezőgrafikus alap-
és mesterdiplomát
szerzett a soproni
Alkalmazott Művészeti
Intézetben, 2013-ban
és 2015-ben. Ezután a
Magyar Képzőművészeti
Egyetemen végzett
Képzőművész-tanár
szakon 2016-ban. 2017
óta a Győri Grafikai
Műhely Egyesület
vezetőségi tagja.

Díjak:
2017. szeptember – 17.
ARC Plakát pályázat – III.
helyezés
2019. október – I.
Budapesti Illusztrációs
Fesztivál – Ösztöndíj,
Olaszország, Sarmede
2020. szeptember –
Moson megyei tárlat,
Hansági Múzeum Díja

Rezidens programok,
ösztöndíjak:
Erasmus Program, 2014
Széchenyi Művésztelep,
Gyermely, 2016, 2017,
2019
Art Flexum Szigetközi
Művésztelep, 2016
Hansági Múzeum
Művésztelep, Doborgaz,
2018
Ingolstadt Art Residence
Program, 2019

A képek jegyzéke

- Borító 1.: Lóhalál • ImageOn, monotípia, 20x28 cm, 2014.
 Borító 2.: Ufó télen I. • ImageOn, monotípia, 28x40 cm, 2014.
 Borító 3.: Mist • ImageOn, monotípia, 28x40 cm, 2014.
 Borító 4.: Distance • szitanyomat, vászon, 80x80 cm, 2021.
 2. o.: Mít nézel? • ImageOn, monotípia, 28x40 cm, 2014.
 5. o.: Folyamán • szitanyomat, vegyestechnika, vászon, 70x100 cm, 2020.
 6. o.: Kör kövületek sorozat • vegyestechnika, 20x20 cm, 2016.
 7. o.: Hangyász-pusztá • ImageOn, monotípia, 20x28 cm, 2014.
 9. o.: Deep Down I. • vegyestechnika, 2018.
 15. o.: Kör kövületek sorozat • vegyestechnika, 20x20 cm, 2016.
 19. o.: Kör kövületek sorozat • vegyestechnika, 20x20 cm, 2016.
 28. o.: Határ • szitanyomat, vászon, 40x40 cm, 2020.
 30. o.: Kör kövületek sorozat • vegyestechnika, 20x20 cm, 2016.
 32. o.: Cím nélkül • vegyestechnika, 2016.
 35. o.: Szomjúság • ImageOn, monotípia, 20x28 cm, 2014.
 39. o.: Foltos totem • ImageOn, monotípia, 28x40 cm, 2014.
 41. o.: Cím nélkül • vegyestechnika, 2020.
 49. o.: Landed II. • szitanyomat, vászon, 34x44 cm, 2019.
 55. o.: Famadár • ImageOn, monotípia, 20x28 cm, 2014.
 59. o.: Landed III. • szitanyomat, vászon, 34x44 cm, 2019.
 64. o.: Landed I. • szitanyomat, vászon, 34x44 cm, 2019.

JORGE LUIS BORGES

Leopoldo Lugonesnek

Elmarad mögöttem a tér lármája, és belépek a könyvtárba. Szinte testemen érzem a könyvek nehézkesét, a rend derűs légkörét, a varázslatos módon megőrzött, mumifikált időt. Balra-jobbra a józan álomba mélyedt olvasók pillanatnyi profiljai rajzolódnak ki a szorgos lámpák fényénél, mint a miltoni hypallagében. Emlékszem, ez a retorikai alakzat egyszer már eszembe jutott ezen a helyen, ahogy az a másik, szintén környezetleíró epitheton, a *Lunario*¹ kopár tévéje, valamint az *Aeneis*ből származó hexameter, amely hasonló vagy még nagyobb lelemény: *Ibant obscuri sola sub nocte per umbras.*

Ezen elmélkedem, míg az irodája ajtaja elé érek. Belépek; váltunk néhány alkalomhoz illő, szívélyes szót, és átadom ezt a könyvet. Ha nem tévedek, Lugones, maga nem vetett meg engem, és örült volna, ha valamelyik munkám elnyeri a tetszését. Erre sosem került sor, ezúttal mégis a lapokat forgatja, és helyeslően elolvas egy-egy verssort, talán mert a saját hangjára ismer, vagy mert az épkezláb elméletet többre tartja a silány gyakorlatnál.

Ezen a ponton, mint víz a vízben, feloldódik az álom. A tágas könyvtár körülöttem nem a Mexikó utcában van, hanem a Rodriguez Peñában, és Lugones, maga harmincnyolc elején megölte magát. A valószerűtlen jelenet hiúságom és nosztalgiám szüleménye. Bizonyára (mondom magamnak), de holnap én is halott leszek, időnk összemosódik, a szimbólumok világában elvész a kronológia, és bizonyos értelemben igaz lesz a kijelentés: elhoztam magának ezt a könyvet, ön pedig elfogadta.

Fordította Orbán Gábor

Orbán Gábor

(1975, Budapest):
franciából, spanyolból fordít irodalmi műveket (Fred Vargás, David Foenkinos, Benoît Duteurtre, Fogwill, Leopoldo Lugones, Silvina Ocampo).
Magyar irodalommal foglalkozó, francia nyelvű honlapot szerkeszt: litteraturehongroise.fr

¹ *Lunario sentimental*: Lugones 1909-ben megjelent, nagy hatású verseskötete. [A ford.]

ORBÁN GÁBOR

Leopoldo Lugones

„Ha az egész argentin irodalmi fejlődést
egyetlen emberben kellene összegeznünk
(bár efféle hóbortos korlátozásra semmi sem kényszerít),
ez az ember vitathatatlanul Lugones lenne.

Művében benne vannak a tegnapiaink,
a ma és talán a holnap is.”

Jorge Luis Borges:

Előszó Leopoldo Lugones
Sóbálványához

Lugones olvasója egy szörnyeteg és egy zseni művébe kap bepillantást, jegyzi meg francia fordítója (MONSALVE 2019). Tagadhatatlan, hogy nagy magasságok és nagy mélységek jellemezték nemcsak pályafutását, életét, de művei megítélését is. 1874-ben született Villa María del Río Seco városában (születésnapja – június 13. – ma is az írók napja Argentínában). A huszadik század első két évtizedében a nicaraguai Ruben Darío mellett a korszak legfontosabb dél-amerikai költőjének, a francia parnasszisták és szimbolisták hatását mutató „modernismo” vezéralakjának számított. Gyors egymásutánban megjelenő verseskötetei – *Los crepusculos del jardín* (1905), *Lunario sentimental* (1909), *Odas seculares* (1910) – „háromféle költőnemzedék kialakulásához teremtett alapot” (INOTAI 1988). *Fuerzas extrañas* (1906) című novelláskötete (amelynek az itt közölt *A sóbálvány* az egyik darabja) a tudományos-fantasztikus irodalom úttörő alkotása. A totális értelmiségi mintaképének számító Lugones, aki Argentínában az elsők között érdeklődött pl. Einstein elméletei iránt, ebben a prózai művében szinte letaglózza az olvasót roppant műveltségével, vakmerő eredetiségével, különös humorával. Lugones az életben is arra törekedett, hogy „jelenség”, a *Nación* napilapnál mellette dolgozó Mujica Lainez szavaival *spectacle de la nature* legyen (LAINEZ 1982). 1924. december 9-én, az ayacuchói csata százéves évfordulója alkalmából mondott beszédében azonban túllőtt a célon. Pacifizmust és demokráciát elutasító, katonaságot dicsőítő szavaival Uriburu tábornok katonai puccsának (1930) ideológiai előkészítőjévé vált. „Elveszítettünk egy költőt, és kaptunk helyette egy bohócot”, fogalmazta meg a latin-amerikai értelmiség véleményét José Vasconcelos, mexikói író társa (MONSALVE 2019). Az elszigetelődő költő egy diáklány szerelmében keresett vigasztalást. A kapcsolatnak „Polo” becenevű fia vetett véget, aki a hatalomátvételt követően a fővárosi titkosrendőrséget irányította (állítólag neki köszönhető az elektromos árammal való kínzás meghonosítása). 1938. február 18-án a Tigris folyó egyik szigetén, a szimbolikus nevű Ballépés szállodában Lugones öngyilkos lett. A család pokoljárása azonban ezzel még korántsem ért véget: Leopoldo Lugones unokáját, a szélsőbaloldali aktivistát, „Piri” Lugonest az apja módszerével kínozták, mielőtt megölték volna 1978-ban... (A Lugonesek sötét krónikáját a költő Párizsban élő dédunokája, Tabita Peralta Lugones eleveníti fel írásaiban¹.)

De vajon hogyan emlékeznek a sokáig nemzeti költőnek tekintett Lugonesre ma Argentínában? Különködő, dagályos rímhányó. Mára klasszikussá vált, fantasztikus novellák szerzője. Legfőképp pedig az argentin katonai puccs eszméjének nagy hatású hirdetője azóta, hogy 1924-ben kimondta az ezerszer idézett és elutasított mondatot: „a világ érdekében a kard ideje jött el újra.” (DALMARONI 2010). Valahogy így. Ha egyáltalán emlékeznek. Az argentin irodalomról szóló 21. századi diskurzusból ugyanis gyakorlatilag hiányzik a neve. A Borgest követő időszak elismert szerzői, Ricardo Piglia, Juan José Saer, César Aira – gúnyval vagy tüntető közönnyel – „hajították ki az ablakon” (DALMARONI 2010). Hogy Lugones mégsem merült teljesen feledésbe, az kétségkívül Borges érdeme. Vagyis inkább az érett Borgesé. (Az 1920-as években induló, ifjú Borges még jóval ellentmondásosabban viszonyult idősebb pályatársához.) Neki ajánlotta *El hacedor* (1960) című művét, és gyakran nevezte mesterének: „En csupán Lugones kései tanítványa vagyok, aki a maga részéről Poe kései követője volt.” (FERRER 1991: 171.) Borges Lugones politikai szerepvállalását igyekezett élesen elválasztani irodalmi tevékenységétől: „mára szinte szándékosan elfelejtették, amiért kezdetben anarchista volt, majd szocialista, aztán az első világháborúban a szövetségesek támogatója, azaz demokrata, végül pedig a fasizmus híve; az emberek e kései politikai állásfoglalása alapján ítélik meg, noha ő sosem húzott hasznot ezekből az irányváltásokból, nagyon egyenes ember volt... egy író a politikai meggyőződése alapján megítélni könnyelmű, felszínes dolog” (FERRER 1991: 172).

Lugones magyar recepciójának legfőbb akadálya nem annyira kínos közéleti tevékenysége, mint inkább a fordítások hiánya. Tudomásom szerint a Lugones legmaradandóbb prózai művének tartott *Fuerzas extrañas* (Ismeretlen erők) kötetből csak két novella² hozzáférhető magyarul. Ezt a hiányt igyekszünk most részben orvosolni *A sóbálvány* közlésével. Borges Lugoneshez szóló rövid írásával pedig a két író között fennálló szoros kapcsolatot szeretnénk érzékeltetni, ami jóval túlmutat azon, hogy mindketten könyvtárigazgatók (is) voltak.

- DALMARONI, Miguel 2010. *El juicio del siglo: Leopoldo Lugones revisitado*. Estudios de Literatura I., Castilla
- FERRER, Antonio Fernández 1991. *Borges de la A a la Z*. Siruela, Madrid
- INOTAI András 1988. Lugones Leopoldo. In: *Világirodalmi Lexikon*. Főszerk. KIRÁLY István, Akadémiai Kiadó, Budapest
- LAINEZ, Mujica 1982. *Páginas de Manuel Mujica Lainez seleccionadas por el autor*. Celta Buenos Aires
- LUGONES, Leopoldo 2019. *Des forces étranges*. Ford. MONSALVE Samuel. Éditions Allia

- 1 LUGONES, Tabita Peralta 2014. *Cuervos de la memoria*, Ediciones de la Flor; LUGONES, Tabita Peralta 2009. *Retrato de familia*, Emecé.
- 2 Yzur (ford. SCHOLZ László. In: *Nagyvilág*, 38/5., 1993) és Abdéra lovai (ford. ORBÁN Gábor. In: *Korunk*, 22., 2011).

A sóbálvány

A zarándok így mesélte Szoszisztratosz szerzetes igaz történetét:

– Aki nem járt Szent Szabbász kolostorában, nem mondhatja, hogy ismeri a kétségbeesést. Képzeltetek el egy réges-régi épületet, melynek lábánál a Jordán homoktól sárgálló vize terebint- és szodamai alma-ligetek között csordogál a Holt-tenger felé. Az egész vidéken csak egyetlen pálma koronája magasabb a kolostor falainál. Végtelen magány, amelyet csak nyájukat terelgető nomád pásztorok zavarnak meg egy-egy délután; hatalmas csend, amely mintha a horizontot eltorlaszoló hegycsúcsokból ereszkedne alá. Amikor a sivatag felől fúj a szél, lehetőleg finom homok esik; amikor a tó felől, minden növényt beborít a só. Az alkonyatot és a pirkadatot ugyanaz a szomorúság mossa össze. Csak nagy bűnök vezeklői viselnek el ilyen magányt. A kolostorban misét hallgatni, gyónni lehet. A szerzetesek, akik ma már csak öten vannak, és akik közül a legfiatalabb is elmúlt hatvanéves, könnyű étkekkel – sült datolyával, szőlővel, folyóvízzel, olykor pálmaborral – kínálják a zarándokat. Sosem hagyják el a kolostort, bár a szomszédos törzsek tisztelik őket, ugyanis jó orvosok. Amikor meghal valamelyikük, a folyópart alatti barlangokba temetik őket, a sziklák közé. Ezekben a barlangokban manapság kék galambpárok, a kolostor barátai fészkelnek; korábban – sok-sok éve már ennek – a legelső anakoréták laktak bennük, köztük az a Szoszisztratosz, akinek a történetét elmesélni készülök. Segíts, Kármelhegyi Boldogasszony, ti pedig hallgassatok végig figyelmesen. Amit elmondok, szóról szóra Porphüriosz testvértől hallottam, aki Szent Szabbász egyik barlangjában nyugszik, ahol erényben és bűnbánatban leélt szent életét nyolcvanéves korában bevégezte. Isten fogadja kegyelmébe. Amen.

Szoszisztratosz örmény szerzetes volt, aki a megfeszített hitére újonnan áttért ifjú társaival úgy döntött, hogy a világtól elvonulva fogja leélni életét. A sztiliták szívós fajtájához tartozott. Hosszú sivatagi bolyongás után bukkantak rá az említett barlangokra, ahol megtelepedtek. A Jordán vize, a közösen művelt apró veteményes gyümölcssei fedezték szükségleteiket. Nap-hosszat imádkoztak, és elmélkedtek. A barlangokból felszálló fohászaik ereje tartotta meg az ingatag mennyboltot, amely már-már a bűnös világra szakadt. E számkivetettek, akik testük sajnálatával és koplalásuk kínjaival igyekeztek csillapítani Isten jogos haragját, áldozatukkal számos pestist, háborút és földrengést elhárítottak. A hitetlenek, akik könnyelműen kinevetik a cenobiták bűnbánatát, mit sem tudnak erről. Márpedig az igazak áldozatai és imádságai a mindenség boltozatának zárókövei.

Harminc év önmegtartóztatás és hallgatás után Szoszisztratosz és társai elérték a szentség állapotát. A démon tehetetlenségtől nyűszített a szent remeték lábainál. Ezek aztán egymás után meghaltak, és Szoszisztratosz végül magára maradt. Nagyon megöregedett, összetöpreődött. Szinte egészen átlátszóvá vált. Napi tizenöt órát imádkozott térden állva, több isteni kinyilatkoztatásban volt része. Két galamb-barátja minden délután vitt neki néhány gránátalmamagot, és a csőréből megetette. Kizárólag e magokon élt, mégis kellemes illatot árasztott, mint estefelé a jázminbokrok. Minden év fájdalmas péntéken borral teli aranykupát és kenyeret talált ébredéskor gallyakból rakott ágya fejénél. Fűszeres áldozatuktól leírhatatlan eksztázisba merült. Sosem firtatta, hogyan kerültek oda. Tudta, hogy Jézus urunk meg tudja cselekedni. Teljes odaadással várta a napot, amikor elnyeri az üdvösséget, türte évei múlását. Jó ötven éve egyetlen vándor sem tévedt arrafelé.

Egy reggel azonban, amikor a szerzetes éppen a galambjaival imádkozott, a madarak ijedten rebbentek fel. Egy zarándok állt a barlang bejárata előtt. Szoszisztratosz szent szavakkal üdvözölte, majd egy kancsó friss vízre mutatva pihenésre invitálta. Az ismeretlen mohón ivott, mint akit teljesen elcsigázott a fáradtság. Miután elfogyasztott egy marék szárított gyümölcsöt, amelyet a tarisznyájából vett elő, imádkozott a szerzetes társaságában.

Eltelt hét nap. A vándor elmesélte, hogyan jutott Cézareától a Holt-tenger partjáiig. Elbeszélését egy Szoszisztratosz számára nyugtalanító történettel zárta.

– Láttam az elátkozott városok halottait – mondta egyik este a vendéglátójának. – Láttam a katlanként füstölő tengert. Iszonyattal szemléltem a só-asszonyt, Lót bűnhődő feleségét. Testvérem, az a nő él! Hallottam a nyögését, láttam, ahogy izzad a déli verőfényben.

– Hasonlót ír Juvencus *De Sodoma* című értekezésében – jegyezte meg halkan Szoszisztratosz.

– Ismerem az idevonatkozó passzust – tette hozzá a zarándok. – még kategorikusabban fogalmaz; arra következtetni belőle, hogy fiziológiai értelemben Lót felesége sosem szűnt meg nő lenni. Ugy vélem, irgalmas cselekedet lenne megszabadítani büntetésétől...

– Istennél az igazság! – kiáltotta a remete.

– Jézus vajon nem azért is jött, hogy áldozatával megváltsa a régi világ bűneit? – ellenkezett finoman az utazó, aki láthatólag a szent szövegek tudója volt. – Vagy talán a keresztség nem mossa le egyaránt a Törvény és az Evangélium ellen elkövetett bűnt?

E szavak után mindketten álomba merültek. Utoljára töltötték együtt az éjszakát. Másnap az ismeretlen Szoszisztratosz áldásával útnak indult. Mondanom sem kell, hogy megnyerő külseje ellenére az állítólagos zarándok maga volt a Sátán.

A gonosz terve rafinált volt. Attól az estétől kezdve a szent lelkét egyetlen aggodalom gyötörtc. Megkeresztelni a sóbálványt, kiszabadítani megláncolt lelkét! Erre kötelezte az irgalom, ezt diktálta az értelem. Hónapokig tartó küzdelem után a szerzetesnek látomása támadt. Egy angyal jelent meg álmában, és azt parancsolta, végezze el a szertartást.

Szoszisztratosz három napig imádkozott, és böjtölt, majd a negyedik nap reggelén, akácfabotjára támaszkodva, elindult a Jordán mellett futó ösvényen, a Holt-tenger felé. Az út nem lett volna hosszú, de fáradt lábai alig vonszolták, így két álló napig gyalogolt. A hűsége galambok, mint rendesen, most is megetették, ő pedig sokat, és mély átéléssel imádkozott, döntése ugyanis rendkívüli módon megviselte. Végül, amikor lábai már cserben hagyták volna, szétnyíltak a hegyek, és előtűnt a tó.

Az elpusztított városok csontvázai enyészetnek indultak. Néhány üszkös kőnél már alig maradt több: árkád-darabok, bitumenné szilárdult, sómarta vályogtégla-sorok... A szerzetes alig nézett a maradványokra, igyekezett kikerülni őket, nehogy beszennyezzék a lábát. Egyszer csak egész öreg testében remegni kezdett. Dél felé, már a romokon túl, a hegyek egyik hajlatában, ahonnan a törmelékek alig látszóttak, megpillantotta a szobor körvonalát.

Kőpalástja alatt, amelyet kikezdett az idő, magas volt és vékony, mint egy kísértet. A fehéren izzó nap áttűzesítette a sziklákat, tükröként csillogtatta a terebintek leveleit borító sóköpenyt. A déli verőfényben úgy tűnt, mintha a bokrok ezüstből lennének. Az égen egyetlen felhő sem látszott. A keserű vizek szokásuk szerint mozdulatlanok voltak. Amikor feltámad a szél, a zárándokok szerint, hallani felettük a városok szellemeinek panasztát.

Szoszisztratosz közelebb ment a szoborhoz. Az utazónak igaza volt. Langyos nedvesség borította az arcát. A kővel benőtt fehér szemek, fehér ajkak teljesen mozdulatlanok voltak, évszázados álomba dermedtek. Az életnek semmiféle jele nem látszott a sziklán. A nap évezredek óta ugyanolyan kérlelhetetlenül égette, a képmásnak mégis élnie kellett, hiszen izzadt! Rejtélyes álommá kristályosodott benne a bibliai rettegés. Egykor Jehova haragja sújtotta e lényt, a hús és a szikla ijesztő keverékét. Vajon nem vakmerőség megzavarni az álmát? Vajon az elátkozott asszony bűne nem hullik-e vissza az esztelenre, aki megkísérli megváltani? Bűnös bolondság felzavarni a rejtélyt, talán pokoli kísértés. Szoszisztratosz szorongó szívvel térdelt imára egy liget árnyékában...

Hogy hogyan zajlott le a szertartás, nem fogom elmondani nektek. Elég, ha annyit tudtok, hogy amikor a szentelt víz a szoborra hullott, a só lassan oldódni kezdett, és a remete egy nőt pillantott meg. Vénséges vén volt, mint az örökkévalóság, szörnyű rongyok borították, hamuszürkén, véznán reszketett az évszázadok súlya alatt. A szerzetes, aki a démonnal is bátran nézett szembe, megrémült a látványtól. A kárhozott nép kelt életre benne. Ezek a szemek látták a tüzes kénesőt, amelyet Isten haragja zúdított a gyalázatos városokra; ezeket a rongyokat Lót tevéinek szőréből szőtték; ezek a lábak az Örökkévaló tűzének hamuját taposták! És az ijesztő asszony beszélni kezdett ósrégi hangján.

Nem emlékezett semmire. Egyedül a tűzvész derengett neki, borzongató érzés fogta el a tenger látványától. Lelkében zűrzavar dúlt. Sokáig aludt, álma sötét volt, mint a sír. Szenvedett – bár nem tudta, miért – e lidércnyomásos öntudatlanságban. A szerzetes megmentette. Ezt érezte. Ebben az egyben volt biztos, mióta újra látott. A tenger... a tűzvész... a tragédia... az égő városok... mindez a halál látomásává mosódott össze. Már halni készült. Mégis megmenekült. A szerzetes mentette meg!

Szoszisztratoszt remegés rázta. A pupillája vörös lánggal izzott. A múlt semmivé lett benne, mintha tüzes szél seprerte volna ki a lelkét. Egyetlen gondolat töltötte be a tudatát: *Lót asszonya áll előtte!* A nap a hegyekre hanyatlott. A horizonton bíbor tüzek égtek. A végzetes napokat idézte lobogásuk. Mintha újra eljött volna a büntetés, másodszor tükröződve a keserű tó vizén. Szoszisztratosz századokat hátrált az időben. Emlékezett. Neki is szerepe volt a tragédiában. Ezt a nőt pedig... ismerte!

Szörnyű aggodalom égette a húsát. A nyelve mozgott, a halálból visszatért, kísérteties nőalakhoz fordult:

- Egyetlen kérdésre válaszolj, asszony.
- Mondd... kérdezz...
- Felelni fogsz?
- Kérdezz csak, hiszen megmentettél!

Az anakoréta szeme csillogott, mintha a hegyeket lángba borító ragyogás az ő tekintetében összpontosult volna.

– *Mondd, asszony, mit láttál, amikor visszafordultál?*

Aggodalomtól elcsukló hang felelt:

- Jaj, ne... Elohimre, ne akard tudni!
- Mondd el, mit láttál!
- Nem tudom! Nem akarom!
- Megmentettelek.
- Nem... nem...

A nap most már teljesen lenyugodott.

– Beszélj!

Az asszony közelebb lépett; a hangja, mintha poros lett volna, időnként elcsuklott, megbicsaklott, elhalt.

– A szüleid hamvaira kérlek...

– Beszélj!

A kísértet ekkor a cenobita füléhez hajolt, és egy szót sűgött bele. A döbbsz Szoszisztratosz, mint akit villám sújtott, egyetlen kiáltás nélkül, holtan esett össze. Imádkozunk a lelkéért Istenhez.

Gyorstalpaló Győrújbaráthoz

Zalka Csenge Virág

(Győr):

hivatásos mesemondó és író. Az ELTE Régészet szakán szerzett diplomát.

2011-ben Fulbright-ösztöndíjjal utazott az USA-ba, ahol elvégezte az ETSU Mesemondó (Storytelling) mester-szakát, és kulturális tanulmányokból doktori fokozatot szerzett; kutatási témája mindkét esetben a mesemondás és a szerepjátékok kapcsolata volt. 2017-ben költözött vissza Budapestre, azóta a Világ szép Alapítvány munkatársaként gyermekotthonban élő gyerekeknek mesél. 2019 óta ő az Alapítvány mesemondó programjának szakmai vezetője.

Szabadúszó mesemondóként magyar és külföldi rendezvényeken lép fel, valamint szakmai műhelyeket, képzéseket tart. 2015 és 2018 között az Európai Mesemondó Szövetség irányító bizottságának tagja volt. Magyarországon és Amerikában is több könyve jelent meg. 2020-ban Ribizli a világ végén: Régi magyar népmesék mai gyerekeknek (Móra Kiadó) kötetével elnyerte a HUBBY Év Gyermekkönyv Írója díjat. Szintén 2020-ban jelent meg a könyv folytatása (A kalóz királylány: Nemzetközi népmesék mai gyerekeknek), valamint a Világ szép Alapítvány munkáját támogató mesekötete, Széltéstvér és Napkelte: Hagyományos mesék rendhagyó családkról címmel. 2021-ben újabb két tematikus népmese-gyűjteménye várható a Móra Kiadónál.

Az alábbi sorok egy fiktív régészhallgató tollából származnak, aki a 21. század első évtizedének második harmadában családjával együtt egy Győrújbarát nevű, teljes mértékben fiktív vidéki településre költözött. A szövegben található minden utalás száz százalékban a képzelet műve, valós helyekhez, személyekhez, hivatalokhoz, boszorkányokhoz és szólásokhoz való bármiféle hasonlóság a puszta véletlen műve.

Első lecke

Az első és legfontosabb dolog, amit a győrújbarátiakról tudni kell, hogy mind egy szálíg rittyósok.

Ezt az alapvető és nélkülözhetetlen tényt egy (saját biztonsága érdekében meg nem nevezendő, de a nagyanyámmal közeli házastársi kapcsolatban álló) rokon tárta fel előttem, amikor tudatlanságomban azt találtam mondani: csak ide költözünk, a szomszéd faluba, az nincs is olyan messze, Győrújbaráton különben is ugyanolyan emberek élnek, mint bárhol másutt. Erre tessék, kiderül, hogy nem. Szüleim, amikor gyanútlanul megvásárolták a telket, elsiklottak egy minden ménfői számára nyilvánvaló tény, tudniillik a fent idézett szentencia felett: *Minden baráti rittyós.*

Más szóval: eleve súlyos hátránnyal indul bárhol a saját faluján kívül. Mert ott, ahol mindenki rittyós, egy rittyós persze nem lóg ki a sorból. Hosszas nyomozás után a szálak a nagy-mamához vezettek, akihez jobb híján felvilágosításért fordultam a leendő lakhelyemet fémjelző titokzatos kórság ügyében. A mama, a Magyar Népmesekatalógus 6. kötetét (*Rátótiúádák és falucsúfolók*) meghazudtoló részletességgel gyors egymásutánban felsorolta nekem a muffosokat, a görényeseket, meg még két-három szerencsétlen szomszéd fajtát, mire kibökte, hogy a rittyó nem valamiféle gombás fertőzés vagy démoni eredetű beszédhiba, de még csak nem is a szabadkőművesség egy elfajzott változata. Hanem tejfel. Amit *azok a barátiak* találékony módon krumplikásával keverték el, hogy többnek látszódjon a piacon. Kissé csalódtam, hogy a rejtély ilyen prózai megoldással zárul, így hát visszamentem az eredeti anonim adatközlőhöz a nagyszobába, hogy további információkkal vétezzem fel magam a győrújbaráti jövőre nézve.

Elsődleges forrásom néhány nappal később a modern néprajztudomány érdekében odáig merészkedett, hogy megszólitott egy rittyós nőt, aki vidáman felvilágosította a fenti elmélet hibás voltáról, amint azt alább idézem:

– Maga azt nem jól tudja! Mi nem pazaroltuk a drága tejfelt ilyesmire. Tejjel kevertük a krumplikását.

Egy hímmemű rittyós pedig még erre is rácsáfolt:

– Dehogy pazaroltuk rá a krumplit! Csicsókát használtunk.

Az adatok összegzéséből azt a következtetést sikerült levonnom, hogy a baráti kistermelői piacon a kora újkori történelem folyamán tejfel nem volt kapható, ám jelentős mennyiségű híg tejes csicsókához bárki hozzájuthatott nagyon kedvező áron. A barátiakra vonatkozó következtetését az eddigiek ismeretében mindenki vonja le maga.

Kiegészítés az Első leckéhez

Bizonyos Felső utcai egyének nyilatkozata szerint az egész rittyó-dologban csak az Alsó utcai lakosok voltak sárosak. Vagyis rittyósok.

Második lecke

A tények. A tényekre kell támaszkodni.

Ezt nem a papa mondta (ki gondolta volna?). Ezt az a kedves hölgy mondta, aki a hivatalban ült, amikor anya elment, hogy kukát kérvényezzen az új házukhoz. Kerekes kukát, mert ugye egyikünk sem mobil emelődarú, hogy télen-nyáron kicipeljük a barátságatlan fekete dögöt százhusz métert az utca végére, ahol a kukásautó hajlandó felvenni. A hölgy anya tudtára adta, hogy kerekes kuka van ugyan, de csak indokolt esetben, vagy szociális okból adható. Százhusz méter nem szociális ok, egészen addig, míg valamelyikünk sérvet nem kap cipelés közben. És akkor sem lesz a százhusz méter szociális ok. A sérv lesz az. Hogy hogyan kaptunk végül mégis egyet (kukát, nem sérvet), azt a feledés jótékony homálya takarja.

A következő keresztkérdés, hogy ha már van a hölgynek kerekes kukája, akkor hová óhajtja húzni. Az utcára, feleli anya, ahol lakunk. Oda nem lehet. Miért? Mert ott lakunk. Tehát ahol lakunk, oda nem húzhatjuk. Első tény. Lehet húzni a Komlóvölgybe, a Komlólátra, meg lehet húzni még egy helyre, ha van ellenvetés (de ez nem tartozik a kukásautó munkakörébe). Tekintve, hogy a völgy a házunktól meglehetősen messze van, anya egészen biztos volt benne, hogy a hegyre szeretné húzni a kukát. Tehát a völgybe, egyezett bele a hölgy készségesen. Anya tett néhány kísérletet, hogy felvilágosítsa a „völgy” és „hát” szavak jelentéséről, a tények azonban

ellentmondtak neki: a térképen a Komlövölgy van a hegytetőn, és a térkép hivatalos térkép, tehát nem tévedhet. A térkép maga a papírra rögzített tény.

Szóval, hová kívánja húzni a kerekese kukát?...

Harmadik lecke

Úgy tűnik, sikerült lemaradnunk Győrújbarát legnagyobb nyári fesztiváljáról, vagy valami tragikus módon nem vettük észre, hogy ország-világ előtt meghirdették. Csak akkor döbbenünk rá, mekkorát mulasztottunk, amikor már elkezdődött, és teljes erejével tudatosult bennünk a tény, hogy kívül rekedtünk eme nagyszerű eseményen, melynek neve: Lucrezia Borgia Borászati Emlékverseny.

A szabályokat anélkül figyelhettük meg, hogy a kertünkben ki kellett volna tennünk a lábunkat.

Egyes pont: a résztvevők elfoglalják rajtpozíciójukat a kijelölt területen (ez általában a terület megvásárlásával egyenértékű, bár nem kizáró ok, ha valakit éppenséggel felbéreltek erre az alkalomra).

Kettes pont: a résztvevőket ellátják a gazdaboltokban kapható legbüdösebb és legártalmasabb vegyszerek széles skálájával – elvégre a verseny nem az egyenlőség jegyében zajlik, sőt, alapjaiban hasonlít egy kicsit a Forma–1 rendszerére: győzzön a jobbik. A vegyszerre és felszerelésre költött összeg remélhetőleg arányos a hatékonysággal. És minél nagyobb.

Hármas pont: a programban előre megadott időpontban az egyes számú versenyző beüzemeli felszerelését, és elkezd véligpermetezni a számára kijelölt területet. Pályabírók népes csoportja vigyáz a szabályok betartására, mint például a széljárás kiszámítása, hogy a Csernobilt megszegyenítő vegyszerfelhő lehetőleg teljes mennyiségében a szomszéd szőlőtlen telkére szóródjon, nehogy befolyásolja a többi versenyző eredményét.

Négyes, ötös, hatos, hetes stb. pont: a többi versenyző egymás után sorra megismétli a három pontban leírtakat.

Kilences pont: a bírák kiszámolják az eredményt. Pluszpontot jelent minden egyes egzotikus, Magyarországon eddig nem regisztrált bőr- és idegrendszeri mutáció, amely a verseny hivatalosan kijelölt öt kilométeres körzetében fél éven belül bekövetkezik. Tiszta szívből hálás vagyok a sorsnak, hogy e nagyszerű esemény részeseivé tett minket. Alig várom a borkóstolással egybekötött eredményhirdetést. Biztosan lesz egy-két eredeti íz.

Kiegészítés a Harmadik leckéhez

Eltelt egy év, és ez alatt az idő alatt sokkal árnyaltabb képet kaptunk a verseny szabályairól. Most már szag, szín és kórkép alapján is könnyedén beazonosítunk bármiféle vegyszert, amit a résztvevők bevetnek a győzelem érdekében. Ezek az alábbi, EU-kompatibilis kategóriákba sorolhatók:

Nagyon Enyhe (a gyerekek is pancsolhatnak benne, ha nem pazarolnak túl sokat; átlag heente egyszer lefújkaljuk vele a szőlőt meg a szomszéd csúszdáját, alapozásként).

Enyhe (erre már nagyobb betűkkel írták a figyelmeztetést, úgyhogy a gyerekek nem pancsolhatnak benne... túl gyakran).

Atlagos (más néven mezei méreg, mindenki ezt használja, nem okoz különösebb észrevehető károkat, a vastag tejszerű réteg az ablaküvegen senkit nem zavar; bármikor használható, éres előtt, alatt és után, télen, nyáron, kifogásképp, lazításképp, ízesítésként, vagy egyáltalán ok nélkül).

Komoly (ehhez már fel kell venni a maszkot, bár az csak kezdőknek és városi patkányoknak való, de jobb a békesség).

Tényleg Komoly (ennek már meg kell várni az egészségvédelmi idejét is, ezért ritkán használjuk, vagy olyankor, amikor a szomszédok nem veszik észre).

Bezzeg (teljes nevén „permet, amit én nem használtam soha életemben, BEZZEG a Pista bácsi a múlt héten...”). Megfigyeléseim szerint ezeket a vegyszereket kapja fel a szél a legkönynyebben, és viszi a legmesszebbre – Bezzeg Pista bácsi kertje több utcányira van a delikvenstől, és „mégis idefújta az a csúnya, gonosz, halálos vegyszer, amit én soha nem használtam...”).

Kéremszépen („Ilyen permet nincs is, réges-rég betiltották, hát hogy is juthatnék én hozzá, kérem szépen, amikor már nem is szabad forgalomba hozni...”). Azonnali halált, enyhébb esetben lassú és kínos halált okozó mérgek, garantáltan megölnek minden élő organizmust, ami hozzáférhet a szőlőhöz, beleértve a szomszédást is. Minden tisztességes gazdaboltban kaphatók a pult alól, és mivel nem léteznek, természetesen nem vonatkoznak rájuk a városi patkányok által kitalált egészségügyi szabályok sem).

Nincs-is-ott (a Kéremszépen-mérgeknek az a mennyisége, ami a szomszéd telken álló gyerek-medencébe, homokozóba, kitergetett ruhára, függőhintára és a teraszon fogyasztott reggelibe jutott, miközben tombolt a hegyen a tökéletes szélcsend. Ez a fajta permet semmi más, mint a képzelt játéka, puszta illúzió, öt érzékszervet becsapó káprázat, hiszen a sértett telek tulajdonosának minden pártatlan szemlélő, például a permetezést végző egyén is megmondhatja, hogy nincs is ott semmi. Avagy, hogy szó szerint idézzek: „Asszonyom, az csak a szaga!”)

Az általános felfogás szerint egyébként nincs miért aggódnunk, hiszen a vegyszerek csak a finnyás városiak gyomrának ártanak, tisztességes falusi embernek még soha semmi baja nem lett tőle, mi pedig már egy teljes éve itt lakunk, szóval nem is értem, anya minek izgul.

Negyedik lecke

A néprajzi kutatásoknak és a régészetnek elengedhetetlen része a temetkezések iránti érdeklődés. Minden népnek megvannak a maga szokásai, sőt, minden kisebb közösségnek is (ez most célzás akar lenni, hogy megint egy falubeli specialitás következik). Vegyük például a koszorúk esetét, ami eléggé általánosnak tűnik, de olyan ragyogó gyöngyszem a gyűjteményben, hogy kár lenne kihagyni.

Az a helyzet ugyanis, hogy nem szabad csodálkozni, ha hazaérve egy hosszú, megható és teljes rokonságot felvonultató temetésről a család idősebb tagjai azonnal nyüzsögni kezdenek, és teljes fordulattal már indulnának is vissza a temetőbe. Ez nem holmi morbid érdeklődés vagy érzelgős nosztalgia terméke, hanem egy nagyon gyakorlatias megfontolás: el kell olvasni a koszorúk szalagjait, mielőtt lemossa őket egy esetleges zápor. A szalagokon ugyanis rajta van az illető családtag, rokon, barát, ismerős stb. neve, aki a koszorút adományozta az elhunyt emlékének, és azt jól meg (és fel) kell jegyezni az ajándék főbb paramétereivel együtt, hogy – és most figyelj jól, kedves késői ivadéka nagyszerű őseidnek! – szóval hogy tudjuk, a későbbiekben *kinek mivel tartozunk*. Mert ha X. csak kis koszorút hoz a mi halottunkra, akkor mi is csak kicsit viszünk az övére (esetleg magára X.-re, bár nem valószínű, hogy ő ezt személyesen nyugtázza majd). De ha Y. kocsikerék méretű műanyag dália csodát hozott, akkor nekünk is össze kell húzni a nadrágszíjat, félretenni a pénzt, és reménykedni, hogy Y. rokonságában mindenki jó egészségnek örvend.

És most jön a forró kása, amit eddig igyekeztem elkerülni, de ha már belevágtam ebbe a leckébe, hát le kell írnom ezt is. Figyelmeztetés: az alábbi információ semmilyen formában nincs alátámasztva, és kötve hiszem, hogy bármiféle valóságalapja lenne. Az adatközlő kilétére vonatkozó nyomozásokat nem támogatok. Személy szerint teljesen mentes vagyok mindenféle előítélettől, éppen ezért a néprajzi adatgyűjtésen túl nem tulajdonítok az alábbiaknak semmiféle jelentőséget.

Na jó, és most jöjjön, aminek jönnie kell:

„A barátiak állva temetkeznek, mert sajnálják a helyet a temetőben.”

Ide löjtek.

Kiegészítés a Negyedik leckéhez

Kétévnyi passzív részvétel és szemlélődő álláspont után apa egy nap úgy döntött, drasztikus módon hozzájárul Győrújbarát látképének fejlesztéséhez. Piramist kíván építeni.

A dolog azzal kezdődött, hogy felmerült az igény egy garázsra, miután a téli hólapátolással és jégoldózással mindenkinek tele lett a hócipője. A kerekesszék-történetben (I. Második lecke) szereplő tények azonban vonatkoznak az építési szabályzatra is, garázst építeni ugyanis csak engedéllyel és a vele járó kinkeserves procedúrával lehet. Hosszas morgolódás és még hosszabb kutatómunka után családunk feje megtalálta a törvényt a kiskaput: síremlék építéséhez nem szükséges semmiféle engedély.

Kapóra jött, hogy Csutak kutyánk sajnálatos módon eltávozott közülünk az örök vadászmezőkre. A család lelkesen tervezni kezdte egy Csutak-mauzóleum létrehozását, emlékszobával, szarkofággal, örökmécsessel stb., amibe mellel egy tiszteletüket tenni kívánó gyászoló számára egy kocsibeálló is épül majd. Apa azonban vérszemet kapott, és kitört rajta a Róma, Théba, Athén stb. felépítéséhez vezető antik eredetű megalómánia. Kijelentette, hogy a hivatalos akadályok elhárulásának öröme nem áll meg egy mauzóleumnál, mert a kiskaput teljes szélességében ki kell használni, ha már adva van: gigantikus piramist fog építeni, gigantikus *rózsaszín* piramist az előkertbe, hogy mindenki messziről lássa. Lelkesen támogattam az ötletet, már csak a kísérleti régészet iránti rajongásból is; én lennék az egyetlen a tanszéken, akinek a kertjében saját piramisa van! Egyetlen apró tényező áll csak az építkezés megkezdésének útjában, mely majdan örök emléket állít Csutak-Hotep földi maradványainak: anya a világ minden kincséért sem engedi kiirtani az előkertből a tavaly ültetett diófát.

Talán később még meggondolja a dolgot.

Ötödik lecke

Minden valamirevaló falunak van boszorkánya. Győrújbarát azonban nemcsak valamirevaló falu, hanem egészen kiemelkedő: nekünk rögtön egy teljes dinasztánk van! Úgy hívják őket, hogy Ördögös Tóték (a telefonkönyvben valószínűleg csak Tóték). Nem sikerült minden információt összegyűjtenem róluk, és az alább közlésre kerülő adatokról is jó előre közlöm, hogy bár baráti forrásból származnak, átmentek előttem egy ménfői szűrőn is, szóval csak óvatosan azokkal az inkvizitorokkal.

Ördögös Tóték egy családot alkottak (szerintem nem lep meg senkit) és egy útmenti házban laktak (faluhelyen ez sem lóg ki a sorból). Intermezzo: a múlt idő teljes mértékben hipotetikus. Szóval: Ördögös Tóték matriarchátusban élnek, miszerint Tót asszony viszi a prímet minden boszorkányosságban, ily módon ő a dinasztia feje. Működésének lényeges eleme a szemmelverés, melynek során a kerítés felett ránéz az illetőre (gyűjtőmunkám során az adatközlő meg is mutatta, hogyan, de azt az arckifejezést elég nehéz lenne írásban visszaadni – valahol a Nagy Sándor felfelé bandzsító hellenisztikus portréi és Colombo hadnagy kacstintása között helyezkedik el). A szemmel vert egyén erre lefordul a bakról és komoly károsodást szenved. Érdekes lenne megtudni, mit kezd Ördögös Tót asszonyság a kocsin közlekedő potenciális áldozatokkal... mindenestre jelentős mértékű tömegmészárlást és közvagyonrongálást írt a számlájára a baráti folklór. Hogy férje, fiai, lányai, rokonai, barátai és üzletfelei miben ludasak, arra még nem derült fény.

Kiegészítés az Ötödik leckéhez

FONTOS! Kedves olvasó, ha történetesen baráti vagy és történetesen Tótnak hívnak, nyugodt lélekkel biztosra veheted, hogy a *másik Tótékről* van szó.

Hatodik lecke

Egy egész, győrújbaráti lakosként töltött év után azt hittük, mezőgazdasági munkák terén már nem érhet bennünket jelentősebb meglepetés.

Tévedtünk.

Elmúlt a nyár, elkezdődött az iskola. A fák levelei elszíneződnek, az égen békés felhők kóricálnak, elköltöztek a gólyák Gyirmótról. Egyszóval beköszöntöttek az aranyló, langyos, őszi napok, és a szemközti telekre valaki kihordott két vagon aranyló, langyos, friss trágyát. Szüleimmel elmerengtünk a falusi élet megkapó egyszerűségén és természetközelségén, elismerően bólogatva, hogy végre valaki nem használ vegyszert a kertjében.

Azután megfordult a szél.

Egyszer néhány hozzám hasonló művészpálinkával egymás verseit olvastuk, és a „tejszagú pusztá” kifejezés egy Alföldről származó srácból hangos röhögést váltott ki. Kezdek beleérezni tapintatlan művészetkritikájának rejtett mélységeibe.

Ajtót-ablakot szorosán bezárva, kigúvadt szemekkel ültünk itthon, és találgattuk, mennyi rejtett tartaléka lehet vajon az ellenségnek. A búz hullámokban ostromolta a tornácot; anya esküdött rá, hogy mindannyiunknak ki fog hullani a szemöldöke. Még nem találtam biológiai alapot erre a feltételezésre, de nem tartom kizárhatónak.

A környék kutyaállománya velünk ellentétben mennyei mannaként fogadta a szállítmányt, és alkalmi élményfürdőt rendeztek be a kerttel szemközt. Reggel-este kerülgethettük a kocsival a lehető legváltozatosabb méretű és állagú szőrösömöket, akik fel-alá korzóztak az árokparton, vagy kecses szökkenésekkel lubickoltak a sűrűjében, hogy azután elégedetten cammogjanak haza, és terítsék az anyagot az egész faluban.

Gyakorlott kutyatartók lévén szívünk mélyéről együttérettünk a gazdáikkal. Már egyiknek voltak.

(Vége az első évnek.)

Czakó Zsófia

(Győr, 1987):

író. Jelenleg Tardon, Borsod megyében él. Az írás mellett várostörténeti sétákat tart Budapesten. *Nagypénteken nem illik kertészkedni* című első prózakötete 2019-ben jelent meg a Scolar Kiadónál.

CZAKÓ ZSÓFIA

A holnap már nem lesz szomorú

Hiába jó a hangja, ha be volt baszva, mondta apukám, miközben töltött egy kis unikumot Pistának, aki csak azt ismételte, hülye a közönség, egész Európa hülye, végre hallottak valami jót, és azt se veszik észre, micsoda hang, micsoda hang, öregem! Miután megitta az unikumot, becsukta a szemét, karját a magasba emelte, és torkaszakadtából énekelt, nézz, nézz az ég felé, csukott szemmel nézett az ég felé, de nem láthatott mást, csak sötétséget, vagy egy gépet, mely a konyhánk mennyezetének felhőjén szállt, és az utolsó szótagot annyira elnyújtotta, hogy azt hittem, ott fullad meg az asztalnál, aztán amikor levegőhöz jutott, egy másik szám jutott eszébe, amit jóval halkabban, maga elé dudorászva adott elő, míg mi anyukámmal pucoltuk a krumplit, és táncolsz, ahogy régen, és nézik, ki ez a lány, olyan szép, hogy biztosan álmodunk már.

Nem siettem a krumplipucolással. Úgy éreztem, ülő helyzetben annyira nem feltűnő a lassúságom, mint amikor a tányérokat törölgettem a mosogató mellett, és anyukám azt mondta, mint a tetű, olyan a tempód, nem lehetne egy kis életet vinni bele?, és én tudtam, hogy a krumplipucolás után nemsokára a keverés jön, a krumplipüré keverése, amit képtelen voltam úgy csinálni, ahogyan anyukám szerette volna, és biztos lehettem abban, hogy megint segíteni akar, mint a pucolásnál, mert anyukám már végzett a saját adag krumplijával, és az én kupacomért nyúlt, és megint magyarázni kezdett, szótagolva, lassan, hogy azért nem tudod gyorsan csinálni, mert nem jól tartod a kést, nem jól fogod a krumplit, ne sóhajtozzál, csak segíteni akarok, rossz nézni ahogy csinálod, mondta, és már ki is kapta a kezemből az utolsó krumplit, hogy azt is ő pucolja meg.

Amióta a mama nem főzött, anyukám szokásává vált, hogy vasárnap délben legalább hétfogásos ebédet varázsolt az asztalra, és amikor leültünk, úgy tűnt, mintha nem öten, hanem legalább huszonöten élnék a háztartásban, mintha anyukám még húsz főt rejtgetne a ház valamelyik eldugott sarkában, és ha megkérdeztük, miért csinál ennyi ételt, akkor csak fújtatott, holnapra úgyis minden elfogy, mondta, és ideges felsorolásba kezdett, hogy mindenkinek mást kell főznom, mert apád nem szereti a baromfit, te kacsát kértél, a nővéred a krumplipürét, és öcséd meg a sültkrumplit szereti, és mindez azért ért meglepetésként, mert álmodban sem gondoltam volna, hogy mindenki csak és kizárólag azt eheti, amit szeretne vagy amit akar, nem tudtam, hogy anyukám a világ összes kívánságát teljesíti majd, mégpedig úgy, hogy mindannyian azt kapjuk ebédre, amit kértünk, mint egy étteremben, ahol nem egy, hanem legalább három vagy négy ember dolgozik a konyhán.

Már hajnalban talpon volt és egész délelőtt dolgozott, és ha végzett az ebéd elkészítésével, akkor délután órákig csak mosogatott, aztán felsöpört, felmosott, betett egy mosást, teregetett, vasalt, és közben csapkodott a virágos kanapé körül, amin ültünk, a délutáni Disney-mesét néztük, és akkor éreztem, hogy segíteni kéne, azért csapkod, mert dühös, hogy mi csak tévözünk, és amikor megkérdeztem, segíthetek-e valamiben, akkor azt mondta, nem kell, mert ha magadtól nem tudod, miben kéne segítened, akkor inkább hagyjuk, és én elhatároztam, hogy legközelebb, a következő vasárnapon majd jóval hamarabb felismerem, hogy magamtól kell segítenem, de azért gyorsan – nem úgy, mint egy tetű – beálltam törölgetni, sepregetni.

A krumplipüré keverése a legnehezebb feladatok közé tartozott. Nehezebb volt, mint a fűnyírás, amit nem lehetett mezítláb csinálni, mert kiderült, hogy akkor megráz a fűnyíró, és nehezebb, mint a csipetkeszaggatás, mert a csipetkét, ahelyett, hogy szagattam volna, rendszerint inkább megettem. A krumplipüré keverését rosszul csináltam, anyukám mindig mögém állt, és azt mondta, amit te művelsz, az simogatás, és semmit sem ér. Ilyenkor megragadta a fakanalat tartó kezemet, és már csak attól, ahogy megemelte a kanalat, éreztem az erejét, láttam, ahogy megfeszülnek az izmai, még akkor is, amikor háttal álltam neki, ahogy a Pista is látta az eget lehunyva szemmel, és tudtam, ilyenkor úgy néz ki az anyukám, mint egy istennő, Pallasz Athéné, egy emberfeletti lény, olyan szépen domborodott ki a kulcscsontja, olyan tekintély parancsolóan dagadtak az erek a kézfejen, és csak verte-verte a krumplipürét, hogy levegős legyen. Úgy rángatta azt a fakanalat, mintha fegyvert szorított volna a kezében, és úgy ütötte a krumplit, mintha egy mindent eldöntő csatában küzdött volna a családja életbenmaradásáért, így készült a vasárnapi ebéd, mozgott a föld, a ház, a konyha, a testem, a jénai tál, a fakanál, és Pista is, aki csak énekelt tovább, *ha a vándor az égben, mégse túl szigorú, a holnap már nem lesz szomorú*, apukám pedig azt mondta a Pistának, morogva, hogy anyukám meg ne hallja, szerintem a feleségem a te fejedet képzeled oda a krumplipürés tálba, azért veri ilyen jó erősen.

Anyukám az ágyat is ilyen erővel és ilyen széles mozdulatokkal vetette be, kiváltképp a mamáéknál, úgy rázta fel a paplant és a párnát, mintha egy rossz gyereket vagy egy demens öreget ráncigált volna, ha pedig végzett, bele is boksolt a párnákba, és még a szitkozódását is hallani lehetett, hogy az isten bassza meg, minden szó egy ütés, három ütés érte a párnát, azisten, egy, bassza, kettő, meg, három, hogy neki kell ezt megcsinálni a mama és a papa helyett, akik aztán este lehajthatták a fejüket a párnákra, a papa azért, hogy aludjon, mert ő a balesete óta nem tudott mozogni, a mama meg azért, hogy csak forgolódjon ott, mert aludni már nem tudott, éjszaka is mászkált.

A szerző első kötetéről a Műhely e számában közlünk kritikát. A szerző portréfotóját Hunyadi Nóri készítette.

A krumplipüré sikertelen felverése után anyukám azt kérte, vigyem be a hálószobába és tegyem a párna alá a rizzsel teli lábost, és én be is vittem, és betettem az apukám párnája alá, ahogy anyukám a sajátja alá szokta, hogy ezzel is kevesebb gondja legyen, tudtam, hogy a mama is, meg az anyukája is így csinálta, és amikor visszatértem, azt a feladatot kaptam, hogy szedjem rózsáira a karfiolt, és nem érttem, miért mondja így, ilyen egyértelmű hangsúllyal, hogy rózsáira kell szedni a karfiolt, mert egészen addig életemben nem hallottam arról, hogy a karfiolnak rózsái lennének, fogtam a karfiolt, erősen, két kézzel, és minden erőmet beleadtam, hogy ketté tudjam törni, de olyan kemény volt, olyan friss, hogy nem történt semmi, csak remegett a kezem és a kezemben a karfiol, és ahogy egyre erősebben szorítottam és húztam, hirtelen nem a karfiolt, hanem a mama agyát láttam a kezemben, a mama lyukacsos agyát, a rajzot, amit az orvosnál láttunk az ajtóra tűzve, amikor a mamát már másodszor vittük vizsgálatra, azt a képet nézegettem a folyosón ülve, amíg a mama meg anyukám az orvosnál voltak, és hallottam a mamát, ahogy azt mondja, tavasz van, akkor is, ha hülyének néznek, pontosan tisztában vagyok azzal, hogy a dátum május, nyolc, ezerkilenszázkilencvenhat, Magyarországon élek, és akkor az orvos megkérdezte, ki Magyarország miniszterelnöke, a mama pedig azt válaszolta, amit ebben a helyzetben válaszolnia kellett, éljen Rákosi, szeretnék már hazamenni, és aztán, nem biztos, hogy jól hallottam, de mintha azt mondta volna, hogy ez a nő itt mellettem arra kényszerített, hogy ide jöjjenek, szeretnék feljelentést tenni ellene a rendőrségen.

Közelebb mentem az ajtóhoz, és próbáltam benézni a kulcslyukon, de a kulcs a zárban volt, hallottam, ahogyan mama három szót ismételt, kalap, esernyő, szék, ezt megjegyzem, rendben, akkor is, ha nem jártam egyetemre, menni fog, mondta, és akkor az orvos azt kérte, számoljon hetesével visszafelé száztól, de a mama egy ideig nem válaszolt, anyukám hangját hallottam, hogy ez még neki is nehéz feladat, nem lehetne-e ötösével, mire az orvos azt felelte, sajnos nem, a mama pedig egyáltalán nem válaszolt, akkor is szótlan maradt, amikor azt a feladatot kapta, betűzze el visszafelé azt a szót, hogy világ, és én kint a folyosón lehunytam a szemem, és betűztem, G, Á, L, I, V, aztán elkezdtem hetesével visszafelé számolni száztól, és amikor az orvos azt kérte, sorolja fel a mama újra azt a három tárgyat, amikről az elején beszéltek, siri csend volt a válasz, szerettem volna bekiabálni, hogy kalap, esernyő és szék, és nem érttem, miért nem számol már visszafelé a mama, aki a Balatoni üzletében mindent fejben számolt ki, még papír meg ceruza sem kellett neki ehhez, és akkor az orvos újra megszólalt, és kérte a mamát, mondja meg, mi van a kezében, és a mama nem válaszolt, csak anyukám hangját hallottam, ahogy azt mondja, ceruza, miért nem mondod meg, hogy ceruza van az orvos kezében.

Az orvos arra kérte anyukámat, nyugodjon meg, a mamától pedig azt, mondja el, mire való a ceruza, és én nem akartam elhinni, de a mama erre sem tudta a választ, csak csendben ült, és aztán nem tudta elismételni a mondatot, amit az orvos mondott, hogy semmi ha, és semmi de, és nem tudott ötszöget sem rajzolni, amit pedig már mi is tudtunk, tanultuk az iskolában ötödikben, és a mamának igenis megvolt a hat általánosa, és szerettem volna bekiabálni az ajtón, hogy szedje már össze magát, miközben az az idézet jutott eszembe, amit anyukám a konyhában a falra ragasztott: „Aki tenni akar, mindenre talál megoldást, aki nem akar tenni, mindenre talál kifogást”, és úgy tűnt, a mama nem akar tenni, és az a kifogása, hogy hallgat, és nem válaszol semmire.

Pista ebédre is maradt. Amikor a kacsá és a vadás után bevittem az ebédlőbe a rakott karfiolt, már nem találtam helyet az asztalon, mert mindent elfoglalt a rántott hús, meg a krumplipüré, meg a sertésoldalas, meg a brassói, apukám sopánkodott, nem szeretem a baromfit, és anyád szándékosan azt rakta közel hozzám, szándékosan csinálja, tudom, pedig van oldalas is, morogta, az öcsém felállt, távozott, nem is vagyok éhes, mondta, miközben Pista nevetve azt kiáltotta, ennyire nem szerelmes a szakácsnő!, és egy kis sőt kért, a nővéremnek pedig az volt a problémája, hogy nem tudta eldönteni, mit egyen. Pista évés közben is arról beszélt, nem igaz, amit a Gabi a kocsmában mondott, nem volt megszeppenve a Charlie, de tény, ennél ő sokkal profeszionalisabb előadó, biztosan rossz napot fogott ki, mondta, és nagyot harapott a káposztával töltött almapaprikából.

Annyira sokat ettem ebédre, hogy délutánra meg sem tudtam mozdulni. Pista a konyhában énekelt, ezért kérlek, *becsüld meg őt, a vén Európát, a büszke nőt*, és én tudtam, hogy anyukám eközben mosogat, mert hallottam, ahogy folyik a víz a csapból, és tudtam, hogy dühös, mert ott ül mellette a részegen éneklő Pista. Apukám lassan cammogva elindult, hogy lefeküdjön egy kis sziesztára, én pedig arra gondoltam, felkelek, és segítek anyukámnak tányérokat törölgetni, de tudtam, hamarosan kezdődik a Disney-délután, és nem akartam a Pista éneklését hallgatni ahelyett, úgyhogy inkább becsuktam az ajtót, de még a csukott ajtón keresztül is hallottam, ahogy azt mondja Pista anyukámnak, itt volt a lehetőség, érted?, végre az Eurovízió megmutathatta volna, milyenek a magyarok, hogy lássák ezek a rohadt csigazabálók, erre ez leissza magát, mondta, de hirtelen elhallgatott, mert apukám a szomszéd szobában felkiáltott, az isten bassza meg, mi ez a lábos, majdnem kitört a nyakam, és hallottam, hogy azzal fogadja a szobába siető anyukámat, remélem, nem az anyósom memóriáját örökölted, miközben Pista a konyhaasztalnál újra rázendített, *a csomagom is nehéz, a szívemen is súly, egy sűrke taxi vár, az üvegajtón túl*, aztán csalódottan felsóhajtott, szegény Charlie, ha nem ide születik, szinte biztos, hogy világstár lesz belőle.

PUSKÁS PANNI

Minden idők egyik legrosszabb verse

Puskás Panni

(Győr, 1987):

a Károli Gáspár Református Egyetem Színházudomány szakán szerzett diplomát. Szerkesztőként és színházi kritikusként dolgozik a *Revizor* kritikai portáljánál, valamint külsős újságróként több másik lapnál. Novellái 2015 óta jelennek meg elsősorban az *Élet és Irodalomban* és a *Jelenkor Online*-on. 2017-ben csatlakozott a Független Mentorhálózatához Kiss Tibor Noé mentoráltjaként. 2021-ben jelenik meg első kötete a *Magvető* Kiadónál *A rezervátum visszafoglalása* címmel.

Liberális feminista, az Üvegplafon blog egyik alapítója, jelenleg a Glamour magazinba ír hónapról hónapra feminista tárgyú cikkeket. A szerző portréfotóját Csányi Krisztina készítette.

A Műhely-rovat irodalmi játék és kapocs kíván lenni a benne szereplő szerzők és a folyóirat lapszámai között. Minden számban egy erre felkért szépíró az előző lapban szereplő alkotást kapja inspiráló alapként, műfaji megkötés nélkül írja meg saját művét, amely aztán a következő résztvevő kiindulópontjává szolgál majd. Ebben a számban Puskás Panni már az előző számban olvasható Nádasdy-műre született műve olvasható.

Úgy vettem észre, hogy egy ideje mindenről csak egyetlen dolog jut az eszedbe: saját magad. Ezért fáradhatatlanul elemezzük a személyiségedet éjjelente Budapest romkocsmáiban. Csendes, Szimpla, Dupla, Extra, Kisüzem és Rácskert, aztán végre megérkezünk a Jelenbe. Te holnaptól nem iszol, mondod büszkén két sör és Unicum között, mert rájöttél, hogy már egészen kicsi korodtól fogva a pia baszta el az életed. Voltál ugyanis családállításon, és képzeljem el, hogy ott lehívtad az anyádat, és kiderült, hogy azért vannak kötődési zavaraid, mert a szüleid nem is akartak téged igazán, hanem csak be voltak rúgva, és elfelejtettek védekezni. Hát, nem örület? Örület, de, mondom, és a szádat bámulom, miközben a szavakat formálod vele. Mindegy is, hogy mit mondasz, bárhogyan szép vagy. Holnaptól tehát teljes absztinencia következik, és örülnél neki, ha én sem innék többet, amikor találkozunk, de az segítene a legtöbbet, ha leszoknék veled teljesen, mert szerinted ez magasabb szintre tudná emelni a kapcsolatunkat. Különben az új köteted is erről fog szólni, meg arról a rengeteg tapasztalatról, amit a családállításon szerzel, mert higgyem el, hogy előtted most az alkotásnak egy egészen új dimenziója tárult fel, amelynek a tudatmódosítás már nem szerves része többé, a művészet által fogsz közelebb kerülni saját magadhoz. Elhiszem.

Egyáltalán nem tartom fontosnak, hogy érdeklődj irántam. Velem úgysem történik semmi szóra érdemes. Amikor nem vagyok veled, csak ülök a földszinti albérletemben, amely sötét, hűvös és nedves. Többnyire forró teát iszogatok a zöld kanapémon, sorozatokat nézek a laptopon, és a bőröm szép lassan feloldódik a párás levegőben. A felső hámrétegek kis dörzsölés hatására egyszerűen leválnak rólam. Ha a sorozatban a főszereplők megszeretik egymást, rád gondolok és boldog vagyok, amikor összetörik a szívük, rád gondolok és szenvedek. Könnyeimmel rengeteg víz távozik belőlem, térfogatom percről percre csökken. A képeidet nézem a Facebookon, el akarok jutni az önsajnálathoz legvégéig, és néha úgy tűnik, sikerül is.

Este megérkezel, jelentőségteljes mozdulattal teszed a konyhaasztalra az ásványvizet palackokat. Azt mondd, szomjas vagy, és hogy hiába figyelsz a hidratálásra, valahogy mindig úgy érzed, ki vagy száradva. Hogy az elmúlt egy héten nem haladtál a kötetteddel, mert egyetlen sort sem voltál képes leírni, és lehet, hogy elvesztetted a tehetségedet és a kreativitásodat. Sápadt vagy, kétségbeesett, én meg örülök neki, mert már időtlen idők óta le akarok feküdni veled, és úgy érzem, eljött a nagy pillanatom. Azt mondom, hogy minden briliáns szerző életében vannak megakadások, és hogy biztos vagyok benne, hogy ez nem burn out, mert az olyan tehetséges emberek, mint te, mind átéltek ezeket a nehézségeket, hogy végül is új erőre kapjanak, és szárnyalni kezdenek. És teljesen lehetetlennek tartom, hogy te a kreativitásodat, ahogy te mondd, el lehetne veszíteni, hiszen ha csak a legelső kötettedet vesszük, már abból is tisztán látszott, hogy nagyon formabontó alanyi lírát írsz. A második kötetéről pedig, emlékezz csak vissza, azt írták a kritikusok, hogy elemi erővel és leplezetlen őszinteséggel dolgozol fel benne az édesapád elvesztésének fájdalmát, hogy az a könyv a gyászfolyamat maga. Különben, teszem hozzá, én is úgy gondolom, hogy páratlan tehetségű költő vagy, hiszen ezek a kötetek az én életemet is gyökeresen megváltoztatták, úgy érzem, jobb ember lettem tőlük.

Van még sok gondolat és kritikákból vett szó szerinti idézet a fejemben, de többet nem kell megszólaltatnom, mert ennyi elég is, hogy végre megcsókolj. Eldőlünk a kanapén, én pedig úgy érzem, hogy megérte várni, mostantól végre együtt leszünk, a sorsunk beteljesedett. Tollasozni járunk majd a Margitszigetre, bemutatlak a barátainknak, anyuénknak, összeházasodunk, közös lakást veszünk hitelből, lesz két gyerekünk, és én figyelni fogok rá, hogy mindig legyen elég önbizalmad és tered alkotni. Nagy művész leszel, amitől boldog leszel, amitől boldog leszek én is, a két gyerekünk is. A pénzről majd én gondoskodom, elmegyek egy multihoz HR-esnek, a gyerekekért is eljárak majd az oviba és a suliba, elvégzem a házimunkát, és esküszöm, hogy egyszer sem fogok megsértődni, ha becsukod előttnk a dolgozószobád ajtaját, mert nyugalomra lesz szükséged az íráshoz. Tökéletes vagyok számodra, és ezt már te is tudod.

Mikor reggel felébredünk, sűrű kód gomolyog a lakásban, amitől az éjjeli szekrényt is alig látni. Kérdezed, hogy hány óra van, fél tíz, mondom, mikor nagy nehezen megtalálom a telefonom, te meg teátrálisan kiugrasz az ágyból, magadra húzkodod a ruhádat, kávéra sincs idő, jaj, nagyon sietned kell. Vasárnap van, pontosan tudom, hogy semmi dolgod, de kapkodok én is, hogy segítsek neked gyorsan elkészülni. Szia, majd beszélünk, ezzel lépsz ki az ajtón, én meg utánad szólok, hogy szeretlek. Válasz nem jön rá, és már biztos vagyok benne, hogy nem beszélünk többet, szia. Háromnegyed tíz, a szobában oszlani kezd a kód, oszlani kezdek vele én is. Tízre átlátszó leszek, negyed tizenegyre egészen eltűnök.

Úgy vonszolod magad a hetedik kerület utcáin, mintha a sivatagban lennél, majd belepusztulsz a szomjúságba. Végül a Hableány kocsmában találsz menedéket, ahol egy csapat részeg angol fiatal afterezik. Beülsz az egyik sarokba, rendelsz egy fröccsöt valamelyik túlárazott középkeletgóriás borból, de legalább hideg, biztosan oltani fogja a több mint egyhetes szomjád. Iszol egy kortyot, és örömmel nézel a fröccs felszínén gyöngyöző buborékokra, és

akkor hirtelen meglátod magadat a pohárban. A szembesülés rendkívül felkészületlenül ér. Rájössz, hogy akit egész életedben kerestél, az mindig is ott volt az orrod előtt, hogy nem a szüleiddel való kapcsolatod számít, és nem is az egyéjszakás numerák, a félresikerült párkapcsolat-kezdemények, hanem csakis az az egyetlen arc ott az italod felszínén. Itt az idő, hogy mások helyett végre saját magaddal foglalkozz, hogy beteljesítsd azt, amire hivatott vagy. Ebben az arcban minden ott van: tehetség, erő, szépség, intellektus, élettapasztalat, a tekinteted az elmúlt években egyre mélyebb és bölcsőbb lett. Meg akarod csókolni ezt a képet, úgyhogy a szádhoz emeled a poharad, ajkadat a hűvös ital csak még forróbbá teszi. Mohón iszol, de nem hagyhatod, hogy elfogyj, úgyhogy mielőtt kiürülne a pohár, azonnal kéred a következőt, tollat és papírt húzol elő a táskádból, és írni kezdesz. Beleadsz apait, anyait, hogy megírd életed nagy művét, az utolsót, szép lassan feloldódsz a szövegben, eggyé válsz vele. Eltűnsz, csak a toll, az üres poharak és ez a vers marad utánad. Sajnos nem túl jó vers. Valójában elég rossz – legalábbis a kritikusok szerint.

Sütő Csaba András

(Győr, 1979):

Költő, az *Ambroozia* folyóirat szerkesztője. Legutóbbi kötete *jönnek a házak* címmel jelent meg a Napkút Kiadónál 2020-ban. A Fiatal Írók Szövetsége, a Hermaion Irodalmi Társaság, a Magyar Írószövetség tagja.

SÜTŐ CSABA ANDRÁS

A hatvannégy ütemű szabadgyakorlat

kisbácsának közepébe
sövény úti iskola
tanulás és munka terén
élen járó csapata
hurrá hurrá hurrá

– Géza! Te itt a szobában
heversz, miközben apuka
odakinn a kertben ás?!
– Én bés vagyok.

bések voltunk mi is, nagybácsai gyerekek.

egy rakás óvodás, évvesztesek és a naptár nyertesei
beragadt könnyen, aki rosszkor dugta a napvilágra a fejét
a bébe raktak nem kérdezték mindünket leszámítva
a robit meg a marikát de az már akkor is érthető volt
a robi vak volt a nemlátó látó eldugták
előlünk pedig még nem is bántotta senki
a marika meg már óvodásan olvasott
nekünk a könyvekből mert az anyja nem bírta ki
tanító volt és sunyi megtanította olvasni stikában
és nekünk olvasott fel és ettől utáltuk
mert amúgy kedves gyerek volt
de hogy előttünk olvas az teljesen
elképzелhetetlen és valóra vált volt

nem ért le a lábam elsőben

ültem a padban és lógott
a lábam a semmibe
az első év végére csonkig faragták
a postairónom felszámoltam
a félfamentes rajzlapokat
a dienes-készletet megegyeltem
és még nem kellett találomra beírni
a számokat a dögunalmas számtani sorozatokba

júniusra a nagylábujjammal elértem a padlót
bár nagyon kapaszkodtam előre ne bukjak

kitűnő lettem jutalmat kaptam
marcello venturi virágosdombját
a már tudok olvasni sorozat kötetét
egyértelmű volt megerősítették
a borítóján egy cilinderes alak
távcsővel a messzeséget kémeli
és a lencsén egy vonatszerelvény
és egy épületcsoport tükröződik
ami teljesen lehetetlen de elképzелhető

de akkor nem akadtam fenn ezen
nem volt rám felkészülve a vizuális nevelés

alanyi jogon avattak kisdobossá
mindenkit az anyukája-apukája
engem a panni néni mert anyám nem
ért rá benn állt a tantestületben

nem ért rá felkötni a nyakravalóm
volt zászló lett nyakkendő
síp sípzsínórral íhaj
meg gárdonyi géza raj
június délután ott rohadunk
az aszfalton a hőség minden
kínjával minden évben és lesz belőlük elég

összebarátkozol te azzal
hamar amivel összeterelt a sors

délelőtt zárva volt

de délután késő tavasztól késő őszig
a napközi végére kinyitott az eszkimó
fagyizó két forint ötven fillér ellenében
csavározódott a gépből a fagyalt
amelynek feliratát addigra
betűztük betűzgettük
kép nem volt hozzá
összeolvastuk azért
CARPIGIANI
cével mondtuk a kát gével a gét
egyedül úgy volt logikus

anyám félötös

kinn rugdalunk négytől a műszivel
alkonyodik hideg van
egyre kevésbé látszik a kapu
mögötte kerítés mögötte utcafront

tiszta hideg november
a labdára lassan ráül a dér
a pipába akarjuk rúgni
előbb kapufázunk
bemelegítés gyanánt

elrúgja elsőre a keresztlécet
a labda felpattan leveszi leteszi
rúgjál kicsi harmadikos
nekem több nem kell

(akárha öregapám szárnyak híján két óvó keze közül
megszabadulva végre a bácsai gyöpon találhattam magam
beáll a kicsi is jó fejek voltak a nagyok nem oszt nem
szoroz nem nagyon számoltak velem aztán pár perc alatt
rúgtam két gólt és akkor már külön mondták a kicsire
vigyázzál fogjátok mert berúgja)

nem kell több ballal tekerek
ő balról jobbra én jobbról balra
tekerem a felső sarokba
vinyó volt láttad csak hallottam

aztán elfut mert ismerős hangot hall
a kerítés mellett zümmögő simsonnal
párhuzamosan vágat
apja megjött érte
maradok egyedül utcai
lámpafénynél a pályán
és rúgom a labdát futkározok

bűrök rendületlenül

busszal jártunk sárgabusszal az a városi

csuklós csak nagyon ritkán jött
a 11-es simán hazavitt
oda-vissza három megálló
öt perc azt kész
fenn volt a buszon mindenki
autója keveseknek és nem arra volt
a 11/A-sal azonban vigyázni kellett
könnyen ráfázott aki nem figyelt
csak felszállt automatikusan

az jobbra fordult vissza
a város felé a bácsai elágazásnál
miután merőlegesen
a régi töltésnek állt

rettegtünk ha fent jutott eszünkbe
és nem segített a sofőrfulke
mögött egymásba tűzött
egyéb táblák betűzgetése sem

nyaknyújtogatva próbáltunk
az elhúzhatatlan ablakok síkja mentén
csak kifelé volt felirat
mért nem nézted meg lent
most már mindegy fent vagyunk
ugye nem ás ezt kérdeztük a fáradt utasoktól
a sofőrt kérdezni nem volt szokás

Tisztelt utasaink, kérjük, ne álljanak az ajtó elé,
mert a vezetőt zavarja a szabad kilátásban!

mi egyelőre nem arra mentünk
volt aki így tíz-húsz perccel később ért haza
és néhányan csak otthon vették észre
hogy a buszon vagy a megállóban
hagyták az iskolataskát

a város jött el értünk mohó

kannibálként zabálta fel révfalut
kis- és nagybácsát és így tovább
a napokban a sárasi fenyves helyén
éktelenkedő mediterrán lakópark
feliratát tagadtam meg
a múltból a jelenbe ívelően
az nem vámoszabadi
sosem is lesz az
az sárás a maga fenyvesével
ahol fekszel a hóban fejszével
a gyorsan ereszkedő sötéttel
és ősi jognál fogva fenyőfát
vágysz az osztálykarácsonyra
cipőd átázott vízszintesen
lapulsz a hófoltos földön
a vízszint mentén elnézel
aztán a hátadra gördülve
nézed a zöld túleveleket
hallgatod a zúgást
és elönt a meleg torkodra
kuporodó enyhe szégyen
húzod magad után
a kivágott fát a bicikliig
onnan már könnyebb

aztán egy napon toborzódni kezdünk
 idegen tanár jön kevesen ismerik én igen
 ő tartja a különtornát egy héten kétszer
 a nagyiskolában anyám nagyon szeretné
 ha tornász lennék ellenvetés egyelőre nincs
 boldogan rohangálok fel a bordásfal tetejébe
 akasztott padokon ügyes vagyok szőnyegen
 is és a szekrényugrástól se bógöm el magam

szívja a cigarettát amíg
 kiözönlünk a betonos pályára
 volt ott egy csík salak
 a végén távolugró gödörrel

alakzatba kellene felállnunk
 rendeződünk felvesszük
 a kartávolságot elől-oldalt-hátul
 nem megy miért is menne

az egyszerű utasításokat
 instrukciókat sem értjük
 fölénk boruló tornatanári fegyelem
 kezdődik a műsor indul a szelekció

válogatnak valamihez
 a bénákat kegyetlenül kiszórják
 visszaolvadnak a napközi
 szappanos vizébe

ide ütem- és ritmusérzék kell jó tartás
 homályos elképzélések mentén
 hull alá kezünk a magas tartásból
 hetekig gyakorolnak aztán az arra kiválasztottak

előbb némán vezényszavakra
 majd zene is lesz hosszabbítóval
 strómolt egykazettás rekorder
 nem is rossz lehet lógni a napköziből

csak az őrsi óráról nem
 tudunk megpattanni sosem
 ránk csukják az ajtót játékidőben
 és többnyire nézzük egymást

hogyan akkor most mi legyen
 az őrsvezető mondja amit kell
 mennénk már focizni a nap hétágra
 de a kurva nótafa még énekeltetni akar

aztán egy nap buszra szállunk
 megyünk a városba a majerba
 a buszmegállóban elkövetjük
 amit tornazsákokkal más kárára el lehet
 kisebb kokik barackok potyorásznak mögöttünk
 a sorban és van akinek a pajsza is megtépetik
 ők fejük oldalt billentik várják a pofont is hozzá
 ennek külön művészete van
 adásnak elhajlásnak
 könnyeken át röhögésnek
 viszonylag fegyelmezetten zajlik az átzsilipelés
 bár néhány vezetéknev elhangzik a buszon is

öt megálló nem a világ mellettünk rohan
májusba zúdult kertjeivel a házakból
kerítésekből fűzött a megállóknál
újra formákká összeálló szalag

előnt mindenkit az izgalom esemény van

a kalmár visszapofáz haza akarják küldeni
rugdalja a zsákját a buszon magasra is
hogy verje az előtte állók háta közepét
tényleg nagyon ügyesen rugdal a kalmár
most azonnal raklak fel a visszafele járatra
mire mondja hogy akkor nem leszünk meg
a hatvannégy ütemű szabadgyakorlathoz
lukas lesz az alakzat kérem sunyítja hozzá a kalmár
igen szokatlanul okos vagy kalmár
igen okos vagy édes fiam
de jön még kutyára dér és a kalmár tudja
ezzel nem várnak novemberig
így özönlik le a négytucat alsós a buszról
a csatát nyert vöröslő fejű kalmárral
lesz abból még sápadás nyüszítés is délutánra
meg otthon a négy fal nézegetése
amíg pattogtatják a labdát
tapossák a pedált odakinn

hullámozó kettes sorban masszírozódunk

ömlünk befelé a tagiskola kapuján
ide fogtok majd járni a szentencia így

én aztán biztos hogy nem
megsejtett-e valamit
vagy tudta költöznek
és mindennek vége
nem derül ki sosem

évvárón még van évnyitón már nincs
így tűnt el búcsú nélkül nyomtalanul

gyors öltözés – öltözőben
ilyet többen először látnak
mi a teremben szoktunk
átöltözni vagy sehogy

próbáljuk felvenni a kék glottot a fehér trigóval

a fehér zokni se mindenkinek jött össze pedig beírták külön
tornadrág fehér atléta fehér zokni tornacipő
áll a vendi a szürke pamutban
persze hogy kiszúrják és a kísérek mosolyogva
felkészülten kotorásznak nem baj itt a tartalék
idegesek akkor lesznek amikor meglátnak
még két fekete és két kék lábat
a mimóza meg szipog és beköpi saját magát
rémülten mutatja az enyém meg lukas
vedd csak rá a cipőt csillagom
nincs több tartalék az nem akkora baj
elfehéredve ül a szocsó
nézegeti a kezében szalvétába csomagolt szendvicset
azt fogta meg reggel a félsötétben
a trigógatyakombó helyett
azért ez nem a zokni kategóriája
rohangálás a folyosókon
találnak rá egyet sebtiben
hogy kiről szedték le kérdezni nincs idő
és akkor indulás a pályára gyerekek
és már minden rendben van

a toncsi picsog kicsit de nyugtatják
nem mer szólni hogy pisálnia kell
és egyébként se érdekel senkit

addig még nem láttunk akkora pályát
alakunkat elnyeli a szürke kézilabdapálya
körülötte korlát a pálya körül futópálya
befosva oldódunk fel a tagiskola tanulói között
jön az igazgató jön gondoljuk tévedünk
a szabadgyakorlat kitörni kész
megint zenével próbálunk
tényleg utoljára kispajtasok gyerekek
nem kell kétszer elmondani ugye gyerekek
és kibontakozik a májusi délelőttben
a hatvannégy ütemű szabadgyakorlat
csak ahogy gyakoroltátok eddig is
a hangszórókból a delejes harmonikaszó
ráül a popcornos pattogásra
és rákezd a bad blue boys

Tonight / There'll be no darkness tonight / Hold tight
/ Let your love Light shine bright / Listen to my heart
/ And lay your body next to mine / Let me fill your
Soul with all my dreams

és a nyolctól tizenkét éves
serdületlen gyermektetek
együvé hullámoznak a nyugatnémet
szerelemről alkotott kortárs elméletekkel
és ember nincs a placcon aki tudna annyira angolul
hogy elhúzná kicsit a száját vagy megállítaná a piczába az egészet
zene van produkció van ne ríjjon a szád szíle mit akarsz
megezerkilencszáznyolcvanhét

you're a woman i'm a man
kinek szégyen kinek nem

this is more than just a game

a révfalusi hétvégi házakban a kisszékekre rakott táskarádiókból
minimum hangerővel kossuth és bartók apolgatja népét
az meg kapálgat virágot ültet rendezi az ágyásokat
a korai cseresznyéhez létrát keres vagy guggol
a hagymaszárok között és gyomlál a maga
nyugdíjba menekített derűjével felüt
egy sört megló szódával egy deci
rizlinget a bungalók ajtajába ül

1987

nem kér nem kérkedik nem
hivalkodik nem beszél
nem kérdez van ki
helyette válaszol
él lakja országát

termel fogyaszt vesz és elvesz fosztogat a maga módján

és nem igazán érti a szomszédos iskolában ez az amerikai vircsaft mire való

DALMAI ROZI
Fövenyes

Dalmai Rozi
(Győr, 1998)
Óvodától érettségig a Péterfy Sándor Evangélikus Oktatási Központ tanulója volt. Jelenleg a Pécsi Tudományegyetem hallgatója esztétika szakon.

A parton precíz hanyagsággal otffelejttett vörös kövek között
sikló-testű, napsütéses igazság kúszik,
ha a szemed sarkából figyeled ezt a hosszúra nyúló délutánt,
ami tulajdonképp az életed,
előbukkan néha-néha:

Itt meg kell értened, hogy sosem leszel öregebb, mint a part menti nyárfasor.

Valahogy az izgatott csókok elfogytak.
Ezen a helyen nem a saját kicsinyes ragyogásodra gondolsz,
hanem a dédszüleid örök szerelmére,
amit azóta őriznek a kövirózsák,
egy régi terasz tövében.

Hozzájuk képest mindig elmúlhatatlan gyerek leszel.

Halhatatlan bájával, csak a kövekhez csapódó víz hangja marad,
a körülötted álló idővel szűnsz meg.

Álmosan rád ásít a délután
és vele együtt nyel az Északi part.

Krónika, Időjárás

A Kossuth Rádió pécsi és győri frekvenciáinak különbsége csak 8,3.
Új szokásom lesz recsegő hullámhosszokon hallgatni a meteorológiai jelentéseket,
hogy megtudjam, ugyan azok a felhők gyülekeznek-e a fejünk felett,
hogy az ország két eltérő pontján ugyan azokat az esőket könnyezik-e az ereszek.

Én a délről érkező, te az északi frontokat figyeld.

Félúton találkoznak a szürke párafoltokba gyűlt súlyos gondok:
Az ország közepén szakad az eső.

Karácsony Győrben

A liftajtók csapódása algoritmust alkot
a karácsonyi program részeként.

A dohányboltok konstans zárva tartása
és az utcán hömpölygő papír csomagolások
apró hajszálerek pattanását eredményezik
közel az agyhoz, valahol az orrüregben.
Karácsony másnapján még találni kocsmát,
ahol drága és rossz minőségű a sör
és a pultos egy régi jó barátod,
mert errefele már az út viszi a lábadat éjjel:

Az ünnepek szele összefűjja a szemetet
az ország minden részéről.

Hiába kiabál anyád, hogy megint
részegen értél haza hajnalban,
ettől nem gyógyul össze a bejgli méter mély repedése
és a ponty is ugyan olyan zöld és bűdös marad a hűtőben.

Ez mind az én hibám.

Ez a város már megrágott és kiköpött
valamikor három évvel ezelőtt
és én, azóta is visszakíváncozom
a fogai közé
minden ünnepnapon.

Aranymetszés

a végtelen fehér hóban csak sejtésünk lehet arról hogy abban az egyenesben toporgunk-e
amelynek aranymetszéspontján keresztül csak haladni érdemes.

lusta alkoholszagot hord a szeszgyárból az éles szél
jobb időben veled sétálnék ugyan erre és azt mondanád: otthon vagy

főlém magasodva figyeled ahogy
szánalmasan sorba állítom a teleket
amikben nem vagy jelen

de elolvad majd a hó

a folyó áradása elhordja a benne ragadt lábnyomaink
és sosem tudjuk meg
hogy jó irányba mentünk-e
olyan biztosan egyenesen

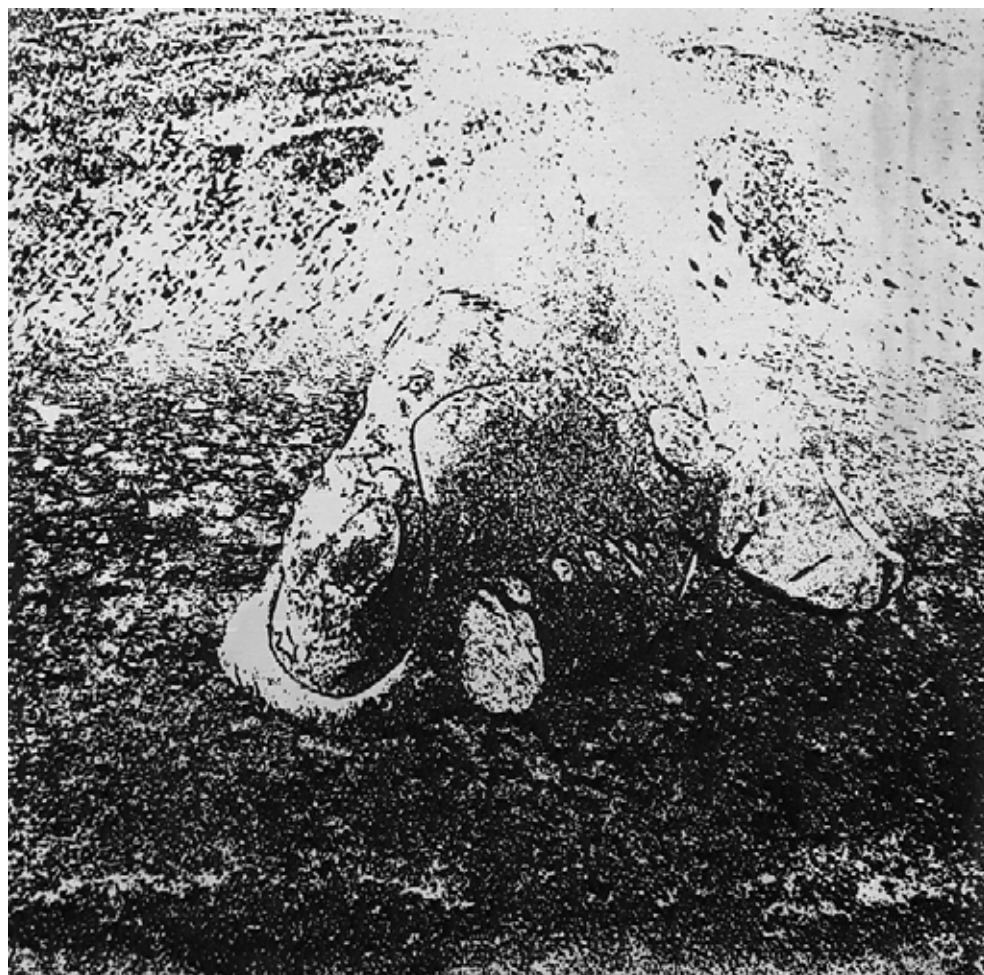
Emésztés

A reggeli rutin kiegészül a szorongással,
hogy nem vagy velem,
az éjszakák megnyugtató homálya
pedig a plafon bámulásává sötétedik.

Három nagy levegő elegendő oxigént biztosít,
hogy enyhítse a szorító fájdalmat
a tüdő és a szívcsúcs között.

Mostantól majd azzal telnek a napok,
hogy megpróbálom lenyelni
a torkomban összegyűlt sírhatnékot.

A nyáltermelés folytonossága biztosítja,
hogy előemésztve érkezzen
a gyomor tájékára,
ha a perisztaltika feladta ostoba küzdelmét.

SZLUKOVÉNYI KATALIN

Dunaparti sétány ősszel

Szlukovényi Katalin

(Győr, 1977):
költő, szerkesztő,
műfordító, az ELTE BTK
Anglisztika Tanszékén
tanít. Legutóbbi kötete
2020-ban jelent meg
Álomkonyha címmel a
Jelenkor Kiadónál.

Egy darab híd a folyón
hosszában, nem köt össze
semmit semmivel, két vége
folyásirányban, csonkán mered,
közel a parthoz, de nem érintve azt.
Olyan valószínűtlen, hogy ettől
jelentőségteljesnek tűnik. Mint egy
folyómély, megfajtásra váró
szimbólum. Pedig csak rossz,
most reparálják, látszik mellette
a vékonyka daru, a fel-alá
liftező munkások lila pöttyei.
A parton is lilán virágzó bokor,
rajta méhek; és mellettük az úton
szintén sárga csíkosmellényes ovisok.
Képek, amiket semmi nem köt össze:
jelentés nélküli üzenetek,
folyósodorta, sok színes levél.

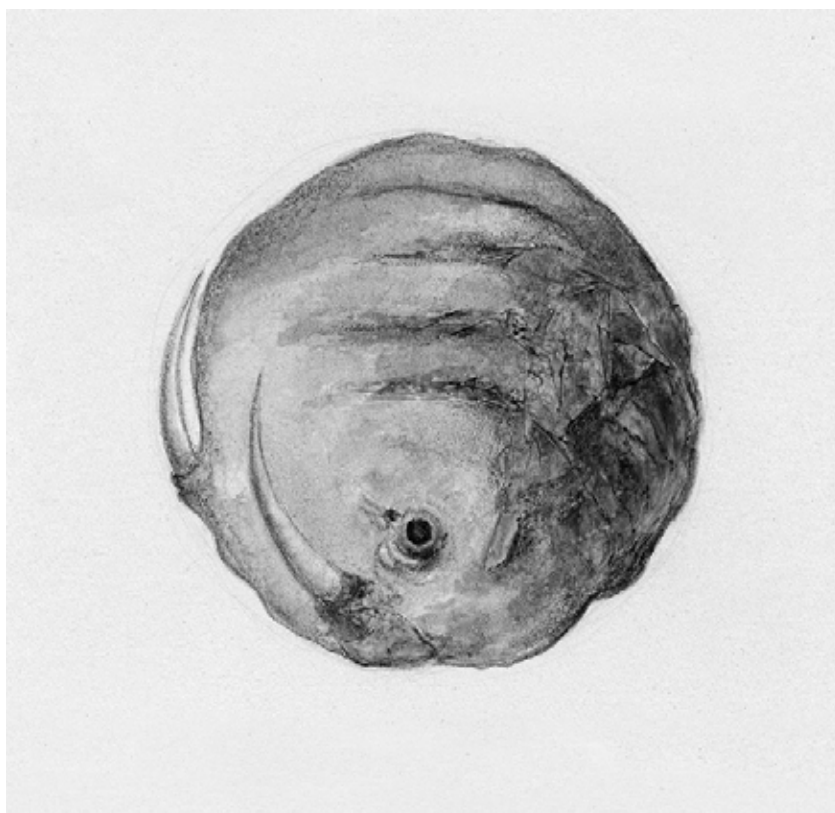
Index

Vannak persze most is hírek, emberek
meghalnak, születnek tervek és döntések,
amelyek aztán vagy sikerülnek, vagy sem,
többnyire inkább nem, vagy arról többet
lehet beszélni, a boldogság nem narratív,
és SZP naponta illesztgeti az adatokra
a járványügyi görbét, csak valahogy
a drámai ív hiányzik a történetből,
idővel egyre inkább nehezemre esik
bármilyen értelmezhető dramaturgiát
beleképzni a random lokális hupnik
sorozatába, amelyek laposak, akár
a szorgalmas ganajtúró bogarak háta.
Ahogy múlnak az évek, lassan nem marad
ember, aki olyasmit mondhatna, amivel
boldoggá tesz, és mind kevesebb, aki
felbosszanthat, vagy akárcsak érdekel.
Öregszem. Túl régóta figyelem a virtuális
akadálypályán fel-alá rohangászó
laboregerekre, egyre jobban hasonlítunk
egymásra, eleve névtelen-arctalan
vagy jövő hétre megint elfelejtett
nekibuzdulások az önkényesen tologatott,
átlátszó plexifalak, etetőtálcák és titkos erők
által kiszámított, még pont nem halálos
áramütések láthatatlan forrásai közt.
Mind álmosítóbb ez a próba-szerencse nyüzsgés,
lassan a saját életemet is kívülről nézem,
mint egy közepesen unalmas tévéfilmet,
amelyen, félfő, hogy úgymint bealszom,
mielőtt kiderülne, ki a gyilkos.

A szerző portréfotóját
Máté Péter készítette.

Szédülés

Eszembe jutott, hogy forog a Föld,
amin amúgy állok, és megszédültem,
mintha valami szuperszonikus
gyanú süvített volna át fölöttem
vagy rajtam, próbáltam megkapaszkodni
istenben vagy legalább egy kilincsben,
de mindkettő kiszakadt keretéből,
amikor megrántottam, hogy segítsen.
Aztán elmúlt. Az idő, mint a tér,
folyton-folyvást visszaforg magába,
a tétován imbolygó tudatot
meg viszi, ameddig bírja, a lába.

PÁTKAI TIVADAR

Öregek

Pátkai Tivadar

(Sokorópátka, 1947): költő. Középiskolás koráig, saját bevallása szerint, még petróleumlámpa fénye mellett olvasott. Ahogy fogalmazott: harangöntőn és akasztott emberen kívül volt már minden: többek között hajógépész, népművelő, szabadúszó író, üzemtechnikus, újságíró, levéltáros, folyóirat- és könyvszerkesztő, bértollnok etc. 1974 óta él Győrött, két gyermeke van és négy unokája.

Ez a több mint száz esztendősen erősen fakó, szkennelt fotográfia, amit szorongatok a kezemben, most került elő valahonnan. Ismeretlen ismerősök. Név, születési hely, dátum, minden stimmel, öregapám feszít rajta öreganyámmal egy New York-i fotográfus műtermében, „Kihusztva, mint szaros Pista, Jézus neve napján”, neki volt a szavajárása. Esküvői kép, amolyan tipikus: hideg dauer és erős túske-frizura, a menyasszony gyöngyös pártában, fehér rózsacsokorral ölében, a vőlegény viaszos virágkitűzővel zakója hajtókáján. Néznek bele a kamerába, széles műmosollyal, mint az éppen akkor átadott Woolworth Building harsogó díszletei. Istenem! 1913-ban járunk, húszévesek a Google-s képkereső szerint, de utánuk nézek a Rotterdam–New York hajózási utaslistában is. És tényleg. Ők azok! Sohasem láthattam őket ilyen fiatalon és ilyen boldognak. Eddig nem tudtam elképzelni, hogy ők is lehettek fiatalok!

Aztán hazaszólította a fiatalembert a sorozási törvény, hazaszólította a nagy dög, a Nagy Háború, jöttek mindketten.

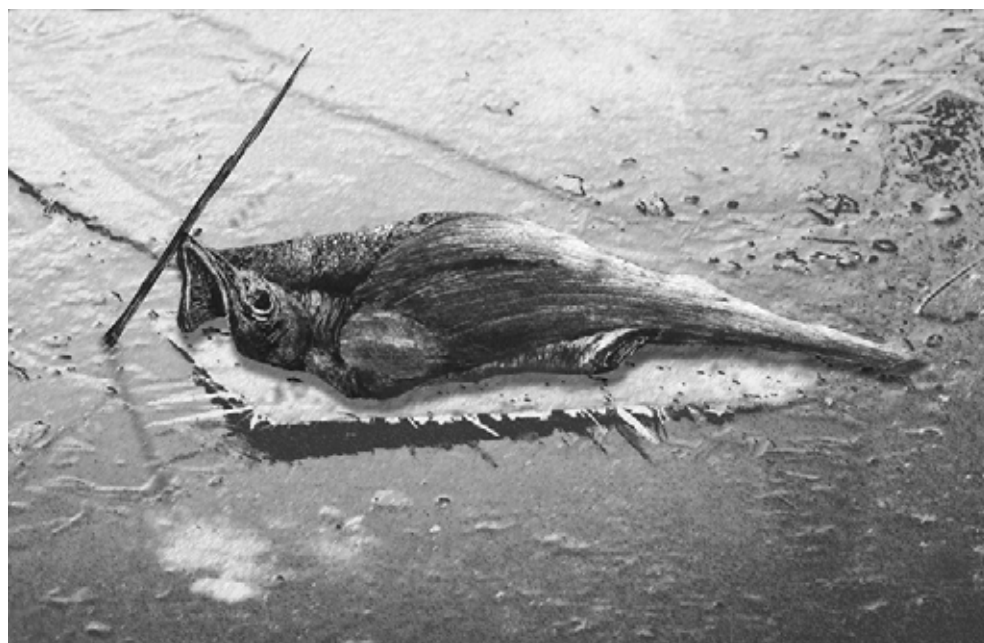
Legélesebben arra a kopaszodó képére emlékszem még, amikor a nyári vihar után, négy-öt éves koromban nyakába vett, fölcaplatott velem Dáné-hegyi szőlőjébe. Nagyot fűjt. Leültetett. Akkor láttam először és utoljára sírni, ott fenn a hegyen, a jég verte szőlőtőkék között. Állt szótlánul, szinte fuldokolva, gyolcsinge ujjával sűrűn törülgette még sűrűbben alácsorgó könnyeit, leszakított egy zölden vérző fürtöt, miközben önfeledten játszadoztam a tőkék fészekalján összegyűlt jégkupaccal. Megcsókolta a szőlőfürtöt és elhajította messzire a völgybe: „Öregisten, az anyád Szűzmárját! Hát, mi rosszat vétettem én tenéked, hogy eztet érdemeltem tetüled?” Visszhangzott a völgy.

Aggastyánnak láttam,
féltem tőle, de szerettem,
el sem tudtam képzelni, hozzá képest milyen
öreg lehetett az emlegetett *öregisten*,
akitől szintén féltem, de szerettem.

*

Ó, ha tudná,
mennyire talpraesettek
az ő ükunokái! Séta közben
simán lökik a szöveget nekem:
papa, ugye te mindig ilyen
öreg-kopi voltál,
még kicsi korodban is?

Ilyen bizony, ráadásul
ősz volt a bajuszom is,
ugratom őket kacarászva,
és nyomok egy barackot
hüvelykujjammal a fejük búbjára,
„hogy meg ne sántuljanak”,
ez is öregapám szavajárása volt.

Az arkangyalra gondolt,
a Wannsee partján térdig gázolva a fűben,
a tiszta számadásra ítélet után.

A vízbe döntött fák között a testek
tükrök voltak, fordított üzenetek a tavon.

Nézte a pusztulást, a fentről érkezett
bizonyosság legutolsó művét,
mint a lócsiszár a lángoló várost,
mely úgy zúdult alá a mennyekből,
ahogy angyal mér a lélekre csapást
közönyös, árva szemekkel.

Pedig tavasz volt még.
A Wannsee partján a halászok
hálót teregettek a csónak közelében,
s szurkot kentek a deszkafalakra.
Távol a Stimming-fogadó tornya füstbe merült,
s a széles ösvényt, mely az épület kapujába torkollt,
cselédek romos háza övezte.

A ledőlt sorompó mellett egy gyerek állt,
koszos kezével letakarta az arcát.

Itt szólalt meg a hang benne,
s a szavak ütemet veszített rajait
mágnesként vont a terébe, mint vasreszeléket,
a belátás sötét magja:

Nem mi tudunk,
csak föltáruul a lélek aktusa bennünk.
Nem mi hiszünk,
csak hirtelen összerázkódva föllángol,
s áttör rajtunk a szóhoz a szellem.

A gyerek fele lépett.
Az dacosan rázva fejét,
mint egy koszos angyal, állt megbabonázva.

Lent a Wannsee partján lovak legelésztek
a vízre döntött fák között.
Fejük eltűnt a térdig érő fűben.

Kezével letakarta az arcát ő is,
s a közös sötétben, mint két befelhőzött hely
az átszakadt égbolt arcán,
összederengtek,

Mert nem mi tudunk,
a kimondhatatlanul közös tengely,
amin pörgünk, éjsötét üregekbe veszik.

Fele oly boldog halált adjon az ég, mint az enyém.
– Lángolt föl a szó benne. –
A többin segíteni, ezen a Földön, nem lehet.

Komálovics Zoltán
(Szombathely, 1964):
Költő, kritikus, a
Pannonhalmi Bencés
Gimnázium tanára. A
Pannonhalmi Szemle
szerkesztője. Legutó-
bi kötete *A harmadik*
címmel 2015-ben jelent
meg a Magyar Kultúra
Kiadónál. Győrben él.

Meliorisz Béla

(Győr, 1950): Költő, tanár. A Jedlik Ányos Gépipari Technikumban érettségizett, a Pécsi Tanárképző Főiskolán és az Eötvös Loránd Tudományegyetemen szerzett diplomát. Pécssett él. Legutóbbi kötete 2020-ban jelent meg a Jelenkornál *Vagyunk örökké* címmel.

MELIORISZ BÉLA*Hogy nem*

késő esti villamos- vagy vonatút
talán az utóbbi inkább
s a múlni nem akaró nyár
és a szakadozott belső idő
s mint valami régi történet utolsó mondatai
hogyan nem tehet mást
hogyan meg kell értenem – jó
de nem tudom hova tartunk
s hogy ki ez a kezemet
kezében tartó fiatal nő

Ha ez

lényeg nélküli volna nyarunk?
scott fitzgerald szerint
szeretni csak az tud aki él

ha ez tényleg így van
s még van is kedvünk élni
hagyjunk itt mindent
keressünk más partokat

csak szeretni nem elég

Villamosozott

még úszásra csábít a tenger
mert semmit sem lehet csak úgy befejezni
beszéljenek is akármit

de megmásíthatatlanok már
az éjnek éjén borítékolt mondatok
úgyhogy valószínűleg kilakoltatjuk magunk

villamosozott velünk a nyár
bele akartunk halni
s most nehéz elhinni mi van

Ha szólni

még nem szájkosár csak maszk
s míg el nem hülyülünk
várhatunk másik tavaszt

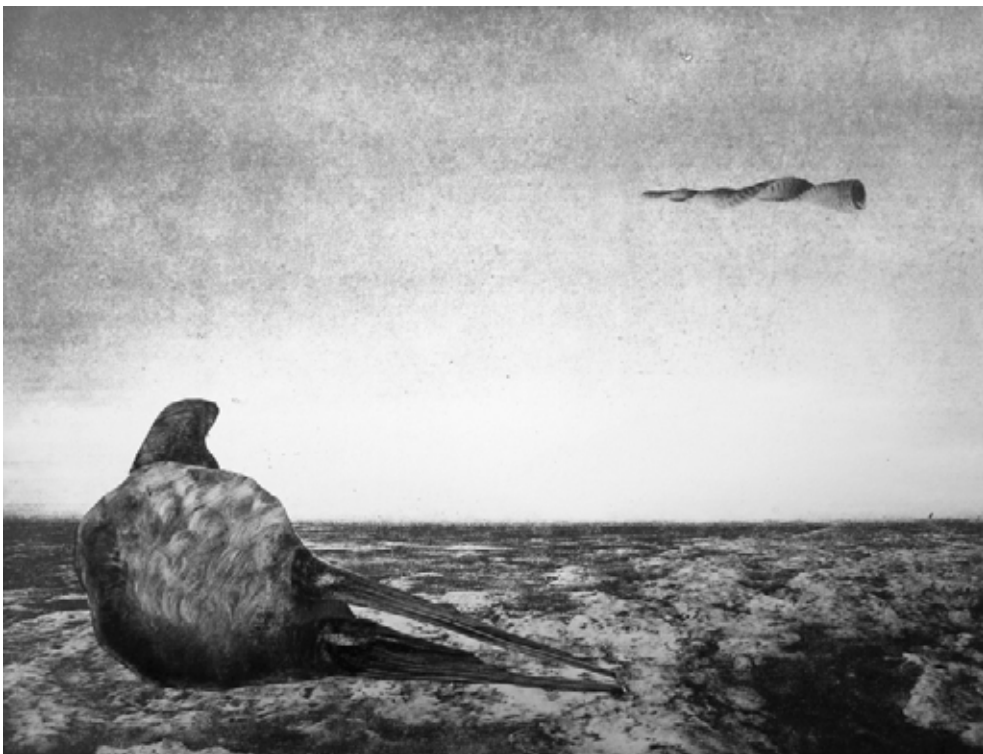
de nem tudni hogy mi lesz
most lángokban a part
s ha szólni igen – kihez

Más mint

végül ha nincs más
választani mit
ami nem volt most
az is elveszik

hogy titkosítják
a kínjaidat
múltad csak üres
kartotékadat

s nem lehetsz más mint
partra vetett hal
vagy észrevétlen
elveszett csavar

Csikai Gábor

(Csorna, 1981):

kulturális munkatárs, önkormányzati képviselő, író, költő. Születése óta Kónyban él, a község kulturális életét szervezi.

Versei, írásai internetes és nyomtatott folyóiratokban, antológiákban jelentek meg. Több könyve is megjelent (Rézirozi mesekönyv-sorozat, *Gancegál* – vadregény, *Vázlatok az örökkévalóságról* – versek) és több pályázaton is szerepelt sikeresen. Verseit megzenésítve országszerte együttesek, szólisták játsszák.

CSIKAI GÁBOR
Végül, mégis

végül mégis útra kel, bár matat még egy kicsit az éjjeliszekrényben, nem mintha vinni akarna bármit is, csak így pár perccel tovább maradhat, persze nem tudja, mit lehetne kezdeni ezzel a megnyert idővel, hisz életéhez képest ez annyira kevés, hát még a rá váró öröklét-höz viszonyítva, de az évtizedek alatt kialakult szokásokat nagyon nehéz levetközni, meg már a szekér is várja odakint, a lovak idegesen rúgják a port, a kocsis is türelmetlenül pattogtat az ostorával, szóval tényleg menni kéne, fel is teszi a kalapját, az ajtóból még visszanez, és persze hirtelen eszébe jut valami, de mielőtt még visszafordulna, rádöbben, hogy a semmi az, így újra nekiindul, de mielőtt még átlépne a küszöbön, biccent egyet csak úgy megszokásból, mert épp nem áll ott senki, akitől elbúcsúzhathatna, ezért csendesen beteszi az ajtót maga után, éppen olyan csendesen, ahogy eddig élt, hogy még véletlenül se verjen fel senkit, aztán beszáll a kocsiba, int, hogy mehetünk, most már visszanezni sem mer, végül mégis útra kelt

Bédé belebonyolódik a dolgokba

másodpercei lehetnek hátra
gondolja bédé
de hogy minek vagy mihez vagy miből
arról egyelőre sejtelve sincs
és meg sem próbálja konkretizálni
egyelőre csak tudatosítja magában
ezt a fura véglegesség-érzést
és kicsit ki is akarja élvezni
hisz nem sűrűn tapasztalt ilyent
mivel az ember élete általában
folyamatos befejezetlenségben telik
sőt kezdetlenségben
de kezdet-érzést soha nem is tudja tudatosítani magában
így azzal nem is kísérletezik
valójában ez a véglegesség-érzés
sem valódi véget takar
csak valami kvázi befejezést
de akkor is közelebb áll a véglegességhez
mint eddigi életében bármi a kezdethez
igaz
elérni soha nem fogja
ez a most benne dolgozó érzés is csak konvergál a véglegességhez
ahogy a gyökfüggvény a nullához
(vagyis végtelenül megközelíti de el nem éri soha)
ám így
végtelenül közel a véglegességhez is
szokatlan élmény számára
de persze nem tarthat sokáig
és vége is
állapítja meg bédé
de azzal tisztában van
hogy nem annak van vége
amihez úgy érezte
csak másodpercei vannak hátra
hanem az érzésnek
hogy annak a bizonyos
egyébként azóta sem konkretizált dolognak
másodperceken belül vége van
azt át sem akarja gondolni
hogy az érzés elmúltával
maga az a dolog ért véget
vagy igazából ez azt jelenti
hogy így már soha nem lesz vége
és az érzés elmúlt
lényegében ennek az egésznek
az örökkévalóságát tette lehetővé
ráadásul még az is bonyolítja a helyzetet
hogy azzal
hogy létrehozta magában ezt az egészet
azzal létrehozta az univerzum számára is
tehát megszűnése ellenére most már örökké fog létezni
de ez az örökkévalóság nem egyenlő
azzal az örökkévalósággal
melyet a véglegesség-érzés megszűnése jelentett volna
ám ez már annyira bonyolult
hogy bédé úgy dönt
meg sem próbálja tovább fűzni
inkább abbahagyja ezt az egészet
így azt érzi
másodpercei lehetnek hátra

Szabó Gergely

(1991):

A Balatonnál nőtt fel,
jelenleg Győrben él, itt
végzett az Apáczai karon.

Főleg drámapedagógus-
gusként tevékenykedik.

5 éve publikál verseket
különböző folyóiratok-
ban, tagja a Fiala Írók
Szövetségének. Többek
között szeret biciklizni.

SZABÓ GERGELY

mély

megvezetések hulladékaiban matatunk
egyszerre hegyeken
kontinenseken partokon
balusztrádos gyanakvásba vezető vészkijáratok ezek

zuhanásunkban halványulunk

átérve majd egy keverőpulton
megnyomunk pár gombot
akkor naptestek pirítanak időmorzsákat
és csendlányek rügyeznek vissza
fejezeteinkre

mélyvíz ölelget
bennünk lüktető emlékszalagokat
és csak nevetünk és pásztázunk és
ha már nem kell kesztyű
hátra
dőlnék és hullámszunk

zúg

megszokjuk az elhalkuló
ismétlődésbe áztatott
szüneteket

csak hogy legyen valaki a sor végén
mondjuk ez is egy sor
még sincs itt senki

ebben maradunk
mindenkit megértünk
sehova se tartozunk

várjuk hogy hátha lesz
az esőben valami
dallamív vagy dobbanás

belehallgatunk
a rászorított érkezésbe
üreges a tompaság

összehasonlítom a tiéddel

hideg epoxigyantával
kenem ki belülről
a csonthéjas termést

oxigént veszítünk

több

mikor a másik
lakásban akarom
felkapcsolni a villanyt
szomorúan hív
a zuhanyrózsa

kijövünk a kürtőn
porszemekként
egymáson járunk

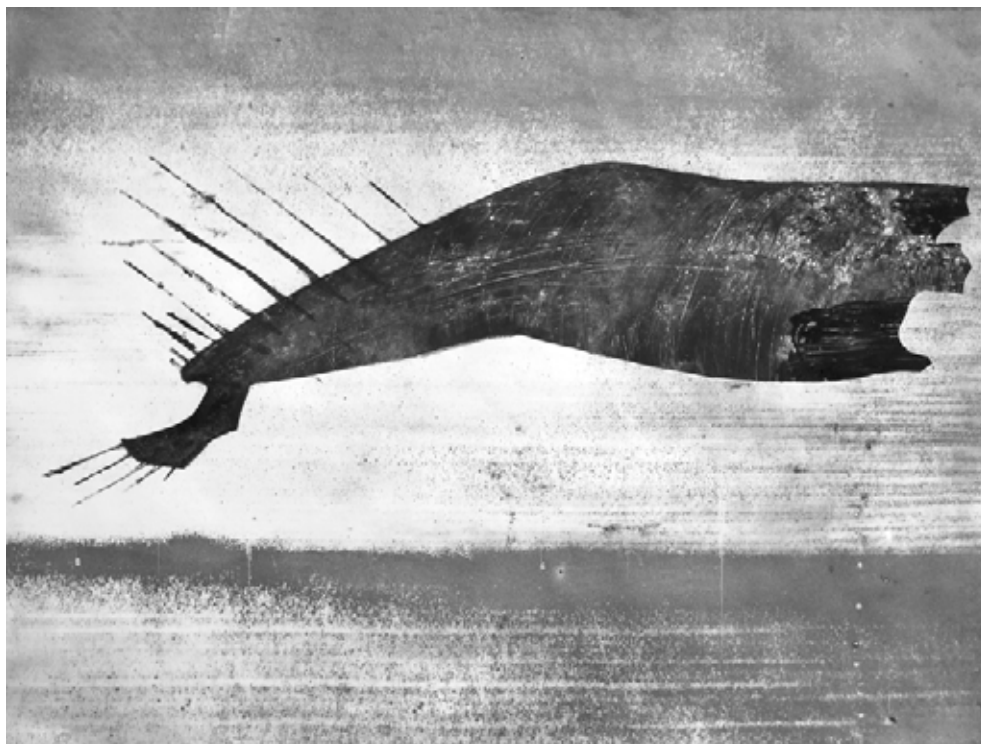
recsegő fényből jövő
máshol másolt kezek
akik

be
szkennelnek
több száz oldalt

csak addig tartson
ki a harangozás

kandírozott hóésésben
templomillatú tömeglányok
szép idő van
hozzátok

párhuzamos világokat
fröccsentünk egymásba
fenyegető dicsőségben
lubickolnak a kátyúk

Győri László

(Orosháza, 1942):
József Attila-díjas költő.
1964-ben kezdte a pályáját az *Új Írás*-ban. Első verseskötve 1968-ban jelent meg. 2020-ban a tizedik hagyta el a nyomdát. Három prózákötete is megjelent. A *Műhely* rendszeresen közölte eddig is a verseit.

GYŐRI LÁSZLÓ

Odi Profanum Vulgus

Ideköltöztünk a falusi házba.
Hány hete már? Távolság, messzire
a mocskoló tömegetől.
Itt nem hordunk védelmünkre maszkot,
itt nem kell Horatius,
a „*gyűlöllek, távol légy alacsony tömeg*”,
itt csak fülelünk a hírré:
naponként hány halott?
Járjon a járvány a világban,
mert hiszen jár a hanyatlató ragály,
mi álarcot nem öltünk magunkra,
arcunk födetlen, mint most az ég.
De ideje félni, meg is rendülünk:
aki tűzifát hozott a szomszéd faluból,
kórházi ágyon fuldokol.
Kézfogással üdvözöltük egymást,
és most várjuk a barbár jövetelt.

Columba Palumbus

Ismerős, rokoni cinkék, feketerigók,
megszokott nép a kiterített aljon,
a fűben robotol egész nap, ez-az, a pirók,
mit tudom én, hogy melyik mi,
csak vannak, csak élnek szökdécselő lábbal,
elkeveredve tarkák, barnák meg feketék,
és jönnek az újak, a sose látott
jövevények a kertbe, mielőtt.

Megint egy új, ilyen még sose volt,
a nyakán fehér gyűrű,
a szárnyán két fehér sáv metszőlegesen.
Hogy tévedt ide, mit keres?
A városban egykor láthattam elégszer,
de ide honnan termett ilyen hirtelen?
Örvös galamb,
démoni szépség, a legnagyobb övéi közül.
A fák alatt a gallyakban válogat,
dönt, a csőrébe csíp egyet, elröpül.
Egy új fészek megint, de hol?

Jól van, csak néha lássalak, jólesik
látnom e démoni szépet, a legkülönb.
Megleszünk együtt, békében, puhán,
te boglyót, férgeket keresgélés,
hordod a silány, a drága eleséget,
a magot, a csigát, a mit tudom én mit.
Vagyunk, élünk, én, régi, te, új.
Jöhet a harkály függő testével
meredek ágon ütogetni a mélybe,
a kéreg alá, csak doboljon a harsány,
nekem ő kell, a démoni halk.

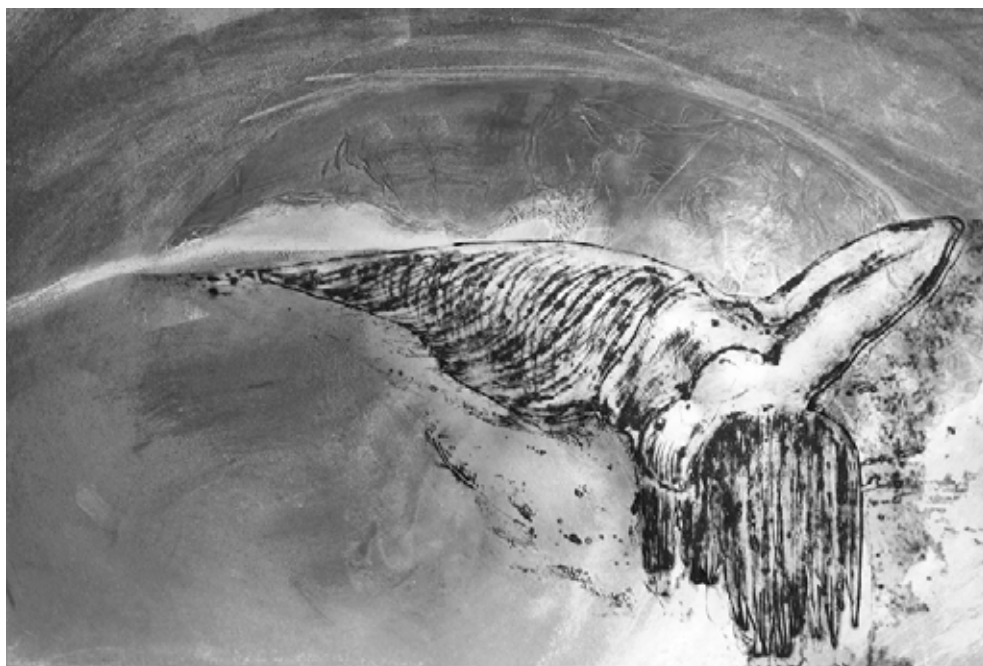
Salvador Dali órája

A rétes úgy lóg az asztról,
mint Salvador Dali órája a képen.
Dali órája az asztról úgy kókad alá,
mint a lekonyult téstalap.

Anyám úgy járja körbe a rétest,
úgy húzza percről percre kijjebb,
mint az órát járja körbe a mutató,
s nyújtja tovább-tovább a szakadós időt.

Anyám úgy járja körbe az időt,
mint a rétes járja körbe az asztalt.
Az órán örökre öt perc múlva hét.

Csüng a réteslap, az óra,
lóg-lóg az asztról csüggedőn.
Meddig akarják még nyújtani az időt?

Pőre ágyon alszom

Anyja inti: – Lányom...!

Titok a pillákon:

– Van már kis hiányom,
hiba esett bennem,
jóvétehetetlen.

– Napsütötte réten
forró szögbe léptem,
kicsordult a vérem,
haza nem úgy térek,
ahogy elindultam.

– Nem ér hitvességem
tisztes réten.
Lányok szégyenére
nem megyek a rétre
akkor se, ha kérne.

– Pedig hogyha tudná,
nem tesz semmi újjá,
jobb is eltitkolnom.
A fiú ne sejtse,
mi volt, túl a bokron,
egy íze, gerezdje,
egy sejtje se vélje,
kimentem a rétre.

– Itt fekszem az ágyon,
pőre vagyok, pőre.
Magam kitakartam,
de egy részt kihagytam,
balga réti részem
kihagytam egészen.

– Én, járatlan jámbor
nem is jártam máshol,
mert miért, miért nem,
tartott a szemérem,
lány-nem-ismerésem.
Hogyha tudtam volna
azt, amit tudok ma,
harmatos homályban
jártam volna bátran.

– Anyám, okítottál,
odavan az oltár!
Mért nem is mentem ki
szögbe lépegetni
vele réti útra?
Most kimennék újra,
de akivel, hol már?!
Pőre ágyon alszom.

A lobogó létra

Háromnegyed évszázad megy vele a tűzbe,
a tűzhely, a kályha emészti nyeli el.
Egy tegnapi újság a társa,
az elől menő, a lángokat vető.
Az asztagok, a kazlak mennyébe vitt,
a magasba, a kék, a szalma tetejébe
vitte rezgőn, ingva, himbálózva
azokat a régi lépteket
fokról fokra följebb.

A lábszárcsontok elkorhadtak,
jó nekik a mélyben, a testvérül
korhadó, fajsúlyát vesztő koporsóban.
Ott nincs magasság, csak süket mélység.
De minek alább-alább süllyedezni
egyre ismeretlenebb férgék, nyüvek közé?

Fölhágtak, mert hágtak, egyre följebb,
szemük sarkából nézték a napot,
nem teli szemmel, vékonyan, súrolólag.
Elrendezték az utolsó kékét,
az utolsó villa szalmát,
s tapogattak alá, le, most már boldogan.

De lejárt a létra ideje,
az idejét múlt időt
a tűzhely, a kályha emészti, nyeli el.

A tegnapi újság lejárt híreivel
egyre haszontalanabb.
Pártok, frakciók, népszerűségi listák
mennek a tűzbe, alacsony hőfokon
lobbannak lángra elő- meg segédeszközül.
A létra fokaira hágnak a hőben.
Friss értelme nyernek az összegyűrt hírek.

A láng a tüzelővé aljasult
hágcsó roncsaiba kap,
úgy rágcsálja, akár a hernyó
őrli lassan levelét a fáknak.
Előre, mind előrébb nyes, fal,
hallani a csöndben a hersegést,
az elmúlás hatalmas robaját
a visszhangos, a lángoló térben.

Ég a tűz, lobog a létra.

Simek Valéria

(Bakonycsérnye, 1953):
költő, író. Jelenleg
is szülőfalujában él.
Az országos napi- és
hetilapok mellett számos
folyóiratban publikált.
Eddig hat verseskötete
jelent meg, legutóbbi
2020-ban *Fészkelő fény*
címmel a Hungarovox Bt.
gondozásában. Első re-
génye ugyancsak tavaly
jelent meg a Vörösmarty
Társaság kiadásában *Hít-
tem, szerettem* címmel.

SIMEK VALÉRIA*Ketten*

Ketten ültünk a kora
őszi napsütésben a
parlag púpos némaságán.
Kolomp sem szólt, az őszi
legelészett, csipegetett,
ízlelgetett boldog
békességben körülöttünk.
Megállt az idő:
az erdőben ős-gyalogút
vékonyodott napsugárrá a
megritkult lombok közt.
A dombokon szőlőfürtök
súlyosodtak, édesedtek.
Ketten ültünk a kora
őszi napsütésben fiatalon,
vágyaktól boldogan.

Zivatar

Egy zivatar fontoskodó
gyorsasággal, futólépésben
jött a hegyen lefelé.
A konyhá menedék csendjében
hallgattuk a monoton kopogást.
Szemed úgy ragyogott, mint a
nagyon mély kutak tükre.
A csend építő, néma beszéd volt.
A szél őszi zenéje
faleveleken játszott, amely
lassanként érzékeny
dallammá változott.

Tovaringató

Az almafák ritkás rendben
nyugodt méltósággal kísérek
a kerten át. Illatár jutott
el idegedig. Megfigyeléseid
meglepő pontossága ajkadon.
Perled sorsod az Istennél,
mert aljas tréfát üzött veled
az élet. Nézed a színek hullámain
tovaringató szántóföldeket.
Csend lebeg. Arcod földszínű,
barázdás, mint a felszántott őszi határ.
A szavak széles szárnycsapással
úsznak el a kert fölött. Fejedben
nem pihennek az emlékek. Mintha
csendesesen befelé mosolyognál.
A kincs a múlt mélyére süllyedt,
ahol belepte a por.
Rajta tombol a délután.

Múlt

Hallgatással vert idő.
Magasból szétfolyt tintafolt...
Letörölhetetlen múlt,
kék tóként itt ragyog.
Körötte jegenyék,
örként csurgatják szoprán
magasságuk az alt mélybe.
Árnyékuk ráég az út
felforrt tüzére.

Deák Napsugár.
Komlón született. 2017-
től a Pécsi Tudomány-
egyetem magyar szakos
hallgatója.

DEÁK NAPSUGÁR

Évszaktöredékek

utolsó napom gyerekként egy tóparton, tavasszal

*a borostyánidő ritkán virágokat bont a fejemben
ha visszaneztek rájuk tiszták a színeik
általában sötét levelei leplezik
élettöredékeim szaggatott vannincs pigmentjeit*

*vannincs virágok színei szememben
megváltoznak jégvirágok lesznek – lefolynak a
borostyánon*

*beszédemmel szaladok utánuk
közbeszólász – nincs miért futnom
szavakkal nincs fehér ruhám
halászsapkám égkéjébe zárt gyerekkorom
virágot termett
állandó bőrfénytáncot járok a virággal
kopogásra taposva a leveleket*

*magházában sárga hajköpenyt öltő lányt látok
nem tudja*

*az ebihalak fiatalságát lopja
még a sajátjának érzi önmagához beszél*

*közbeszólni még nem tudnak köpenye mögül nézik mikor
fogynak el az ebihalak*

– már lehet szólni

szerelem

*ebihalfiatalságomból felébresztett a nyár
ablakom alakját öltve*

szólt hozzám

*én visszaneztem rá
társat kerestem a keretezett forróságában
mindenhova elkísért
ő kelt fel legelőször a nyár testei közül hogy
az üvegen ne látszódjon át*

*te hajnalban az egyetem felé vettél észre a
busz ablakába zárva*

*társad egybeolvadt veled
csak téged láttalak együtt akartatok elrabolni*

*szemed kávéjával kínáltál
cseppeket nyeltem topázzsínű izek emelték
a forróságot
kezed bőrfénytáncot járt a
testemmel*

*lassan megfeledkeztem a keretről
ciklámen ruhára cseréltem követte az alakomat*

*veszekedés közben vettük észre társadat
a pilláid alakját öltő nyarat
körbezárt minket*

bordóra mosás

*a fák bordósárga nyüzött bőrcafataiból avarkötelet fon az ősz
főjtogatja a lába alatt haldokló földet kötele szorításában csak a sápadt
kivéreztetett fák kapnak levegőt az ősz táplálja gyökereiket
hogy amikor a föld ruháját
az idő napmosógépe
pipacsra színezi* *lehessen aratni*

*szerencsére
nem hallom a mosógép hangját
– becsuktam az ajtót
forgatja a színeket amiket én
nem ismerek
csak saját ciklámenem tudom
kényelmes
mosolyom alatt eltűnnek szemeim
a vakság
ha akarom nyugalom
az avarkötél
a nyakamon pihen
telefonom kényelmes kerete
őszgiccsnek álcázza
így kerít hatalmába*

*ciklámen ruhám menekülne a
kötél szorításából
csak ő tudja futni
kellene
alakomra tapadt rabságában
megcibálja az ősz bőrcafatokat köré fűjva
tekintetem elhagyja
komfortos keretét*

*ciklámen hullámokat keresek
nyüzött fájdalmat találok* *bordó színek fulladnak a patakba*

közönsor mellett

*a tél hajnalban
hógyöngyláncot akasztott a nyakamba*

*a buszpályaudvarra siettem
acélóceán szemembe rózsaszínlombú*

*havas pilla fulladt
könnyeim forrósága szárnyakat olvasztott
mire odaértem a megállóba
kolibri fióka rázta a havat a hátáról
repülésének célja ennivaló sírvirág*

*az úton
én láncommal a tél kezében és velem a
többi sorban álló a járda haván
angyalt rajzolja figyelve*

*ahogy a fióka tavaszteste a gumik alatt
a jégúttal egybeolvadt*

mi biztonságban tovább utaztunk

Máhr Gábor
(Budapest, 1969): költő.

MÁHR GÁBOR

„sziklát másztam”

nem foglak kétszer megszeretni,
s ha már egyszer szerettelek,
nem foglak ismét szeretni,
hacsak te nem akarsz szeretni,
egy csöppnyi szerelmeskedéstől ájulnék,
a ruhád nem tengerkék, hanem lila,
és én nem vagyok olyan ostoba,
hogy akkor is szeresselek, ha te nem kéred,
jó volt veled szép vidéken,
a táj bealkonyult, mint az én vidékem,
milyen messze innen a sár kilincse,
egyszer elmentem érted a Deák-térre,
betértünk egy eszpresszóba,
néztelek, mint egy csepp dióda,
cigány tájon nem élek,
csak a lélek tart össze veled,
józan nem lehetek melletted,
de félek, mint macskától az egér,
s most itt te vagy a macska,
hogy rámdobod az elfogatóhálót,
de önként, mégsem parancsra,
innen bárhova vihetsz,
van tűzifa bőven,
én a szellemedben égtem el,
te a gáztűhelyen,
learányolunk itten,
egészen,
feljön pizsamaborunk,
megvívjuk a háborúnk?
Köd lettem reggel,
roppant nagy ködzengés
meghívlak egy paradicsomitalra,
elment a macska, sajnos te mentél el,
s oly fiatal voltál,
alig húszéves,
nincs kávé, nincs energiaital,
igyunk vizet, arra ihletünk,
meg a felsózott sóderra,
kié e kilépő belépő ital,
te is megiszod a söröcskédet,
megeszod a Pizza no-Hut,
de csak már pizsamában
iszol és már imbolyogsz,
le kellene fektetni téged,
én szívesen lefektetnélek,
csak az a bajom, hogy én már régen nem élek,
te még élsz, negyvenkettő ha vagy,
és kis rókalyukadba bemászol,
és eldicsekedsz vele,
hogy néked egy régen élt férfi udvarolgat,
milyen elmenni a halálba, mint anyukámnak,
milyen lesz neked elhagyni a gyöngytyúkokat,
selymes szájad oál a halálnak
az elrejtett gépfegyver előkerül,
és intesz a halálnak: tudom, hogy rajtad nem fog fegyver,
de én nem tudom hogyan, valahogyan
„Sortűz egy fekete bivalyért”,
azt a filmet szeretném megnézni,
aztán meg engem nem viszel el idejekorán,
én sziklát másztam, hát én vagyok szikár,
kilencven fölött vihetsz, de csak egészségesen,
mint aki csak bóbiskol.

volt egy nagy temetés

volt egy nagy temetés, madárkarú sírok
már várták a meghalni akarókat,
szedték őket apró darabokra,
egyedül én sírok, vagy még ti is sírtok?
Kit siratok magam, annak örvezek,
én vagyok bezárult macskaköpnöge,
én vagyok az élő utolsó mosolygás és szösz szösszenete.
Nem él az élet, legföljebb mit kitermelsz.
Ott állsz a futószalag mellett, és kilenctől egyig
gyártod a minigyerekeidet, a Fa Jankó áruházláncot,
a frissen kész káposztaréteseiteket,
és nem gondoltok arra, csak ennyit élveztél,
most lehúzod a redőnyt, mert kell pihenni is,
pihenés az életem fele, írás a negyede,
és még az unalom, de tudok akarni,
bármilyen borzasztó, fáradt vagyok
és nem érdekel semmi, mézbe ragadt hangya
s az utánfutója, meg mit hátán cipelt,
egy kisebb zsák rózsza, ha a mézből kiszáll,
majd ő osztogatja különleges nőknek,
Tündér Ilonának, felszívom életem mindig az
evésből, ahol te beragadsz, lerágnak még téged,
vödör hamu maradsz, s hogy istenítetted a rákokat,
hogy rámászik a testedre, és végez veled,
pálmaházban írtam, nem akartam hinni,
nem is hittem, ittam egy kicsit ezután.

aranyóra

én a lábam alatt annyit könyöklök,
feleannyi esőt kell átszállósni,
a vezércselnek meg bedőltem,
de még ki tudunk kászálódni,

nem kell egymás iránt áskálódni,
nem erről szól szeretett életünk,
azt az édesanyát nagyon szeretni,
mert eltalálták, három hónapja van,
tekeredő kis csiga a hajában,
Röjtökmuzsajról jöttem az anyámmal,
ami egy Istenkereső hely volt,
hol voltunk az anyámmal először,
ez volt az első dokumentációm róla:

EDESANYÁM

GYERE HAZA

SZERETLEK

evvel vártam, mert én ezt éreztem,
mert ennyit jelentett, sőt még ennél többet,
de hát mért ne látogassa másik fiát vidéken,
akkor még járt-kelt, nem volt Parkinson-kóros.
És sejtette ő, hogy ilyen hamar meghal,
jó, nem hamar, hetvenhét évesen,
görgetem, forгатom, pelenkát ráadom,
ordít, ezért kár volt, két perc volt, csak két perc,
és még találgattuk, mibe fog meghalni,
mikor az Isten hasított húsából,
kap-e vérmérgezést? Kórházba utaltuk,
csak azt nem sejtettük, harmadnapra elhal,
mint Krisztus feltámadt, de ő most Krisztushoz
költözött, menekülő üszög lett bordás ágyáról,
hol ő volt egyedül az izomkollosszus,
hogy még ruhát sem adtak rá, aztán csak hogy
eltakarja melleit, már nem volt a hátán,
és beesett a célegyenesbe,
és ment az elíziumi mezőkre,
ez a hetedik elíziumi csoda,
mindenre emlékszem, mi közös volt köztünk,
szimbiózisban mégsem halok itt meg,
ad hoc intézlek, nem török üveget,
nem vágom fel a te ereidet,
úgyis csak akkor folya ki a véred,
biztos, ha én öltelek volna meg,
most is szünet nélkül rád gondolok,
úgy félek, még magamon vágok,
de ez valóság, vagy csak kitaláltam
egy rémmesét az anyukámról bátran,
mert mi van már abban a hullában, elégetendő,
csak az aranyórát vedd ki a zsebedből,
s akaszd fel egy fára.

OLÁH ANDRÁS

túl távol

Oláh András

(Hajdúnánás, 1959):
Ratkó József- és Ady
Endre-díjas, valamint
Quasimodo-különdíjas
költő, író. A *Partium* fo-
lyóirat szerkesztője. Má-
tészalkán él. Legutóbbi
kötetei: *Április bolondjai*
(versek, Magyar Napló
Kiadó, Bp. 2017), *Vissza-
felé* (válogatott versek,
Hungarovox Kiadó, Bp.
2019), *Fagypony alatt*
(versek, Magyar Napló
Kiadó, Bp. 2020).

nézem a borostás arcot – idegen –
de a félrebiccenő fej a hunyorgó
tekintet mégis emléket ébreszt...
címszavakba sűrítve hadarja
negyven év történéseit
a megtört házasság nyűgjeit
az eltékozolt egyetemi éveket
bandázásokat csalódásokat kisiklásokat
a törések keserű próbatételét
a bútorgyári meló
szürkeségét

„ez lett kimérve” – sóhajt beletörődőn
majd minden átmenet nélkül
visszanyúl a fátyolos múltba
arcára visszaköltözik a régi huncut
mosoly s amikor végül elköszön
sajgó hiányt hagy maga után

nem tud elengedni a pillanat
bogarászom a kiselejtezett titkokat
a kölyökidők lopott játékait
a zsíroskenyér-ízű délutánokat
a romlatlan szédelgéseket
a szerethető pontatlanságot
az oltalmazó kitartást
a borzongásba gyúrt
vagányságot

de túl távol kerültünk
s mire kikecmeregtünk
a szövödmények zsákutcáiból
már nem tudtunk fogást találni
a múltból kikapaszzkodó
keserű időn

időhiány

sodródunk légüres térben lézengünk két
remegés közt – mégis érintésközelben –
felriasztalak becibállak szavakba
mondatokba ahol már nem érvényesül
a mogorva tegnapok gravitációja
az aluljárók közönye
ahol zugot keresve elrejtőzhetnél
összegömbölyödhethnél
otthonra lelhetnél az összegyúrt
emlékek között
kibonthatnád a derengéseket
és újraélhetnéd
az abortuszra ítélt éveket

leveleink

van egy doboz – tele régi levelekkel –
gyűrött beszakadt sarkú papírlapok
múltidő amire nem haragszom
ahol a hunyó én vagyok
s ahol mindig megtalállok
ahol nem kell rejteni az idő karcolásait
ahol nem működik biológiai kényszer
ahol a sörösdoboz szisszenése is
csendháborításnak minősül
ahol ölelkezni vágyó nappalok
futnak utánad és filmjeinkkel
osztjuk meg az ágyat
ahol nem kell kauciót fizetni a vágynak
ahol narancsillatú a nyár is
és nincs érvényes határideje a mának

tudom nem ugyanazok vagyunk már
– rég elmosogattál és kidobtad a szennyest
kiürítetted a szemetest
mert voltak fontosabb dolgok
mint a féltékeny múlt

mégis idejárom utánad

árvaságaink

folyton ránk omlik az idő
kamaszkori lázadásaink
emléke kísért – amikor
visszaszóltunk anyánknak
ahogy most nekünk is
visszaszól fiunk
iszapos csöndet gyúrt körénk
az akarnok szenvedély
a nyegle dac a rideg öntudat
ma már nevetséges
miért kaptuk a pofonokat
de nem szípoztunk
s az ártatlan is megjavult
és a csélcsep szabadulni
vágás is elmúlt varázsütésre
maradt a szívbe festett pagony
a kapaszkodó féltés
az özvegy édesanyák kezeket
egymásra kulcsoló árvasága

VERMES NIKOLETT

Természetes szelektáció

Nyúlós réteget képeznek maguk körül, az árnyékuk ilyenkor óriási, vicsorítva védekeznek és a semmiből támadnak. Csak, amikor harcolni kezdenek, látszik a színük, formájuk, teljes lényük: apró, gyenge teremtmények, minden porcikájukon sebek. Elődeik sajátosságából, a nagy termékből nem maradt semmi, csak a világos szemük emlékezteti őket a ma ismert férfiakat őseire.

Ősbűn ajándékba

Egy fehér asztalt ültünk körbe és te késve érkezted, ajándékot hoztál, vörös kígyót üvegburában. Tessék, majd ő vigyáz rád. Az eladó azt mondta, igazi kincs, speciális kialakításának köszönhetően több ezer évig él, ez a példány kétezer éves, állítólag becsapott egy asszonyt, ezért zárták be. Azóta férfiak ajándékozzák nőknek. A nők féltve őrzik, a végrendeletben külön kiemelik: csak himnemű utódé! A kígyó egyre kisebb, az eladó úgy tudja, minden ajándékozáskor leharap magából egy darabot, változó méretben. Amikor átadtad, pont olyan formában tekeredett, az üveg belső ívére tapadva, mint egy férfi és egy nő közötti út.

Vermes Nikolett
(Pécs, 1994):
Dombóváron nőtt fel. Tagja a Fiatal Írók Szövetségének. 2017-ben a Pécsi Tudományegyetem kommunikáció- és médiatudomány szakán szerzett diplomát. Ugyanebben az évben a Független Mentorhálózat keretein belül Imreh András mentoráltja volt. 2018-ban és 2019-ben Petri György-díjra jelölték. Szabadúszó újságíróként szerzője többek között a *Fedél Nélkül* utcalapnak, a *Képmásnak*, a *Forbesnak*, a *Jelenkornak* és a *Könyv7*-nek. Versei a *Kortárs*, a *Műhely*, a *Tekintet*, a *Helikon* és a *Tiszatáj* folyóiratokban jelennek meg. Első preventációs célú mesekönyve, *Leo Gekko és a Padló világ* 2018-ban jelent az Üveghegy Kiadó gondozásában, a mese folytatása, *Leo Gekko és a Cipősdoboz kórház* 2020-ban jelent meg. Tagja a Magyar Újságírók Országos Szövetségének.

A szerző portréfotóját
Czope Anna készítette.

Leértékelés a hentesnél

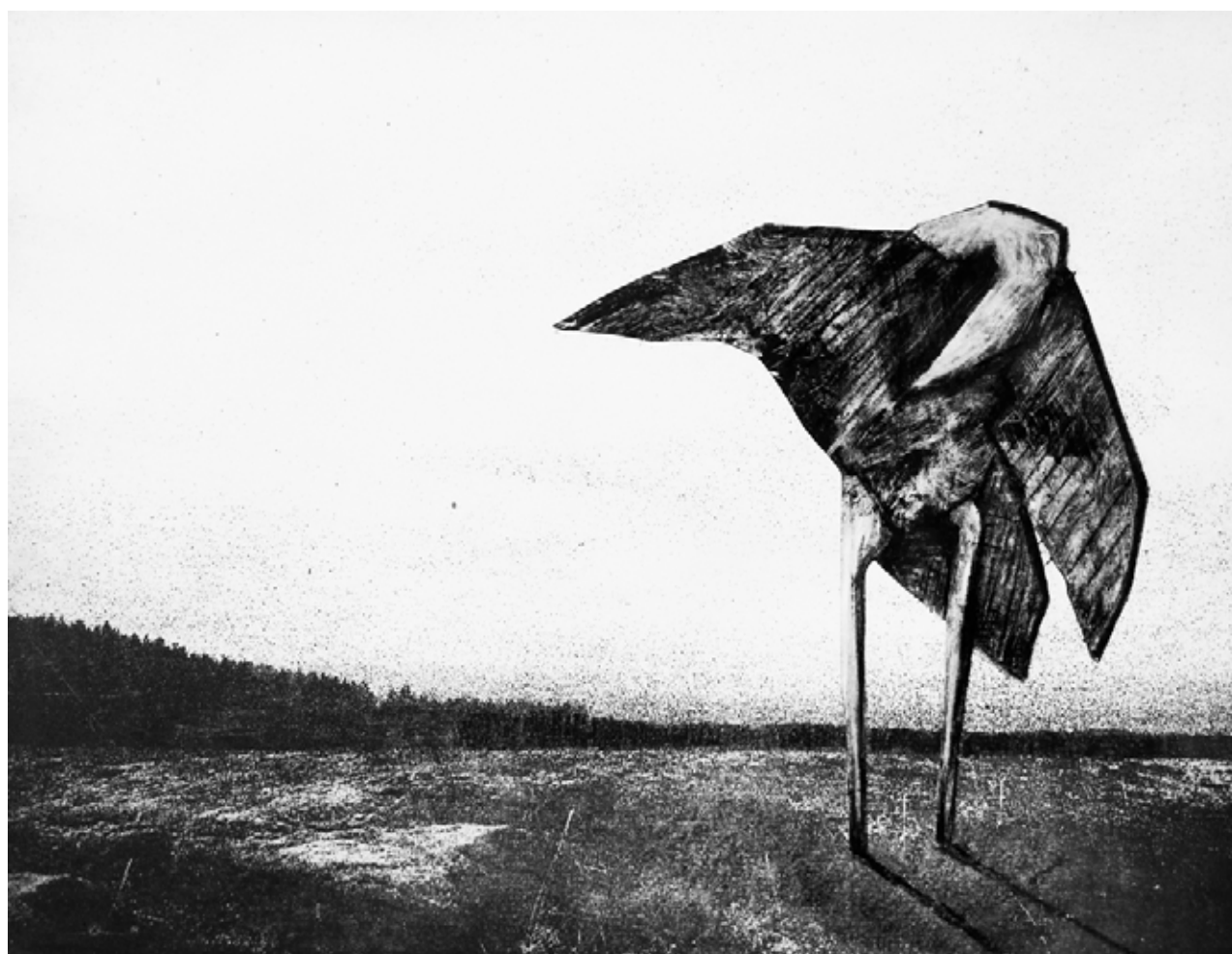
Minden első szó súlya és
az idő, ami mögötte van,
mint vízcsepp forró homokon
– pontosan olyan sorsra jut.

A nők első szavai tovább
bírnak, néha egész tavat
fakasztanak egy cseppel.
Valamikor mind kiszárad.

Hajnalig tartó szerelem és
reggelig húzóó vita.
Jéghideg tűzzel játszanak
a szavak, csípős kérdések.

A lelket, mint hentespulton
a szarvasbordát, apró szilánkos
repedések futják végig.
Leszázalékolva árulják.

Ezek az estek is csak arra
jók, hogy elfelejtsük mindet.

A kínai petrofilia és az „eszményi” szikla

Yanping GAO: a pekingi Kínai Társadalomtudományi Akadémián (CASS) szerezte meg Ph.D-fokozatát esztétikából, ahol jelenleg az Irodalomtudományi Intézet egyetemi docense. 2016-ban jelent meg *Winckelmann's Vision of Greek Art* című könyve. Számos kötet fordítója: *Feeling and Form* (2013), *Chines Way of Thinking* (2017), *Act and Affect* (2018) etc., valamint az *International Aesthetics* (published by CASS) című folyóirat szerkesztője. Kutatási területei: művészettörténet, Winckelmann, szomaesztétika, összehasonlító kultúratudomány, kortárs francia filozófia. Vendégkutatóként több ország egyetemén megfordult (Oriental University of Naples, Aristotle University of Thessaly, Florida Atlantic University, Potsdam University).

Absztrakt

A petrofilia, azaz a sziklák szeretete, figyelemre méltó hagyománnyal rendelkezik a kínai kultúrában. A kínai gondolkodásban a sziklák nem csupán fetiszizált tárgyak, hanem saját szubjektivitást és lelket tudhatnak magukénak. Tanulmányom elsődleges célja, hogy feltárja, miként becsülték igen nagyra, illetve ruházták fel a köveket egyfajta szubjektivitással – ezáltal a társfaj szerepébe ültetve őket az *írástudók* mindennapi életében. Emellett azt is szándékozom kiemelni, hogy pontosan mik az „eszményi” kínai szikla (elsősorban a mészkő) alapvető tulajdonságai – így például a *shoutoulouzhou* –, valamint hogy a hozzájuk (de különösen a Taj-tavi sziklákhöz) kapcsolódó ízlés miként hatja át a kínai esztétikai érzékét. Szintén vizsgálom a petrofilia azon metafizikai és spirituális gyökereit, melyek elválaszthatatlanul összefonódnak a kínai taoista filozófiával. A sziklával kapcsolatos sajátos kínai érzékenység és ízlés hangsúlyozása során, ahol szükséges, a nyugati hagyományra mint ellenpontra is kitérek majd.

A természeti törvény és az ember természettel való kölcsönhatása révén felhalmozódó tudás mélyreható értelmezéseként az öt elem – azaz a víz, a tűz, a föld, a fa és a fém – elmélete szervesen átszővi a kínai kultúra rendszerét, így például a hagyományos kínai orvoslást, a kínai horoszkópot stb. A továbbiakban tárgyalandó sziklák és kövek, melyeket „a föld csontjainak” tekintenek, kétségkívül az általában vett anyagra vonatkozó kínai gondolkodás kifinomultságát mutatják. A *Shen Nong Ben Cao Jing* (A földöntúli földműves füveskönyve) különböző ásványtípusokat – melyeknek egy része kövekből származott – már a Han-dinasztia korától (Kr. e. 202 – Kr. u. 9; 25–220) kezdve orvossággént jegyezték. A Tang-dinasztia korából (618–690; 705–907) származó *Shi Yao Er Ya* (Ásványok és gyógyszerek szótára), Mej Piao jelentős értekezése az ásványokról, valójában az alkimisták könyve volt, és a különböző anyagok bizonyos körülmények közt történő lehetséges átalakításának kutatását hivatott szolgálni. A Szung-dinasztia (960–1279) során ugyanakkor, a meghatározott témáknak szentelt tudományos monográfiák virágzásának köszönhetően, egész sor olyan könyv jelent meg, melyek kimondottan kövekről és ásványokról szóltak – így például a kőkatalógusok, melyekről jelen tanulmányban részletesen értekeztem –, ezek azonban inkább esztétikai, mintsem gyógyászati kiindulóponttal rendelkeztek.¹ Mindeközben a kínai írástudók a kövek formájának és anyagszerűségének ízléses méltatásával, valamint képi megjelenítéseivel járultak hozzá a sziklák esztétikájához. A gyógyászaton és a misztériumon kívül vélhetően az esztétika is nagy szerepet játszott a sziklakultúrában.

Po Csü-Ji (772–846), a Tang-dinasztia korának kínai költője a következőképpen vélekedik *Beszámoló a Taj-tavi sziklákról* (太湖石记) című alkotásának egyik, sziklákról írott versében: „A költészettel, a zenével és a borral ellentétben a szikláknak nincs rendszerezett formájuk, sem hangjuk, sem illatuk, sem pedig ízük.”² Po Csü-Ji azonban egyúttal kétségkívül a kínai történelem egyik legismertebb szakértője, ha sziklákról van szó. Tulajdonképpen kevés civilizáció viseltetett annyi tisztelettel a sziklák és a kövek iránt, mint a kínaiak. A petrofilia, azaz a sziklák szeretete, figyelemre méltó hagyománnyal rendelkezik a kínai kultúrában – és ez a hagyomány akár kétezer éves múltra is visszatekinthet. Sziklákat eleinte a császári díszkertekben helyeztek el, melyek akkoriban az uralkodói család kiváltságának számítottak. Később, ahogyan a Tang-dinasztia idején a sziklákhöz kapcsolódó jelképrendszer több szinten is egyre hangsúlyosabbá vált, ez a lelkesedés átterjedt az *írástudókra*, valamint a köznép tagjaira. A sziklák méltatásának divatja még nagyobb népszerűsége telt szert a Szung-dinasztia korában, amikor megjelentek a különböző írók tollából származó sziklakatalógusok („石谱”). Külön említésre méltó, hogy a szóban forgó sziklák és kövek között egyáltalán nem találjuk meg a számos civilizációban nagyra becsült kristályokat és drágaköveket. Jelen tanulmány helyettük azokra a gyakorta „közönségesként” megnevezett sziklákra helyezi a hangsúlyt, melyeket a kínai *írástudók* és értelmiségiek különleges jellemvonásokkal azonosítanak, és átfogó szimbolikával ruháznak fel.

A kínai gondolkodásban a sziklák nem csupán fetiszizált tárgyak, hanem saját szubjektivitást és lelket tudhatnak magukénak. Tanulmányom elsődleges célja, hogy feltárja, a kínai *írástudók* miként építették bele saját életükbe magukat a sziklákat, illetve azok jelképes tartalommal telített ábrázolásait. Emellett azt is szándékozom kiemelni, hogy az „eszményi” sziklákhöz (de különösen azok Taj-tavi fajtáihoz) kapcsolódó ízlésük miként hatja át esztétikai érzékük egészét. A témát interdiszciplináris szemszögből tárgyalva szintén vizsgálom a petrofilia azon metafizikai és spirituális gyökereit, melyek elválaszthatatlanul összefonódnak a kínai taoista filozófiával. Az önprojekció, illetve az elmélkedés tárgyaiként a sziklák a kínaiak számára mind a kollektív, mind pedig a személyes gondolkodásban fontos szerepet játszanak. A sziklával kapcsolatos sajátos kínai érzékenység és ízlés hangsúlyozása során, ahol szükséges, a nyugati hagyományra mint ellenpontra is kitérek majd.

Az emberi lények és a természet kölcsönhatása, a két világ közötti mindennapos találkozások velejárójának számító ökológiai egymásrautaltságon kívül, egy a kínai kultúrában mélyen gyökerező elgondolás – melyet eleinte a mezőgazdaság kialakulásához kötöttek. A sziklák esetében azonban a különböző panteista istenségekhez kapcsolódó kőimádat már a kezdetektől fogva létezett. A rapszodikus Han-kori fu költemények esetében a sziklák színes leírásai igen elterjedté váltak a „tárgy-költészet” (yongwushi 咏物诗) darabjaiban. Mindazonáltal, ahogy arra Yang Xiaoshan rámutat, „ebben a műfajban a lírai szikla nem rendelkezik egy fizikai test meghatározottságával; ehelyett olyan jelképként szolgál, melynek jelentése könnyedén megfejtethető. A költő vajmi kevés tanúbizonyságát adja annak, hogy anyagi kapcsolat állna fenn közte és az általa leírt sziklák között.”³ Más szóval: ebben a kontextusban a szikla egy olyan fogalom, melyet megfosztottak saját anyagszerűségétől.⁴ A szikla itt lényegében egy állandósult, rögzült elem, amely egy társadalmi szinten kialakított jelképrendszerhez kötődik – ezáltal pedig anyagszerűsége nincs fizikai hatással a befogadóra.

Történelmi szempontból egészen a 9. századig tartott, mire a kövek és emberek közötti kölcsönhatások észlelhetővé váltak, és a kövek tulajdonosuk „társfajaivá” alakultak. Mint arra Yang Xiaoshan rávilágít, „[e]zeket az új irányultságokat jeleníti meg a Taj-tavi sziklák lírai ábrázolása a Tang-dinasztia korának derekától egészen az Északi Szung időszakáig.”⁵ Ettől kezdve a kövek mély megbecsülésnek örvendtek, emellett pedig egyfajta szubjektivitással is felruházták őket, ezáltal az *írásstudók* mindennapi életében betöltött társfaji szerepet is kaptak. Míg a Taj-tó (Tai Hú) közelében lévő városban, Szucsouban teljesített kormányzói feladatokat, Po Csü-Jit lenyűgözték egyes tóparti szikladarabok bizarr és furcsa formái. Ezeket azon nyomban haza is vitte, majd „házasította” őket. E kövek közelségéből a költő rengeteg ihletet és nyugalmat merített. Két kő (Shuangshí 双石) című versében például közeli barátaiként szólítja meg őket: „Fejemet feléjük fordítva kérдем a két követ: egy magamfajta meglett ember társasága tudnátok-e lenni? Bár a sziklák szótlank, azt ígérük: három barát leszünk.”⁶ Niu Sengru (780–849), az akkori kancellár és Po Csü-Ji barátja, olyannyira megszállottja volt a kövek gyűjtésének, hogy fáradhatatlanul megfelelő csoportosításukon munkálkodott. A költő szerint az államférfi „nemes barátokként kezeli, kiváló filozófusokként tiszteli, ékszerekként őrzi, és saját utódaiként szereti őket [a.m. a szikladarabokat].”⁷ Niu saját bevallása szerint éppúgy csodálja és szereti a sziklákat, ahogyan az ember a testvérbátyját szokta: „Mintha egy nálam tíz évvel idősebb fivéremre tekintenék.”⁸ A történészek széles körben Mi Fút (1051–1107), a Szung-dinasztia korának egyik költőjét és Szu Si 苏轼 (1037–1101) kortársát tekintik a sziklák legjelentősebb szakértőjének a kínai *írásstudók* közt. Amikor például előljárói tisztséget vállalt a köveiről híres Anhuj tartománybeli Vuhuban, az odafelé vezető úton hirtelen megpillantott egy furcsa alakú, egyenesen álló követ a városkertben. Felindulva, tisztelete és csodálata jeleként azon nyomban meghajolt felé, majd a „Szikla Fivér” névvel illette.⁹ Az alázat és engedelmesség ilyen jellegű kinyilatkoztatásával Mi Fu lemondott saját szubjektivitásáról, teljes egészében behódolva és megadva magát a sziklának. Az ilyen érzelmeteli pillanatok során, a fetisizmus szóhasználatával élve, a szikla domináns tárggyá válik – ahelyett, hogy passzív szerepet játszana. Az említett személyek egyike sem csupán egyfajta házi kedvencként kezelte a sziklákat. Mindegyikük sokkal inkább úgy tekintett rájuk, mint társfajra, ahogy manapság nevezzük: olyan tárgyként, amely az emberrel egyenértékű szubjektivitást tudhat magáénak.

A kínai petrofilia olyan gondolatrendszerként írható le, melynek összetartó ereje a természet és az emberi lények közötti elmélyült kapcsolatban rejlik, emellett pedig képviselőinek feltett szándéka, hogy szakítsanak az „ellentétekre épülő és pusztán emberközpontú nézet”¹⁰ helyességének filozófiájával. Habár bizonyos köveket a nyugati kultúrában is kétségkívül nagy becsben tartanak, ez a típusú petrofilia kizárólag Ázsiában létezik. Még maga Michelangelo sem készített soha olyan szobrot, amely a követ *önmagában* dicsőítené, ugyanakkor – amellett, hogy emberalakjainak megjelenítéséhez csiszolatlan köveket használt – nyíltan elismerte, hogy „kedves szívemnek az alvás, ámde a kő még inkább az” („Caro m'è ,l sonno, e più l'esser di sasso”).¹¹ Később ehhez hasonló, a természetben fellelhető kövek iránti megbecsülés érhető tetten Goethe, Emerson, valamint Thoreau gondolkodásában is. Példának okáért Goethe petrofilájához viszonyítva azonban a kínai *írásstudók* számára, amint azt a későbbiekben kifejttem, a kövek saját, sokkal inkább megkülönböztető kategóriával rendelkeznek.

II. A kínai szikla anyagszerűsége és keletkezése

A sziklarajongók körében a mészke – és különösen annak Taj-tavi képviselői – kapta az „eszményi szikla” címet. Ennek megfelelően a kőszakértők számos esztétikai ítéletükben egyetértettek, és gyakran veszik a Taj-tavi sziklákat valamennyi egyéb kő értékelésének összehasonlításai alapjául. A Taj-tavi sziklák Kínának ezen a területén mészke-lerakódásokból alakultak ki közel háromszázmillió évvel ezelőtt. Amikor még tenger borította a vidéket, ezek az ősi képződmények különös alakzatokat öltöttek. Egészen pontosan a tóban lévő kemény kavicsok faragták ilyenre az üledéket heves viharok idején. Két kő című versében Po Csü-Ji a Taj-tavi sziklák esztétikai tulajdonságainak egyik legkorábbi leírását nyújtja. Ahogy a költő fogalmaz: „Sötéten sárgálló két kölemez. Furesák és csúfak” („苍然两片石, 厥状怪且丑”).¹² Barátja, Niu Sengru hasonló véleményen van. Számára a jó kő legyen önmagában egész, nyitott és közönséges (tong 通), lyukacsos (tou 透), csúf és sötét színű. Ez a típusú petrofilia egészen a

Kvéder Bence Gábor

(1994, Pécs):

BA szintű egyetemi tanulmányait a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának anglistika szakán folytatta 2013 és 2016 között, majd a mesterképzést is ugyanitt végezte el 2018-ban; 2018 óta a Pécsi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájának hallgatója, fő kutatási területe George Bernard Shaw drámaírói hagyatéka. A Tolna megyei Váralján él.

Szung-dinasztia koráig folyamatosan erősödő népszerűségnek örvendett. A már említett művész, Mi Fu a következőket sorolja az eszményi szikla fizikai jellemzői közé: „hosszúkás” (thou 瘦), redőzött (zhou 皱), „porózus”, azaz résekkel teli (lou 漏) és lyukacsos (tou 透). Ez a fajta köeszmény összhangban van a Po Csü-Ji által megfogalmazott „[f]urcsák és csúfak” esztétikával.

Mi Fu tehát Po nyomdokain halad azzal, hogy „hosszúkás”, „redőzött”, „porózus”, valamint „lyukacsos” tárgyakként jellemzi a sziklákat, egyúttal lefektetve annak alapvető paramétereit, hogy pontosan miből is tevődik össze a kínai szikla. Li Jü (1611–1680), a Csing-dinasztia korának (1644–1912) írója szintén ebből az alapgondolatból merít. A kövek iránt általánosságban tanúsított tiszteletét illetően megerősíti: „Szépségük a lyukacsosságban (tou), résekkel teli mivoltban (lou) és hosszúkasságban (thou) rejlik” („言山石之美者，俱在透、漏、瘦三字。”)¹³ A Taj-tavi sziklák valamivel köznapibb leírása található Tu Wan 杜瑄 *Yunlini kőkatálogosában*, mely több mint száz fajta, a kínai gondolkodásban gyönyörködtetőnek minősülő kő leírását tartalmazza. Tu Wan, a Taj-tavi sziklákat a leginkább eszményi képződmények közé sorolva, a következő magyarázatot fűzi hozzájuk: „Természetszerűleg kemények és fényesek, kiegészülve »mély üregek« (qiankong 嵌空), »kifúrt lyukak« (chuanyan 穿眼), »egymásba fonódó csavart formák« (wanzhuan 宛转) és »különös mélyedések« (xianguai 险怪) körvonalai-val. [...] A felületüket mindenütt domború minták, valamint a szél és a hullámok által vajt apró üregek hálózata borítja.”¹⁴ Ez a szövegrész egyúttal a tetszetős sziklák számos ismertetőjegyét is igen szépen kiemeli, többek közt a „mély üregeket”, valamint a kövek felületének körvonalait redőzötté tevő, „lyukacsos”, „résekkel teli” és „egymásba fonódó csavart formák” (wanzhuan 宛转) által jellemzett „kifúrt lyukakat”. Az így jellemzett szikladarabok zöme bizzar kövek hatását kelti. A Taj-tavi sziklákon kívül létezik egy Jianghua szikla nevű képződmény is, mely „igen furcsa [...] Négy oldala üreges, így [a szikla] rendkívül veszélyesnek és ijesztőnek tűnik.”¹⁵ Az utóbbi „kinézete lyukacsos és bizzar [...] mély üregekkel a belsejében.”¹⁶

Az olyan szavak, mint „shou”, „tou”, „lou” és „zhou” különböző másodlagos jelentései jó eséllyel némi magyarázatra szorulnak – még annak ellenére is, hogy mind a négy kifejezés a kínai nyelvben szintén meglehetősen kétértelmű. Kínaiul a „shou” annyit tesz: vékony, szikár, esetleg sovány, jelezve, hogy a sziklákon lehetőleg ne legyen semmiféle „felesleg” vagy kidudorodás. A „zhou” azt jelenti, redőzött és egyenetlen – azaz ha a kő felszíne durva tapintású és töredezett, illetve repedésekkel, barázdákkal, lyukakkal és bemélyedésekkel tarkított. A „lou” jelentése: lékelt és porózus, tehát a kifejezés olyan résekkel teli felszínt jelöl, mely távol tartja a szóban forgó követ a simaságtól és a teljességtől. A „tou” – szó szerint: „keresztülmenni”, „áthatolni” – pedig a lyukacsos szerkezetet utal. Amint az Li Jü értelmezésében olvasható, „átjárók vezetnek egyik helyről a másikra”¹⁷. Lényegében egy folyamatos köztesség tart egyik réstől a másiktól, ennek eredménye pedig üres tér és forma kölcsönhatása.

A kínai gondolkodásban a sziklaesztétika jelentős hatást gyakorol a művészeti alkotókésziségre is. A Szung-dinasztia korának államférfija, a tudósként és közösségi emberként egyaránt ismert Szu Si Wen Tong 文同 (1018–1079) festményeinek szikláit a következőképpen jellemzi: „csúfak, ámde finoman csiszoltak” (wen 文)¹⁸. Az eszményi szikla jelen kontextusában a „csiszolt” szó rokon értelmű a „redőzött” kifejezéssel. A sziklaesztétika legfontosabb szerepe azonban mégiscsak az, hogy mind a mai napig a hagyományos kínai kertészet szerves részét képezi. *Jiuan Je* 园冶 című, kerttervezéshez készített kézikönyvében Csi Cseng (1582–1642), a Ming-dinasztia korának (1368–1644) kertépítész négy jellemzővel foglalja össze a kertészet arany szabályát: „shou”, „tou”, „lou” és „zhou”. Véleménye szerint ennek az alapvetésnek legjobb valós példái a Taj-tavi sziklák a maguk „mély üregeivel”, „szemgödreivel”, „csavart formáival” és „különös mélyedéseivel” (qiankong 嵌空, chuanyan 穿眼¹⁹, wanzhuan 宛转, xianguai 险怪²⁰). A Taj-tavi sziklákat széles körben alkalmazzák ún. „tudós-kövek” (gongshi 供石) szerepében, de egyes kertekben akár hegyeket idéző formában is elrendezhetik őket. Ha az eredetileg választott szikladarabok nem felelnek meg az eszményi képződményekkel szemben támasztott kívánalmaknak, szándékosan visszahajtják őket a tóba – egészen addig téve ezt, amíg azok ki nem mosódnak és vajúdnak eléggé ahhoz, hogy az eszményi „shou, tou, lou, zhou” alakot öltse fel.

Kínába tett utazásai során a francia Jean-François Gerbillon (1654–1707) meglepődve szemlélte ezt a kulturális szokást. A császári lakosztályban kiállított és Gerbillon által is látott különleges sziklával kapcsolatban Bianca Maria Rinaldi – az utazó szavait is tolmácsolva – megjegyzi, hogy „»a helyiek tehetősebb képviselői cseppet sem kímélik költségeiket, ha efféle semmiségről van szó: különösen sokat hajlandók áldozni holmi ösöreg sziklára, ha azon valami bizzar vagy különleges jelleg is található – így például ha üreges vagy egyik oldalától a másikig lyuggatott«. [Gerbillon] rendkívüli éleslátással vette észre azokat a jellegzetességeket, melyekre ő maga a »bizzar vagy különleges«, az »üreges« és az »egyik oldalától a másikig lyuggatott« kifejezésekkel utal. Amikor azonban mindezt összehasonlította a saját hazájában látottakkal, ráeszmélt, hogy a kínaiak inkább ezeket a bizzar sziklákat részesítik előnyben. »mintsem egy jaspistömböt vagy bármiféle gyönyörű márványszobrot. Mindazonáltal, még ha egyáltalán nem is használnak márványt az épületeiken belül, ezt nem amiatt teszik, mert az anyag nem áll rendelkezésre: a Peking környéki hegyek bővelkednek szemkápráztató fehér márványban – ámde ők ezzel kizárólag sírjaikat ékesítik.«²¹ Gerbillon ügyesen felismerte a kínai kultúra sziklák iránti hódolatát. Külön említésre méltó az a megjegyzése, miszerint a kínaiak, az európaiakkal ellentétben, nem használnak márványt házaik díszítéséhez. A francia utazó rájött, hogy a mészkö itteni előnyben részesítése a márvánnyal vagy gránittal szemben a sziklaesztétikában gyökerezik – mely egy szerteágazóbb kulturális gondolkodásmód része.

Az európai és a kínai kultúra felfogása eltérő a kő anyagszerűségéről. A sziklák ugyanakkor a nyugati költők gondolatvilágának is alapvető elemei. A gránit és a megmunkálatlan, ősi szikla iránti szenvedélye folytán Goethe kijelenti: „a sziklák a keménység nyelvére tanítanak bennünket”.²² *Heinrich von Ofterdingen* (1802) című alkotásában Novalis (1772–1801) úgy utal az ősi sziklákkal való kapcsolatteremtésre, mint „a természet ősrég sziklafiaival”²³ történő találkozásra. A világirodalomban a sziklaesztétika számtalan, az előbbiekhöz hasonló nyomát felfedezhetjük. Kutatásainak felhasználásával Gaston Bachelard (1884–1962) francia filozófus, aki az *Earth and Reveries of Will: An Essay on the Imagination of Matter* (A föld és az akarat ábrándozásai. Értekezés az anyag képzeletéről; 1948) című munkájában jelentős figyelmet szentel az anyag poétikájának, arra a következtetésre jut, hogy „[a kő] áthatolhatatlan, ellenáll a karcolásoknak, és elkoptatni sem lehet”.²⁴ Úttörő művében, mely a sziklák egy adott társadalom kollektív gondolkodásán belül képviselt jelentőségét is ismerteti, Bachelard úgy véli, hogy a nyugati költők előnyben részesítik a gránitot és a márványt a mészkővel szemben. *Anyaggal kapcsolatos* gondolkodásuk keretein belül az általuk méltatott sziklák kemények, külső erők hatásaitól mentesek, áthatolhatatlanok, és önmagukban teljes egészet alkotnak. Bachelard következtetése összhangban van a Hegelhez hasonló német filozófusok nézetével, miszerint a gránit képezi a „hegy magját”²⁵, illetve ez a kőzet a szilárdság elvének legjobb példája. Heidegger mindehhez világosabb magyarázatot fűz: „Pusztá dolog például egy gránittömb: kemény, nehéz, kiterjedt, tömeggel bír, formátlan, durva, színes, részben fénytelen, részben csillogó. Mindezt észlelhetjük a kővön. Így tudomásul vesszük ismertetőjegyeit.”²⁶

A gránithoz vagy a márványhoz képest a mészkő kinézete sokkal bizarrabb és képlékenyebb: utóbbi alakja a szél, az eső, a víz és más egyéb természeti hatások koptató és mállasztó munkájának eredménye. Éles ellentétben a sima felület, teljesség és szilárdság jellegzetességeivel, a mészkő-képződmények, mint például a Taj-tavi sziklák, olyan eltérő vonásokat mutatnak, amelyekre a nyugati kultúrában sohasem tekintenének elismerően. Míg a Bachelard által leírt, azaz nyugati értelemben vett eszményi kő szilárd, kemény, áthatolhatatlan, masszív, súlyos, valamint önmagában teljes egészet alkot, addig annak kínai megfelelője áthatolható, törekeny, redőzött, hosszúkás, csillogó és lyukacsos. Az olyan nyugati *írástudók* számára, mint Goethe és Heidegger, a gránit az eszményi kő. A kínai értelmiségiek szemében viszont a mészkő az esztétikai ideál, amely mintaképként kezelendő. Úgy tűnik, hogy ezekből a két kultúra ízlése közötti feltűnő eltérésekből adódóan a bizarr sziklát sohasem sikerül teljesen meghonosítani az európai kertekben. Az európai jezsuiták, újságírók és építészek úti beszámolóiból tudjuk, hogy a kínai kertkultúra igen jelentős hatást gyakorolt az angol kertek megtervezésére. Ezt bizonyítja a *jardin anglo-chinois* nevű kertészeti stílus, amelynek általában vett szerkezete és tájtervezése egyaránt a hagyományos kínai kertből ered. Ebből a modellből ugyanakkor hiányoznak a bizarr sziklák és a mesterséges hegyek. Hugh Honour (1927–2016) angol művészettörténész egyetlen alkalommal látott mesterséges hegyet európai kertben: a sinológus Oswald Sirén (1879–1966) könyvében közölt egyik fényképen – mely egy európai festményen ábrázolt, hiteles mesterséges hegy utánzatát örökíti meg. Honour nem csupán azt állítja, hogy ez az egyetlen példája az európai kertekben található mesterséges hegyeknek, hanem emellett is határozottan érvel, hogy az említett tájelem sokkal inkább egy beomlott barlangra hasonlít.²⁷ Ez a vélemény is jól mutatja, hogy az európai emberek számára gondot okoz a „bizarr” sziklák szépségének felismerése – még akkor is, ha rengeteg ihletet merítenek a kínai kertkultúrából.

III. A szikla mélye

Az anyag formái által ihletett képzeteket taglalva Bachelard rendkívüli éleslátással mutat rá, hogy képzeletünk két típusát különböztethetjük meg: a formai és az anyagi képzetet. Bachelardnak a képzelet megértését szolgáló rendszerében a formai típus felületes képekhez kapcsolódik, melyek „anélkül játszadoznak egy adott elem felszínén, hogy elegendő időt hagynának a képzelet számára ahhoz, hogy elmerengjen a látottak anyagán.”²⁸ Ennek fordítottjaként az anyagi képzelet „figyelmen kívül hagyja a mélységet, a tömeget és az anyag belső zuga-it.”²⁹ A kínai sziklák esetében mindkét képzettípus jelen van. Végtelenül változatos alakzataik okán, egyfajta formai összefüggés révén szokás a sziklákat ember- vagy állatszerű képződményekként is elképzelni. Az ilyen jellegű képzelet szorosan kapcsolódik a szemmel látható, külsőleges szerkezetekhez és formákhoz, a szikla mint az anyag egy formájának lényegét és mélyét azonban nem képes valóságként megragadni. A Bachelard által anyagi képzeletnek nevezett típus hasonlít a kínai kultúrában kiemelt tiszteletnek örvendő sziklák gazdag jelképrendszeréhez.

A sziklával kapcsolatos formai képzelet gyakran már első látásra működésbe lép. Ez a képzettípus továbbá pillanatképeken és a hozzájuk társuló felismerésérzeten keresztül (a sziklák állatok, növények és egyéb létezők alakjában) örömteli lelkiállapotot idéz elő. Po Csü-Ji magasztalóan szól Niu Sengru kögyűjteményéről – kiváltképp az egyes elemek képlékenységeről és szabálytalan alakjáról. Po számára ezek a kövek az égi hegycsúcsok, a könnyű felhők, a halhatatlan lelkek vagy éppenséggel boroskupák, kardok, sárkányok, szellemek, sőt állatok és még számos egyéb dolog képzetét keltik.³⁰ A kínai kertek vándora, a Taj-tavi sziklák néhány mutatós darabjával a kezében, örömmel láthatná, hogy a kövek „az óceán habjainak fagyott hullámaira, az ég felé törő hatalmas kőgombákra vagy egy láthatatlan tengerben lebegő korallok alkotta szertelen képződményekre hasonlítanak.”³¹ A szikla absztrakt vagy szabálytalan jellege fantáziadúsabb légkört kölcsönöz a kertnek.³² Nem kizárt, hogy Victor Hugo (1802–1885) találkozása a homokkővel is ugyanezt a hatást fejtette ki. A gránit iránti vonzódása ellenére az író egy-egy torz látomás létrehozásához feltűnő előnyben részesítette a homokkövet. Maga az alkotó erről így gondolkodik: „A homokkő a legérdekesebb és legfurcsább felépítésű kő a világon... A táj nagyszerű színjátékában rendkívüli szerep jut a homokkőnek. Olykor előkelő és rideg, máskor inkább egy bohóca emlékeztet; hol birkózóként hajlik, hol paprikajancsiként dülöngél; szivacs, puding, sátor, kunyhó és fatönk egyszerre.”³³ A szabálytalan mészáló és a homokkő jelenléte egyaránt ihlető tájképeket eredményez.

A kínai hagyomány sziklaesztétikájának összetettségét és gazdagságát azonban csak az anyagi képzelet fogalma képes teljes egészében érzékeltetni. A formai képzelettel ellentétben ez a típus közvetlenül magából az anyagból ered, nem pedig azokból a véletlenszerű alakzatokból, amelyek megragadják játékos fantáziánkat. Következésképp csakis a bizar sziklákhöz kapcsolódó anyagi képzelet lencséjén keresztül érthetjük meg a kínai kultúra *petrofil* esztétikájának mélyebb értékét és jelképrendszerét – úgy metafizikai, mint kozmológiai szempontból. A kínai embereknek – és különösen az *irástudóknak* – a csúf és bizarr sziklák iránti tartós tiszteletére csupán azt követően deríthetünk fényt, hogy alaposan szemügyre vettük a kövekben rejlő jellemvonásokat. A következő szakaszban mélyére hatolok ezeknek a szikláknak, amelyeknek a Taj-tavi képződmények metonimikus leképeződései.

Az ősi kínai világszemlélet szerint minden természeti jelenséget, beleértve az embereket és a sziklákat is, a csi 气 nevű pszichofizikai energia tölt meg élettel.³⁴ A sziklára, mint a föld alkotóelemére, a föld „lényegi energiájának” összpontosulásaként tekintenek. A kínaiak továbbá abban is hisznek, hogy „[a] föld lényegi energiája formálja meg a sziklát. [...] A sziklák az energia magjai.”³⁵ A Szung-dinasztia korából származó *Yunlin kőkatalógus* újra és újra kiemeli, hogy a szikla a mennyei és a földi világ energiáját és szépségét egyaránt képviseli és magába gyűjti – de különösen, amint arról a szöveg beszámol, „[a] sziklában egyesülő legtisztább mennyei-földi energiát, mely az anyaföldet magán viselve emelkedik a felszínre [...], [és] ökölnyi nagyságban képes egybegyűjteni ezer köszirt szépségét.”³⁶ Tekintve, hogy a kő mindig víz és szikla összeütkezéséből árad, az alapján, ahogyan az összegyűlő pára a hegycsúcsok köré fonódik, oltalmazón övezve a szirteket és a hegygerinceket, a sziklákat egyúttal úgy is ismerik, mint „a felhők gyökerei”. Következésképp, habár a földből származik, a kő egyaránt részesedik a mennyei és földi világ csijéből, ezáltal pedig a kozmosz nagyszerűségét és törékenységét is tükrözi.

A hagyományos kínai gondolkodás anyagi képzelete szerint az energia, állandóság helyett, folytonosan kering a mennyek és a föld között. A sziklák felületén átfűrődő lyukakat ennek megfelelően olyan átjáróknak vélik, amelyeken keresztül az energia mind a kő belsejében, mind pedig azon kívül szabadon áramolhat. A lyukak révén a szikla felszínén lévő tér könnyeddé és fizikailag cseppfolyóssá válik, ezáltal pedig egy még tekintélyesebb létezővé alakul. A kínai filozófiában a lyuk, a rés, illetve bizonyos értelemben az üresség ontológiai jelentőséggel bír. Lao-ce (Kr. e. VI. század) taoista filozófus úgy véli, hogy lét és nemlét egymást (pontosabban egymás fogalmát) szüli. A gondolkodó továbbá azt is határozottan állítja, hogy ez a kölcsönös mozgás az ürességből ered. Ezt illetően ő maga a következőképpen elmélkedik: „Az ég és föld közötti tér, / akár a fújtató, / üres és nem szakad be, / mozog és egyre több száll belőle...”³⁷ („天地之間，其有犹囊籥乎？虚而不屈，动而愈出”). Hozzá hasonlóan egy másik taoista filozófus, Csuang Csou (Csuang-ce; Kr.e. 369–286) szintén hangsúlyozza az üresség jelentőségét – a maga mélyreható módján: „... az üregek már mind kiürültek [és elcsendesedtek]” („众窍为虚”), „... a szellem üres és [minden elmélyültségtől] szabad marad, és nyitva áll a dolgok [külső megjelenése] számára” („唯道集虚”).³⁸ A *Huaj-nan-ce* 淮南子 című, Nyugati Han-korból (Kr. e. 202 – Kr. u. 9) szár-

mazó filozófiai alkotás egy még meggyőzőbb érveléssel szolgál: „A lyukak és rések a szellem kapui és ablakai.” („夫孔窍者，精神之户牖也。”)³⁹ Maga a lyuk tehát olyan, mint egy szerv, mely összekapcsolja a kozmoszt az emberi szellemmel és képzelettel. Egy másik típusú mészkőről, a *Linglongshiról* írott méltatásában Zhu Csangven (1039–1098) úgy vélekedik, hogy „a lyukak megtörik a természetben uralkodó káoszt” („凿开混沌窍”)⁴⁰ Heidegger szerint a kő a természetben a káosz része. A filozófus ki is jelenti, hogy „[a] kő világ nélküli”,⁴¹ hiszen nem veszi ki a részét egy „világ” megvalósításából: az a folyamat az emberi tudatra korlátozódik. A lyukak, valamint a felületen tükröződő üresség mindazonáltal megtöri a káoszt, és saját szubjektivitást kölcsönöz a kőnek. Ezt az ellentmondásosan jelentős ürességet csodálva Csing Lüe XII. századi költő kinyilatkoztatja, hogy „[ez az űr] olyan, mint a szentek szíve: a lyukak és a rések üresek, és elvezetnek a megvilágosodáshoz” („又如圣人心，孔窍虚明通”). „Porózus”, résekkel teli (lou 漏), valamint lyukacsos (tou 透) jellegéből adódóan a sziklát felruházzák a csivel, amely a képződményt a világhoz kapcsolja, ezáltal pedig létrehozza saját külön kozmológiáját. A bizarr szikla kétségkívül az összeolvadás filozófiai és spirituális eszméjét, esetleg saját magunk kozmoszban való szertefoszlásának képzetét, jelenti a kínai *írástudók* számára.

Amikor az eszményi kínai szikla fogalmát taglaljuk, már a „shoutoulouzhou” puszta szerkezete is képletes mélységgel rendelkezik. A redő és a lyuk egyaránt a természeti világgal való emberi kölcsönhatások nyoma, amely ezáltal a szubjektumtól érkező jelentőségteljes visszajelzés bizonyítéka. A természettel folytatott és feljegyzések révén fennmaradt „küzdelmek” kontextusában – mely a kínai kultúrában több ezer éves múltra tekint vissza – a kő ellentmondásos, egyszerre előkelő és csúf kinézettel rendelkezik. Po Csü-Ji a következőket írja a Taj-tavi sziklák keletkezéstörténetéről: „évmilliók formálták őket, vagy a tengerek zugaiba, vagy a tavak mélyére süllyedve”.⁴² A kő egyszerre az idő és az időtlenség képmása. Szerkezete által a szikla megjeleníti az idő alakját, mely az ősi civilizációk csodálatára sarkall. Egy sziklát nézve megértjük saját létünk mulandóságát, emellett pedig megtanuljuk tisztelni az idő kőben megmutatkozó állandóságát. Változatos kinézetük okán a kínai dolgozószobákban és kertekben kiállított mészkő sziklákat *írástudó* tulajdonosuk szimbolikus önarcképének tekintik. A sziklák jelképrendszerének értelmében ezek a kővek egy ember életének bizonytalan és nehéz szakaszait – így akár politikai üldöztetések idejét – is megjeleníthetik. A szóban forgó sziklák egyikének „csiszolt” megjelenése például valamely költő kifinomult lelkivilágát képes tükrözni. A klasszikus szimbolizmus értelmében a „vékony”, azaz hosszúkás sziklák a költő magányérzetét hivatottak kifejezni. Ugyanebben a vonatkozásban a Ming-dinasztia korának írója, Jüan Hongdao (1568–1610) egy kő képét használja ahhoz, hogy saját öregedése miatt panaszkodjék – és fel is teszi a következő kérdést: „Hogyan is hasonlíthatnám a szikár követ agg orcámhoz?”⁴³ Az említett példákban a kővek olyan bizalmas és érzelmekkel teli módon fonódnak bele a kínai emberek életébe, hogy ezzel az önmagukban vett sziklák egyedülálló anyagszerűségét tükrözik.

Összességében elmondható, hogy kivetítjük érzelmeinket a sziklákra, amelyek a jelen tanulmányban ismertetett folyamatok eredményeként átalakulnak. Másrészt azonban a szikla megőrzi saját, változatlan lényegét, hiszen jelenléte a mi szemlélődésünkre és elmélkedésünkre épül – az alatta rejlő világ pedig szintén ennek révén emelkedik ki előttünk. Egy jelentőségteljes világ vagy azon keresztül idéződik meg, amire Bachelard anyagi képzeletként utal, vagy olyan „jelek” útján, amelyek szimbolikus jelentéstartalma összhangban van egy erős alapokon nyugvó kulturális rendszerrel. A jelentéssel kapcsolatos utóbbi lehetőséget illetően a konfucianizmus a jádekövet tiszteli egy kifinomult és nemes személyiség jelképeként. A taoizmus azonban nyilvánvalóan a természetes, illetve sokak által rúttnak és bizarnnak ítélt sziklákat részesíti előnyben. A bizarr-fenséges ellentéppár megfordításával a taoizmus azt hirdeti, hogy a „csúf” kővek valójában fenségesek – hiszen mélyen gyökerező kapcsolatban állnak a kínai kultúra kozmológiájának és metafizikájának rejtett formáival.

Fordította Kvéder Bence Gábor

A „Felhősipkás csúcs”, a Taj-tavi sziklák egyik közismert képviselője a Megmaradt kertben (Szucsou, Kína).⁴⁴ A szerző felvétele.

IRODALOM

- HAY, John 1985. *Kernels of Energy, Bones of Earth. The Rock in Chinese Art* (Az energia magjai, a föld csontjai. A szikla a kínai művészetben), China Institute in America, New York, NY
- LIU, An 2010. *The Huainanzi. A Guide to the Theory and Practice of Government in Early Han China* (*Huaj-nan-ce*. Útmutató a kora Han-kori Kína kormányzásának elméletéhez és gyakorlatához), ford. és szerk. John S. MAJOR, Columbia University Press, New York, NY.
- SCHAFER, Edward Hetsel 1961. *Tu Wan's Stone Catalogue of Cloudy Forest. A Commentary and Synopsis* (Tu Wan kőkatalógusa a felhős erdőről. Kommentár és összegzés), University of California Press, Berkeley, CA.
- ZEITLIN, Judith T. 1992. The Petrified Heart. Obsession in Chinese Literature, Art, and Medicine (A megkövült szív. Megszállottság a kínai kultúrában, művészetben és orvostudományban), *Late Imperial China* 12 (1992): 1–26.

- 1 A kínai ásványkutatás történetével kapcsolatos részletesebb információkért lásd Joseph NEEDHAM. *Science and Civilisation in China* (Tudomány és civilizáció Kínában), 3. köt., Cambridge, Cambridge University Press, 1959, 643–646.
- 2 *Po Csü-Ji összes művei* 白居易集, 4. köt, szerk. Gu Xuejie 顾学颉, Peking, Zhonghua Book Company, 1999, 1543. Ahol a magyar fordító nevét külön nem jelzem, ott az idézett részeket saját fordításomban közlöm.
- 3 A tárgyaknak szentelt költészet jelentőségének átfogóbb elemzéséhez lásd YANG Xiaoshan. *Metamorphosis of the Private Sphere: Gardens and Objects in Tang-Song Poetry* (A magánszféra metamorfózisa. Kertek és tárgyak a Tang-dinasztia korának dalköltészetében), Cambridge, MA, Harvard University Press, 2003, 94–98.
- 4 Uó, Petrophilia and Its Anxiety, The Lake Tai Rock in Tang-Song Poetry (A petrofilia és az általa kiváltott szorongás. A Taj-tavi sziklák a Tang-dinasztia korának dalköltészetében), *Landscape and Garden* (风景园林) 10 (2019): 81.
- 5 Uo.
- 6 Az angol nyelvű változathoz lásd Uó, *Metamorphosis of the Private Sphere*, 100–101.
- 7 *Po Csü-Ji összes művei* 白居易集, 4. köt, 1544.
- 8 Az angol nyelvű változat forrása: Yang, *Metamorphosis of the Private Sphere*, 107.
- 9 Lásd JIN Xuezhí 金学智. *Chinese Garden Culture* (Kínai kertkultúra, 中国园林文化), Peking, China Architecture and Building Press, 2005, 359.
- 10 Wolfgang WELSCH. Art Transcending the Human Pale – Toward a Transhuman Stance (Az emberi határokat meghaladó művészet – Egy emberfeletti állapot felé), *International Aesthetics* (外国美学, Peking) 21 (2013): 329.
- 11 Az angol nyelvű változatot lásd uo. Giovan Battista Strozzi *Michelangelo válasza* című versrészletének ugyan-ezen sora Faludy György fordításában a következőképp olvasható: „Aludni jó; jobb lenni béna bálvány”. A magyar nyelvű változathoz lásd https://www.babelmatrix.org/works/it/Strozzi%2C_Giovan_Battista-1504/Caro_m_%C3%A8_l_sonno%2C_e_pi%C3%B9_l_esser_di_sasso/hu/33403-Michelangelo_v%C3%A1lasza, hozzáférés: 2020. dec. 19. (Strozzi *Párvers* című, Faludy György által magyar nyelvre átültetett alkotása teljes terjedelmében olvasható itt: <http://old.sztaki.hu/~blb/irodalom/>, hozzáférés: 2020. dec. 19.)
- 12 Az angol nyelvű változathoz lásd YANG, *Metamorphosis of the Private Sphere*, 100.
- 13 LI Jū 李渔. *Xian Qing Ou Ji* 闲情偶记 (A szabadidő élvezete/A szabadidős tevékenységek jegyzéke), Csangsa, Yuelu Press, 2016, 171. Az idézet angol nyelvű változata a tanulmány szerzőjének munkája.
- 14 YANG, *Metamorphosis of the Private Sphere*, 99–100.
- 15 TU Wan 杜瑄. *Yunlin Stone Catalogue* 云林石谱, szerk. WANG Yuan, ZHU Xuebo és LIAO Lianting, Sanghaj, Shanghai Bookstore Publishing House, 2019, 5.
- 16 Uo., 4.
- 17 LI, *Xian Qing Ou Ji*, 171.
- 18 A „wen” szó egyúttal szerkezetet, szövetet vagy mintázatot is jelenthet.
- 19 Ugyanez a kifejezés egy korábbi idézetben a „pierced holes”, azaz „kifűrt lyukak” angol nyelvű fordítással szerepel. Lásd a 14. lábjegyzethez tartozó szövegrészt.
- 20 CSI Cseng 计成. *Jūan Je* 园冶, Peking, China Architecture and Building Press, 2018, 374.
- 21 Bianca Maria RINALDI (szerk.). *Ideas of Chinese Gardens: Western Accounts, 1300-1860* (Gondolatok a kínai kertekről. Nyugati beszámolók, 1300–1860), Philadelphia, PA, University of Pennsylvania Press, 2016, 70.
- 22 Gaston BACHELARD. *Earth and Reveries of Will: An Essay on the Imagination of Matter*, ford. Kenneth Haltman, Dallas, TX, Dallas Institute of Humanities and Culture, 2002, 158.
- 23 NOVALIS. *Heinrich von Offerdingen*, ford. MÁRTON László, Budapest, Helikon, 1985, 54. Az idézett szövszerkezet német eredetije a következő: „mit den uralten Felsensöhnen der Natur”. Ennek forrásához lásd NOVALIS. Heinrich von Offerdingen, in Uó, *Werke und Briefe* (Művek és levelek), München, Winkler Verlag, 1962/1968, 141–305. 194., ill. NOVALIS. *Heinrich von Offerdingen*. Ein Roman (Heinrich von Offerdingen. Regény), in Uó, *Monolog, Die Lehringe zu Sais, Die Christenheit oder Europa, Hymen an die Nacht, Geistliche Lieder, Heinrich von Offerdingen* (Monológ, A szaiszi tanítványok, A kereszténység, avagy Európa, Himmuszok az éjszakához, Lelki énekek, Heinrich von Offerdingen), Reinbek, Hamburg, Rowohlt Verlag, 1963, 87–218. 129. Az angol fordítás forrása: BACHELARD, *Earth and Reveries of Will*, 143.
- 24 BACHELARD, *Earth and Reveries of Will*, 157.
- 25 Uo.
- 26 Martin HEIDEGGER. A műalkotás eredete, ford. BACSÓ Béla, in Uó, *Rejtektutak*, Budapest, Osiris, 2006, 9–69. 14. A szerző által használt angol fordítás forrása: Martin HEIDEGGER. The Origin of the Work of Art, in Uó, *Poetry, Language, Thought*, összeáll. és ford. Albert HOFSTADTER, New York, NY, Harper and Row, 1971, 15–86. 22. Az ugyanerre a műre vonatkozó későbbi hivatkozásban először a magyar, majd az angol fordítás megfelelő oldalszáma szerepel.

- 27 *China and Gardens of Europe of the Eighteenth Century* (Kína és az európai kertek a XVIII. században; 1950) című könyvében Oswald Sirén említ egy fényképet, mely egy európai kertben található hegyutánzatról készült. Hugh Honour szerint egész Európában ez az egyetlen hegyutánzat. Lásd Hugh HONOUR. *Chinoiserie. The Vision of Cathay* (Chinoiserie. Cathay látomása), ford. Liu Aiying és Csin Hong, Peking, Beijing University Press, 1961, 299.
- 28 BACHELARD. *Water and Dreams. An Essay on the Imagination of Matter* (Víz és álmok. Értekezés az anyag képzeletéről), ford. Edith R. FARRELL, Dallas, TX, Dallas Institute of Humanities and Culture, 1999, 10–11.
- 29 Uo., 2.
- 30 *Po Csü-Ji összes művei*, 4. köt., 1544.
- 31 François BERTHIER. *Reading Zen in the Rocks. The Japanese Dry Landscape Garden* (Sziklákba rótt zen. A japán sziklakert), ford. Graham PARKES, Chicago, IL, University of Chicago Press, 2005, 98.
- 32 *A jardin anglo-chinois* iránt érzett tiszteletéből adódóan a XVIII. századi német kertteoretikus, Christian Cay Lorenz Hirschfeld (1742–1792) szavain a kínai technikák egyértelmű hatása érződik, amikor a szabálytalan kövek kertekben betöltött esztétikai szerepét taglalja. Ahogy azt fő művének 176–177. oldalán kifejti, ezek „azok [a sziklák], amelyek szabálytalanok vagy különösek, amelyek a képzeletet annak megszokott rétegeiből a korábban nem látott képzetek birodalmába repítik, amelyek bebocsátást engednek az emberi gondolat számára a tündérek világába, a bűvöletok varázslatos földjére.” Lásd C. C. L. HIRSCHFELD. *Theory of Garden Art* (A kertművészet elmélete), szerk. és ford. Linda B. PARSHALL, Philadelphia, PA, University of Pennsylvania Press, 2011.
- 33 BACHELARD, *Earth and Reveries of Will*, 144.
- 34 A világegyetem keletkezésének egyik ősi kínai mítosza az eget hatalmas barlangként ábrázolja, és úgy tartja, hogy azok a darabok, amelyek leváltak a mennyek boltozatáról, a mi földünkre hulltak. Zuhanás közben, mielőtt még a földre ágyazódtak volna, ezek a hatalmas kődarabok óriási mennyiségű kozmikus energiával, azaz csivel (ch'i) töltődtek fel. Lásd BERTHIER, *Reading Zen in the Rocks*, 89.
- 35 Idézi ZHU Liangzhi 朱良志. *The Romantic Spirits of the Stone* (A kő romantikus lelkei) 顽石的风流, Peking, Zhonghua Book Company, 2016, 98.
- 36 Az angol nyelvű szöveg forrása: BERTHIER, *Reading Zen in the Rocks*, 92.
- 37 LAO-CE. *Az Út és Erény könyve (Tao Te king)*, ford. WEÖRES Sándor (Tőkei Ferenc prózafordítása alapján), Budapest, Magyar Helikon, 1980, 13. Ugyanez a fordítás a mű későbbi magyar kiadásaiban is napvilágot látott. Lásd például uő. *Tao Te King. Az Út és Erény könyve*, ford. WEÖRES Sándor, Budapest, Tericum, 1994, 13., ill. uő. *Tao Te King. Az Út és Erény könyve*, ford. WEÖRES Sándor, Budapest, Helikon, 2016, 17. Az idézett szövegrészlet Karátson Gábor változatában a következőképpen olvasható: „Ég Föld köze / akár a kovácsfűjtató / üres és kimeríthetetlen / tevékeny / s árad egyre teljesebben.” Lásd uő. *Tao te king*, ford. KARÁTSZON Gábor, Budapest, Q.E.D., 2002, 9. A művet angolból magyarra átültető Máté János pedig így fordítja a vonatkozó sorokat: „Nem mérhető-e fűjtatóhoz az úr az Ég és a Föld közt? / – Kiürrítetik, mégsem vész el képessége, / – Ismét mozgásba hozzák, s még több levegőt áraszt.” Lásd uő. *A titkos völgy. Tao te King*, ford. MÁTÉ János, Budapest, Gondverő, 2001, 25. Az angol nyelvű változathoz lásd uő. *Tao Te Ching, or The Tao and Its Characteristics* (Tao Te King, avagy a tao és annak sajátosságai), ford. James LEGGE, Auckland, Új-Zéland, The Floating Press, 2008, 16.
- 38 *Csuang-ce bölcsessége*, ford. BRELICH Angelo, Terebess Ázsia E-Tár (<https://terebess.hu/keletkultinfo/csuangce.html>), hozzáférés: 2021. jan. 11. Az angol nyelvű szöveg forrása: „Chinese Text Project” (<https://ctext.org>), hozzáférés: 2019. ápr. 29.
- 39 LIU Kangde 刘康德. *The Interpretation of Huainanzi* (A Huaj-nan-ce értelmezése) 淮南子直解, Sanghaj, Fudan University Press, 2001, 306.
- 40 *A dalköltészet összes alkotása* 全宋诗, szerk. a Pekinger Egyetem Ókori Irodalom Kutatóintézete, Peking, Beijing University Press, 15. köt., 9789.
- 41 HEIDEGGER, *A műalkotás eredete*, 33, ill. 43.
- 42 *Po Csü-Ji összes művei*, 4. köt., 1544.
- 43 Idézi ZHU, *The Romantic Spirits of the Stone*, 31.
- 44 A Liu Jūan (Liú Yuán 留園) magyar nevének forrása: https://hu.wikipedia.org/wiki/Megmaradt_kert.

A lélek mélyének tektonikája

(Villányi László: *mindenek előtt*)

Villányi László legutóbbi kötetbe rendezett verseinek legelső olvasói tapasztalata, ahogy a rövid vagy legfeljebb néhány tagmondatból álló versmondát a nyugodt beszéd lassú tempójával belefolyik a verssorokba. Miközben olvasom, Babits egy valószínűleg valamikor 1917 és 1920 között keletkezett rövid feljegyzése jut eszembe róla, mely mindössze ennyi: „Versem folyékony aranyával”. Nem lehet tudni, hogy a költő miért jegyezte le ezt a töredékes mondatot, hogy mi is történt volna „a vers folyékony aranyával” a költői fantáziában. Talán úgy gondolta, a sűrített ars poeticát magában foglaló metaforát később még felhasználhatja egy vershez vagy egy esszéhez.

Babits ekkoriban született verseit olvasva persze sejthető, hogy az „arany” szecessziós színessége már nem igazán illett a háború alatt poétikailag is átforgalmazott költészetéhez, mint ahogy még messzebb áll Villányi László finoman hangolt és elégikusan borongós lírájától is. Mégis azt gondolom, valami hasonló történik a *mindenek előtt* című kötet verseiben is, különösen az első, *nap mint nap* ciklus darabjaiban, ahol a szöveg szilárd, mégis rugalmas formai keretét a 15–20 szótagos sorok adják. Ebbe csordogálnak bele a mondatok. Van, hogy egy szakasz pusztán csak egyetlen sor, néha viszont újabb verssorokat tölt meg a „vers folyékony aranya”, míg végül egy-egy szó túl nem csordul az öntőformán, és kész nem lesz az öt rövid, néhány soros szakaszra tagolt vers. A kötet második felét kitevő *mondatai közé* című ciklusban más, nagyobb és mélyebb öntőformát használ Villányi, a 8–19, jellemzően 14–16 szótagos sorból álló tagolatlan versek a korábbi kötetekben kidolgozott versformával, de leginkább az 1916-ban kiadott *egyszer csak* kötet verseivel mutatnak formai rokonságot.

De nem csak a forma emlékezete teszi ismerőssé Villányi László újabb verseskötetét. Bár ebben a könyvben, ha jól olvasom, nem idéződik meg a gyermekkor egyik fontos helyszíne, Beregszász, és ezzel együtt az *Ámulat* című kötetben elbeszélte családtörténeti szál is vékonyabb, a szülők leginkább hiányukban jelennek meg, a versbeszélő emlékei a gyermekkorig visszanyúl-

va azonban gyakran konkrét helyekhez kötődve fogalmazódnak meg. Így járhatjuk be vele az Álmos utcát („Kamaszkoromban láttam először az Álmos utcában, / ahogyan lassabbnál is lassabban emeli kifordult lábát, / kacska kezével követi torz testének tekergőzését”, *minden lépés*, 34), a Nádor teret („Hiába tiltakoztam, minden áron versébe akarta írni / Makrai Laci nevét, hosszasan ecsetelte, a Nádor tér / fűvén hogyan estünk egymásnak”, *Makrai Laci*, 60), a Kálváriát („Gyerekkorod óta vajon mennyit zsugorodtak / a kőangyalok a Kálvárián?”, *tavaszt lép*, 25) a folyótól folyóig, pontosabban a Rábától („Tíz centire a Rába fölött, hűti magát, száguld a jégmadár”, *mezítláb futott*, 23) a Dunáig („A Dunát kísérő töltésről éppen házukig / gurulsz biciklivel, egyet sem kell tekerned a pedálon”, *újra rázendít*, 46) elterülő várost. Azaz Győrt, mely mint a költő szülővárosa és és korábbi lakhelye, nemcsak életrajzi adat, hanem az újabb kötetben a versterek megképződésének és a versbeszélő emlékezésmechanizmusainak is egyik meghatározó szervező elve. Úgy, ahogy Villányi egyik korábbi köteté kapcsán Eisemann György megállapította: „Villányi Lászlónak úgy otthona Győr, ahogy például a klasszikusoknál Anakreónnak vagy Alkaiosznak a görög szigetvilág, vagy később Hölderlinnek a Neckar vidéke, Petőfinék az Alföld. A város egy világ forrása, egy nyelv eredete, minden értelem alapja, s minden más csak ehhez képest létezhet, csak innen bontható ki. Nem egyszerűen egy lokálpatrióta perspektívája bontakozik, hanem egy alapvető-eredendő odafordulás ahhoz, ami egyáltalán világnak nevezhető és akként feltárható. A környezet e nézetben nem egy előzetesen adott üres tér, de nem is egy személyes szimbolikával áthatott, a lélekkel analóggá tett közeg, miként a rilkei »első világtér« sem a szubjektum birtoka, hanem megint csak éppen »külső« vonatkozásainak következménye.”¹

Nemcsak az ismerős verstér, de az ismétlődő élethelyzetek, szituációk is versszervező, illetve a kötetben és a születőben lévő életművön belüli kohéziót is megteremtő elvvé válnak a *mindenek előtt*ben. Ezek közé tartozik a focizás vagy Vivaldi említése, és a vonatút, vagy általában az állomáson tartózkodás, de külön meg kell említeni az álmoleírások szerepét, melyek az előbbiekhöz hasonlóan már a korábbi kötetekben is számtalanszor előfordultak. Az álom világa minden esetben élesen elválik az éberségben átélt világtól, és többféle funkciót is betölt a kötetben. Éppen a másságánál fogva időnként a valóság alternatíváját képezi („Álmában belátta, meg kell halnia, mégsem roskadt / össze engedelmesen, mindenáron meg akarta locsolni / a két ablak közötti virágokat”, *eső után*, 11; „Visszatérő álmomban leesett a biciklilánc, amikor a lány / kikönyökölt az ablakba”, *kerülőket tesz*, 24), mélylélektani megfajlásra váró szimbolikus eseményeket idéz meg („Álmomban tele volt tülével a ágyam, mindhiába / próbáltam megtisztítani”, *tavaszt lép*, 25; „Álmában folyton pókhálótól próbálta megszabadítani / homlokát”, *fürödni hívja*, 27; „Álmomban évtizedekkel később ért hozzám az átadás; / már nem tudtam levenni a labdát”, *ujja-*

Szénási Zoltán

(1975, Jászberény) Irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont tudományos munkatársa, az *Új Forrás* folyóirat és az *Irodalomtörténeti Közlemények* szerkesztője. Könyvei: *A szavak sokféleségétől a Szó egységéig: Tanulmányok a 20. századi magyar katolikus irodalom történetéből* (Argumentum, 2011); *Párhuzamosok a végtelemben: Tanulmányok, esszék, kritikák* (Új Forrás, 2012); *Vasadi Péter* (Babits, 2014); *Örökké ég a felhők felett: Tanulmányok* (Savaria University Press, 2016); *Papírforma: Kritikák, esszék a kortárs magyar irodalomról* (Napkút, 2018); *Néma várostrom: Népnemzeti tradicionalizmus és konzervatív kritika a magyar irodalmi modernség kontextusában 1920 előtt* (Universitas, 2018).

1 EISEMANN György 2016. Emlékező életképek. Villányi László: *Folyótól folyóig*. In: *Alföld*, 1., 98–102.

írói álmodott, 29) vagy éppen egy szürreális világ megjelenítésének keretét adja („November másodikán álmomban kórtermeken át / kanyarog a vonat, súlyos szatyrokkal érkeznek / szüleim; segíték cipecedni.”, *életeden túlra*, 52).

Egy alapos tanulmány minden bizonyonnyal ki tudna mutatni több, a kötetben ismétlődő, újraírt jelentet is, melyek akár évek távolából köszönnek vissza. Itt én most két (pontosabban három) példát említek csupán. Az *Ámulat* című kötet egyik cím nélküli versében (az 52. oldalon) olvassuk: „Itt szálltal vonatra, hogy megérkezzél / városomba. Derűsen integetek a hajdani kislánynak.” Ugyanez az újabb kötetben ekképpen ismétlődik meg: „Ezen az állomáson szállt vonatra, hogy megérkezzen / hozzád; integetsz a hajdani lánynak.” (*szerelemben vihetné*, 31) Az *egyszer csak* kötet Szív című versében a következőt olvashatjuk: „talpába csíp a méh, »deret harangoznak«, idéződik, / hajdan miként botlott a nyelve”. Ez a rövid szövegrész az újabb kötetben ketté válva, két különböző versben tér vissza: „Mint amikor mezítláb futott a fűben, méhecskére lépett, / s az a talpába eresztette fullánkját.” (*mezítláb futott*, 23) Illetve: „»Deret harangoznak«, idéződik, egykor miként botlott / nyelved.” (*valakivel majd*, 33).

Nemcsak a helyzetek lehetnek ismerősek, hanem az a valaki is, aki ezekben a szituációkban újra és újra megjeleníti, és ezáltal kifejezi önmagát. Az ismétlődő motívumok által verseken és köteteken keresztül megteremtődő folytonosságban lényegében ugyanaz az alak rajzolódik ki, ugyanaz az életrajz íródik, esetenként a való életből ismerős költőre nagyon emlékeztető vonásokkal: „A kirakatban meglát egy világoskék pulóvert, s karján / érzi a lánykéz puhaságát, az érintés illatát.” (*ébredésig tart*, 21)

Ha csak ennyi lenne a kötet érdekessége, akkor aligha lenne érdemes kritikát szentelni a neki, elég lenne a korábbi versgyűjteményekről írt és most is érvényes megállapításokból összeállítani egy válogatást. A *mindenek előtt*-tel azonban korántsem ez a helyzet. És ami miatt Villányi László újabb kötete kitüntetett kritikai figyelemre tarthat igényt, az éppen ennek a nagyon is ismerős valakinek a költői újraalkotása.

Miközben ugyanis az életművön vagy akár a köteten belüli utalások, önidézetek a folyamatosság, a változatlanosság érzetét kelthetik, a mélyben – ami természetesen líráról révén szó a lélek mélyét jelenti – súlyos tektonikus mozgások folynak.

Mint amikor megmozdult a föld, s csak annyit
 érzékeltél,
 hogy benned is bizonytalaná vált minden
 abban a
 néhány másodpercben. Így élsz évek óta.
(bizonytalaná vált, 9)

A kötet első versének nyitó versszaka ez, mely pontosan regisztrálja a versbeszélő váratlan elbizonytalanodását, az önmagára, saját valóságára való ráeszmélésnek a pillanatát. Azt, amitől kezdve másként tekint önmagára, másként múlik számára az idő. Az új életszakaszba lépés tudatosodása ez, melynek fájdalmas stációiban a korábbi élet emlékei és tárgyi rekvizitumai úgy kerülnek időről időre elő, mint a tavalyi karácsonyfa túlevelei: egyszerre idézik meg az elmúlt időt, és teszik közvetlenül átéltévé az elmúlás(uka)t. A jelen ezáltal küzdelem lesz a két irányba szétfutó idővel, a múlttal és bizonytalan jövővel. Így folytatódik az előbbi idézet: „Július elején még nem vettem őszibarackot a piacon,

/ mintha elodázhatnám a november eljövetelét.”

Ez az elbizonytalanodás nemcsak az elbeszélő saját jelenéhez és múltjához való viszonyában érhető tetten, hanem a nyelvhasználatra is kihatással van. Ennek egyik, alig észrevehető következménye a finoman adagolt nyelvjáték, mely egy-egy versnek különös ízt ad. Egyetlen példát idézve: „A való színe nem izgatta, a valószínűtlent akarta megélni.” (*felé mutatott*, 40) A másik következménynek viszont ennél súlyosabb poétikai relevanciája van, mivel a versbeszélő megszólalása révén megképződő önazonosságát érinti. (Ez az alapélmény lesz a kiindulópontja a második, *mondatai közé* című ciklusnak is.) A kötet fentebb idézett nyitó sorait szinte automatikusan a versbeszélőre magára értjük, hiszen az egyes szám második személyű megszólítás lírai művek esetében leggyakrabban önmegszólítás, vagy legalábbis akként is megérthető. Hogy ebben az esetben arról van szó, megerősíti az *Ámulat* című kötet szintén fentebb idézett újraírása, ahol az eredetileg egyes szám első személyű történetrészletet a *mindenek előtt* kötetben egyes szám második személyben mondja újra a versbeszélő. Más esetekben viszont a versbeszélő egyes szám harmadik személyben beszél önmagáról:

Nyolc évvel a második világháború, harminccel
 az első,
 száznéggyel Világos, négyszázharminchéttel
 Mohács
 után született. Melyik a legszerencsésebb egy
 életrajz
 kezdetének?

A *lépteidre várva* című versben a szerző életrajzi adata (nevezetesen a születési dátuma) alapján némi alapvető történelemtudás segítségével azonosíthatjuk azt, akiről az idézett versrészletben szó van. Hasonló relációba helyezi önmagát az *egyszer csak* kötet *Hatvanévesen* című versének versbeszélője is, aki a kerek évforduló kapcsán az életkor koordináta-rendszerében írók, költők összefüggésében helyezi el önmagát. Míg azonban ott önmagát irodalomtörténeti távlatba helyezve az én felmagasztosulása történik, addig az újabb kötet idézett versében a magyar történelmi katasztrófák adják az önmegértés viszonyítási pontjait, és ez pontosan szemlélteti Villányinak az eltelt évek alatt megváltozott én- és világszemléletét.

Az én, aki második és harmadik személyű megszólalások mögé rejti önmagát, egy életszakasz lezárásának és egy új megkezdésének háttér helyzetében van: „Már csak dereng, ki is volt az a valaki, aki a másik / életemet élte.” (*megigézve áll*, 48) A kötet első, *nap mint nap* című ciklusának kulcskérdése, hogy ebben az állapotban újraalkotható-e a szubjektum, a versekbe tördelt élet- és emlékképekből megírható-e az *életrajz*? Nemcsak a korábbi kötetekkel figyelhető meg bizonyos formai és tematikus folytonosság, a ciklus szövegei közötti utalások révén is megalkotódik egy laza kohézió, mely a versek mélyén egy narratív keret vázlatát is kirajzolja. Ahogy a szignálszerűen ismétlődő ártéri „szomorúfűz” motívumát lassacskán a kert változatos növényzetének és állatvilágának gyakran felsorolásba torkolló leírása váltja fel, úgy talál társra a „szerelem özvegye” a ciklus végére, az egyes szám második és harmadik személy helyébe pedig szinte észrevétlenül a többes szám első személy lép.

A kötet első ciklusában a versbeszélő különböző grammatikai alakokban fejezi ki önmagát

aszerint, hogy az „te”-ként vagy „ő”-ként jeleníti meg önmagát. Ebben a grammatikai szóródásban az én tehát megsokszorozódik azáltal, hogy másik nyelvtani személyben tükröződik vissza. Valami hasonló történik a *mondatai közé* című ciklusban is, de itt az én hasadásának egy másféle módját viszi színre Villányi. Az első, *Gyerekkora folyója* című vers egy intim beszélgetés leírásával indul, mely első olvasásra a költő és barátja között zajlik:

Versébe engedje-e az ártér felől érkező varjú
vagy héja hangját, tűnődik, én meg biztatom,
a feje fölött szálló tizenegy hatvány szárnycsapásait
se mellőzze (59)

Ebben a versben a társalkotóvá váló versbeszélő és a költő közötti bensőséges kapcsolat mellett a műhöz való viszony, a szöveg feletti szerzői autoritás is érzékelhetővé válik, itt ugyanis nem a *dal szüli énekesét*, hanem *az énekesek szülik dalt*. A szituáció paradoxitása ugyanis már ebben a részletben is benne rejlik, hiszen a versbeszélő instruálja a versírással kapcsolatban a költőt, de a nyitódarabban ez a paradoxon még feloldható, ha két költő dialógusaként gondoljuk el a vers alapszituációját. Előrehaladva a ciklus olvasásában azonban szaporodnak a gyanús jelek, hogy itt valójában ugyanannak az éneknek a két alakváltozatával van dolgunk. Az *Átverés* című vers kezdősora már nyíltan utal erre a hasadságra: „Ma már hihetetlennek tűnik, de egy időben / összetévesztettek azzal a valakivel, aki verseiben létezett” (62). Emögött persze az a költészetfelfogás húzódik meg, mely szerint a költő a műben önmagát írja meg, mintegy azonos a műben kifejezett önmagával. A Freudra történő utalás révén szintén gyanút kelt a ciklus 8. verse, a *Néma*, míg a *Nőkben* az én mintha tovább osztódna („A füle botját se mozdította, hiába biztattam, / kezdjen valamit feminin énjével” 68), a versekben egymás követő beszédhelyzetek azonban megmaradnak a két én párbeszédének keretében, ezzel szinte végig fenntartják az olvasóban a megszólaló kilétére vonatkozó bizonytalanságot. A *mondatai között* ciklus verseiben ugyanis Villányi bravúros módon a „való én” és a „fiktív én” konfliktusát viszi színre, a hétköznapi emberét és a verset író, a versekben és a versek által létező költőjét. Ezt a színrevitelt derűs (ön)irónia hatja át, hiszen nemcsak megkettőződésről, hanem szerepcseréről is szó van, a ciklus verseiben ugyanis a lírai én az egyéb-

ként az alkotás biztos háttérét adó „való én” lesz, mindeközben tematikusan is reflektálja a költészet létezését és valóságot átlényegítő erejét: „s ha megbízom benne, segít költőivé formálni / a kertet” (*Ígéret*, 82).

A két én viszonya azonban nem olyan intim és idilli, mint ahogy azt a nyitódarab sejteti engedni, a versben megszólaló én folyamatosan elégedetlen a „költő én” alkotásaival és alkotásmódjával, miközben ő maga elfelejti a rábizott verset (*Kuka*). A *Szerénytelenül* című vers a Villányi-versektől nem idegen focihasonlattal írja le két én viszonyát:

akárha egy jó nyersfordító,
kész sorokat tettem elébe, a foci nyelvén mindez
azt jelenti, hogy én gürcöltem a pályán, ütköztem
és szereltem, sorra adtam a gólpaszokat,
ő nem tombolt, mutogatott rám, mint az manapság
divat, visszafogott volt gólöröme, de szívbaj nélkül,
kegyetlenül kihasználta az általam fölkinált
helyzeteket.

Az én és az én közötti konfliktus azonban a ciklus végére feloldódik, és az utolsó, *Egylényegű* című vers záró soraiban felvillan az elveszett egység visszanyerésének reménye is: „lassacskán / be kell látnom: a végén még egylényegűvé leszünk.” (82.)

Villányi a *mindenek előtt*ben két életszakas közötti váltás lélek mélyén lezajló, csendes traumáját írja meg. Ennek kapcsán talán beszélhetnénk a költő öregkori költészetéről is, de ez a kissé egyébként is közhelyes kategória Villányi László kapcsán nem igazán jön a klaviatúramra, s a verseket olvasva egyébként sem az öregeedéshez köthető fizikai és mentális változás leírása dominál, mi több, a versek – szintén finoman működtetett öniróniával – eleve kizárják ezt a tematikát: „Idejében vonuljon vissza, kérlelem, ígérje meg, / eszébe sem jut megírni újra meg újra görcsbe / ránduló ujjamat, senki se kíváncsi fájdalmamra, / mire megnyugtat, nem ötl-hatol, verseiben / nem kell szembesülnöm örege-désem szaporodó / tüneteivel” (*Ígéret*, 82). Az én önazonosságának két felvonásban színre vitt drámája azonban a posztmodernen lassacskán túllépő magyar költészet figyelemre méltó darabját képviseli.

(Kalligram Kiadó, 2020)
Szénási Zoltán

Extatikus átokvers vagy bizarr költői önanalízis?

(Ovidius: *Ibis*, ford. Teravagimov Péter, utószó Ferenczi Attila)

Csehy Zoltán

(1973, Pozsony)

Költő, műfordító, irodalomtörténész, a pozsonyi Comenius Egyetem docense. Legutóbbi könyve *Grüezil Fél év Svájc* címmel jelent meg 2020-ban a Kalligram Kiadónál. 2020-ban a magyar nyelv oktatása és a magyar irodalmi művek népszerűsítése okán megosztott Déry-díjat, 2021-ben Erdődy Edit-díjat és Háttér-díjat kapott.

„Éles elméd légyen, felejtse el nevedet, / Mint Mesalla, ki nagy fájdalmat érezett, / Hascsemer kirája többől köldöködet” – kezdi *Átok* című költeményét gróf Balassa Bálint, és szinte eszelős makacssággal ontja a szitkot, átkot, gyalázatot, rontást meg nem nevezett ellenségére. „Az egész házadból három fa maradjon, / Kire fiad által nyakad felakadjon” – vizionálja a 30. strófában a saját rágalmaiba fojtott rágalmazó szégyenletes halálát. A paszkvilusnak ható bizarr barokk költeménynek a filológia mai állása szerint nincs eleje, csonkán maradt ránk, mégis a végtelenség illúzióját kelti, egy öngerjesztő generátor egyre hangosabb zajait termeli, s az elviselhetlenség fokozza a monomániás költői tébolyt, a kirtartott fortissimo verse lesz. A versfőkben a szerző a művet „visszaváló áldásnak” mondja, mely az antik *devotio* (az ellenségre kért romlás rituális műfajának) rokona lehetne. Alighanem a magyar irodalom e különlegesen obszkurus költeménye áll a legközelebb Publius Ovidius Naso immár magyarul is olvashatóvá vált *Ibis*-éhez, sőt nem alaptalan feltételezni, hogy gróf Balassa Bálint akár meríthetett is belőle.

Képes-e annyi költői energiát felszabadítani a féktelen düh, fönntartható-e mesterségesen egy olyan lelki állapot, mely 322 disztichonon át gerjeszti nemcsak önmaga elfogódottságait, hanem a nívós költészetet is? Ovidius legbizarrabb műve, az *Ibis* azt bizonyítja, ez lehetséges. Ez a költemény ugyanis egy verses *devotio*: a költő, mintha valamiféle szent szitkok bizarr főpapja, sötét mágusa lenne, azt kéri, hogy áskálódó ellenfelére az istenek válogatott kínokat küldjenek, hogy vessék be a kultúrtörténet csapássorozatainak tárházát, vagy legalább a legkétségbeesettebb variánsok kvintesszenciáját alapul véve a romlás sziporkázó, látványos tűzijátékát, végzetes vulkánkitöréseit árszszák a szerencsétlenre. Pecz Vilmos klasszikus ókori lexikona szerint az *Ibis*-nek elnevezett alak, „a számkivetett költő vagyonára áhítozott s még feleségét is el akarta a hitvesi hűségétől tántorítani”: a gyalázkodás tehát minden értelemben jogos. *Ibis* kilété-

nek felfejtésében a klasszikus filológia pozitívista hívei sosem tétlenkedtek, vannak jelöltek bőven, jobbra a száműzetésben írt Ovidius-elégiák kétes alakjai közül kerülnek ki. Alessandro Schiesaro ötlete alapján felmerült az is, hogy a vers valójában a császár, Augustus ellen íródott (ennek az izgalmas eshetőségnek kissé kimódolt érvrendszerét a kiváló utószó, Ferenczi Attila munkája részletesen taglalja), de olyan nézet is van, mely szerint a költemény egyszerűen a görög Kallimachosz azonos című, elvesztett költeményének adaptációja, s így az ovidiusi *Ibis* valójában nem konkrét, az ovidiusi életrajzban magának helyet követelő személy, hanem egy megtestesült magatartás jelképes összessége, s a vers egy el-elzabaduló fantáziájú műfordító extrém időtöltése. Izgalmas elgondolás az is, hogy az elképzelt *Ibis*-ben Ovidius saját költészetének végzetes Múzsáit átkozná meg, s lényegében saját „ártó” verseire kérne isteni pusztulást. Ebben az esetben akár az *Átváltozások* Acteonjának pozícióját vonatkoztathatnánk a történetre: a vadász, akit miután vaddá vált, saját ebei téptek szét, mivel isteni titkokat leste meg, könnyen párhuzamba vonható az isteni titkokat megsértő költő verseinek saját művészetére visszaható halálos veszedelmével. A számkivetés a költészetet szimbolikus halála lehet, amennyiben az otthon maradt barátok vagy riválisok hajtóvadászatot indítanak ellene. Az *Ibis*-be épített apró történetfoszlányokat mintha Arachne szőné gyalázatos vásznába, mintha a költészet és a művészet az önpusztítás egyik formája lenne, mintha Marsyas lenyúzott bőre minden költői versenyt beárnyékolna, mintha a költészet jelképező Apollón isteni fogatát szűkségszerűen a földi költők, ezek a magukat isteni sarjaknak vélő Phaethonok vezetnék a zuhanásba, mintha a narcissusi báj és lelki alkat búvóletébe esve a költők nem látnának ki a maguk alkotta szerelemből, mintha az invenció Daedalusait csak halálós veszélybe sodort gyermekeik sorsa ébresztené rá istenkáromló vakmerőségükre. A versnek ereje van: búvereje és rontó ereje is, szépsége és gyalázata. Az *Ibis* átokvers: egy alávaló ellenfél szidalmazása, aki talán nem is ellenfél, nem egy szeparált entitás, hanem magában a költőben lakik, mintegy szinekdochikus összessége az *Átváltozások* mítosz-kollekciójából kiválasztott metapoétikusan is olvasható mítoszok hőseinek.

A költemény két nagyobb egységre bomlik: 250 sornyit a rituális átok magömlésszerű áradata tölt ki, majd egy hatalmas, tudós katalógus következik, ám a felvillantott történetek nincsenek kifejtve, extrém perifrázisok gyors egymásutánjában sorjáznak. A disztichonok öntősemaiba kényszerített példatár-áradat szinte a lihegés, a hadarás érzetét kelti: a pulzus, a szívverés költői kihangsúlyozását ismerjük fel benne. Ovidius, az *Átváltozások* nagy történetmesélője, a világirodalom egyik legnagyobb típusteremtő író-pszichológusa itt kiskatalógusokat halmoz egymás hegyére, hátára, s megelégszik a tudós allúziók hatásával. Ebből célszerű lenne arra következtetni, hogy ellenfele egy hasonlóan gazdag műveltségnyagra támaszkodó vagy épphogy butasága miatt a megszegyenítésre rászolgált értelmiségi lehetett, hacsak nem a tudós poéta narcisztikus játszadozásairól van szó.

A kiváló, fiatalon elhunyt, Ovidius költészetének magyar recepcióját a szíven viselő műfordító, Teravagimov Péter alapos jegyzetei nélkül az átlagos antik műveltség felüli tudással rendelkező

magyar olvasó meglehetősen homályos, részleteiben szinte érthetetlen, ugyanakkor mégis sodró erejű indulatköltészetnek tartaná Ovidius invektíváját, s a lehetséges jelentést ennek a kettősségnek köszönhetően az érzelmi térfél mentális érzetvilágának szolgáltató ki. A költemény szinte semmilyen nem hasonlít Ovidius más műveire: trükkös humanista hamisítványnak tarthatnánk, ha a megidézett mikrotörténetek egyedisége ezt nem kérdőjelezné meg, hiszen a humanista imitáció sosem az idegenség, sokkal inkább az otthonosság álarcában antikizál és stilizál. Az *Ibis* a nagyfokú idegenség zavarba ejtő konglomerátuma, melynek retorikai-szerkezeti megoldásai is távol esnek az ovidiusi technikáktól. Ez mind ráfogható a mesterre, Kallimakhosra, a tudós hellenistára, akire az extrém, reduktív perifrázis éppúgy jellemző, mint az érzelmi kielezettség tudós ellensúlyozása, dermesztő, ugyanakkor elmés, bámulatosan argumentált sterilizálása. Ovidius Kallimakhoszt is stílszerűen perifrázissal nevezi meg: Battiadestnek mondja (mert a költő szülővárosát Battos alapította), aki „ködpárra-mesékkel” (a latinban: *historiis caecis*) szőtte be a verset, s megjegyzi azt is, hogy ő maga korábban ezt a műfajt nem művelte. Ez a költői „ködpára” a katalógusra becsülettel rá is telepszik, olyannyira, hogy az értelmező hagyományt is sokszor hozza zavarba. Ovidius humorát jelzi ugyanakkor az a kiszólás, hogy a kis kötet „rögtönzés”. Álljon itt csak pl. egy különlegesen enigmatikus szakasz: „S mint a dalomban imént említett úr unokája, / idd, mit anyád kínál: kéjbogarak nedűjét”. A szakasz lényege: igyál mérget. A referencia viszont feloldható: Pyrrhos-ról van szó, akit a saját anyja mérgezett meg a szeretőjével együtt a kőrisbogárból nyert itallal, melyet szerelmi ajzószerként is használtak. A disztichon százalú fegyver, mely a kéjsóvárságtól kezdve a mérgezésig, a szülői szeretet hiányától az abszurd kéjvágy labirintusáig megannyi sebet ejt. „Vagy gyűlölj meg a bűnös vágyadat, öljön / meg dühödött karddal, mint az *Amynthiadest*” – célozgat másutt Ovidius. Egy magyarázat szerint egy homoerotikus színezetű gyilkosság áll a háttérben, a másik szerint egy megerőszkolási kísérletet követő gyilkosság. A közös nevezőre hozott gyilkosság mindenestre a fiúszerelemmel való visszaélési lehetőségek vádjait is aktiválja. A tartós homály mintha poétikai erővel bírna: Ovidius nem állít, hanem sugall, a referencialitásra a homályos történetek perifrázisaiból kellene visszakövetkeztetnünk, ami, be kell látni, elég képtelennek ható, mégis izgalmas ötlet. Messze nem értünk egyet azokkal a nézetekkel, melyek a kallimakhoszi vers túl szoros leképezésének tudják be ezt a kifejtetlen feszességet. A vers világosan jelzi, hogy a száműzetésben élő Ovidius adja elő itt dióhéjban Róma és Görögország egykori „történeteit”, s hogy e sorsfoglatokba illeszkedik az ő száműzetésének tragikumuma és szenvedéstörténete is. Róma rejtett köldökszinórja továbbra is táplálja, s biztosítja az összeköttetést az anyakultúrával. A gyűlöletkítőrés hevén intenzitása e kapcsolatot félti. Ovidius elégikus formát választ a mondandóhoz: a disztichon erre utal, bár a *Római naptár* narratívájához is köthető megoldás, ahol a történetredukció és a homályos ritualizmus ugyancsak hangsúlyos. Az átokköltészet támadó, jambikus arzenálját későbbre tartogatja: egyelőre megelégszik a rituális átokkal és a nevesítetlen célpontra irányuló gyűlöletanalízis önreflexív elemeinek vegyítésével. Rémtörténetek, horrorhistóriák, mitológiai és történelmi tragédiák szélsőséges variánsaiból áll össze egy teljes arzenál, melyeket a költő szenvedélyes, hosszú, kielégíthetetlen étvágyú enumerációvá gerjeszt, szinte megmámorosodik a feltoluló háttéranyagtól, mely

ugyanakkor hol el is borzasztja az olvasót, hol pedig paradox módon előadott abszurd elemeivel szinte megneveteti. Ovidius költeménye ebben az értelemben szatíráként is olvashatónak mutatkozik, az emberi gaztettek elvetemültségeinek és a lélek sötét tónusú vágyainak lelepleződéseként: ebben az esetben a biográf olvasatok szinte el is jelentéktelenednek, hiszen az Ovidius-életrajzok lényegében eleve a költő műveinek racionalizálható párlatai. Ovidius a gyalázkodás és a saját düh levezetésének szatírjában keresztül mutat be egy önterapeuta magatartást, mely végül is, legalábbis e szerint az olvasat szerint a helycserében oldódik fel, *Ibis*nek azt kívánja, hogy géta és szarmata nyilak között éljen, azaz saját száműzetése helyén. Talán épp ez a költemény egyik lényegi üzenete, hogy a rágalmazónak kellene itt, s az alaptalanul megrágalmazottnak Rómában lennie, hogy a gyűlöletáradat annak a vakságára vonatkozik, aki hitelt adott a rágalmazó szavainak. Az egyiptomi szent madár nevét viselő karakternek Ovidius azt kívánja, rohadjon meg, vesse el a szeme világát, legyen eunuch vagy nemtelen, csálja meg a felesége, ölje meg a fiúszereetője, mérgezzék meg, zúdítsanak rá fürdője rejtett plafonrésén forróvizet, vesse magát máglyára és még hosszan sorolhatnánk a katalógus mámoros elemeit. Ugyanakkor semmi olyat nem kíván neki a poéta, amire ne lenne tudós precedens a történelemben, s e precedensek főbb markereit rendre fel is villantja a költeményben. A rágalmazó ellenfél megsemmisülése minden igyekezet ellenére kétes marad, az istenek kezében van, akik ezt a szörnyűséges katalógust végül is létrehozták, belelopták a történelemben, s bármikor kibővíthetik vagy egyes elemeit analógiásan megismételhetik. Vajon komolyan gondolhatta-e Ovidius, hogy ez a gyűlöletláva majd minden akadályt elmos hazatérése útjából? Megelégedett a retorikus, tudós poézis játékos indulatának kétes artistikumával? Vagy saját indulatának szatírját írta meg önterapeuta jelleggel, s a vers nem is annyira rituális átok, mint egy gyűlölettel telt lélek analízise, a szinte az automatikus írást megelőző szöveggenerálás korai példája? A *Cybele-* és *Attis-*mítosz kasztrálás effektusának megidézése különösen szimptomatikus: a vers testének orgiasztikus megcsonkítására is utalhat, ahogy a költő odaveti a hatalmi cenzúra istenének a test egyetlen részét, az *Ars amatoria* egyik főszereplőjét, hogy ne szaporíthassa tovább a testi és verbális bűnt, hogy a test a kéjelgés nem kívánatos módoszatától és késztetéseitől végleg megszabadulhasson. A metapoétikus érvényű metafora egyrészt az öntörvényű költészet testi épségének veszélyeztetettségét fejezi ki, másrészt az ellenség konkrét testére vonatkozó csonkolási javaslatként is felfogható. *Ibis* az extatikus kultúrkasztrálás istenének mutatna be így áldozatot, sőt Ovidius rágalmazásában ezt talán már meg is tette.

A vékony könyv még egy meglepetést tartalmaz: Ovidius csonkán maradt tankölteménye, a halászatról szóló *Halieutica* leghosszabb összefüggő töredékének fordítását. Ez a szöveg is bizonyítja, hogy Ovidius ebben a műfajban is profinak számított. Teravagimov Péter személyében egy remek műfordítót veszítettünk el: ezt a fájdalmas hiányt ez a posztumusz kötet mindennél jobban bizonyítja, ugyanakkor Ovidius költészetének változatos színeit felmutatva hirdeti a nagy művészet halhatatlan erejét, és az igényes magyar fordításkultúra további gazdagodását.

(Gondolat Kiadó, 2020)
Cseh Zoltán

Konténernyi szabadság

(Czakó Zsófia: *Nagypénteken nem illik kertészkedni*)

Csepi Dóra

(2000, Győr)

A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett, jelenleg a Pécsi Tudományegyetem magyar szakos hallgatója. Elsősorban kortárs magyar irodalommal foglalkozik.

Czakó Zsófia első kötete regénynek és novellafüzérnek is tekinthető; a fejezetek önálló egységként is értelmezhetőek, azonban a történetek kiegészítik egymást. A milánói dómon kívül a kassza mint helyszín után (*A dóm kasszája* című fejezet) például a gyermekkor környezetében, a helyi templomban vagyunk (*Az öt jel*). Talán ebből a kettősségből építkezik a kötet: az olasz környezet és az otthoni emlékek összevetésével, a megfelelési kényszert, a szorongást kiváltó okok feltérképezésével.

Annak ellenére, hogy a könyv a szorongás eredetét, a szűk értelemben vett közösség (család, iskola) egyénre mért hatását fejtegeti, mégsem nevezhető trauma-elbeszélésnek. A narrátor inkább számot vet azzal, hogy ki az emlékezet által konstruált és a jelenbeli én. Az osztálytalálkozót leíró fejezetben ez a következőképpen fogalmazódik meg: „[N]ekem kellett volna felállnom, hogy meséljek magamról, de képtelen voltam felállni, nem tudtam elmondani, mi van velem [...] [Ő]sszeszedtem minden bátorságomat, és azt mondtam, [...] keresem önmagam, és senki sem válaszolt, csak bólogattak ott vigyorogva [...]” (202.) A belső szabadság megtalálásához elengedhetetlenek a múltfeltárási aktusok, melyek a Czakó-műben nagyrészt a család vallásos meggyőződéséhez kötődnek – ezen keresztül mutatkozik meg a familián belüli hierarchia. Az elbeszélő életében leginkább a nagyszülők s főként a nagypapa nyomása érvényesül. A szülők háttérbe húzódnak, kettejük közt az anya az irányító, az apa passzív szemlélő, aki csak utólag áll ki igazáért. Az elbeszélő és nővére kapcsolatában az idősebb testvére a vezető szerep – például a *Honfoglalás* című fejezetben, amikor minden korábbi megegyezést felrúgva a nővér akar a hűga helyén aludni, először fűrödni, az elbeszélő

pedig enged, ismét ő hajt fejet. Az olasz férfi és a narrátor viszonyában nyilvánul meg leginkább a dac, a saját akarat érvényesítésére való törekvés. Az olasz barát a nagynéni kívánságait teljesíti, azzal a különbséggel, hogy az ő környezetükben a családi összetartáson és harmónián keresztül az alá-fölé rendeltségi viszonyok nem válnak szembetűnővé.

A magatehetetlenség, az elmúlás ténye nem csupán a nagypapa történetén keresztül manifesztálódik (*A rágott fűlű nyúl*), hanem Paolo bácsi lassú leépülésének bemutatásában is, akihez a kórházban odasereglenek a rokonok, mintha egy születésnapra érkeztek volna (128), majd felszínes, az elbeszélő számára teljesen érdektelen dolgokról kezdenek vitatkozni (kell-e fenyőmag a lasagnéba vagy sem [128–129]). Amikor Paolo bácsi rosszul lesz, a jelenlévők csendben figyelik őt, majd a beteg fellélegzését követő megkönnyebbülésben Francesca néni – kihasználva a helyzetet – megerősíti a saját álláspontját, s folytatják a vitatkozást. Ez tekinthető a halál, a veszteség egyfajta feldolgozásának.

Az öt jel és a *Mi leszek, ha nagy leszek?* című fejezetek nem a hit és a misztikum elvesztéséről tanúskodnak, mivel bizonyos rítusokat (például Krisztus testének átváltoztatását, vagy a testéből kifolyó vízben való megtisztulást) az elbeszélő gyermekként sem értette, a vallásos elemek inkább a szorongás alapját fogják képezni: „Amikor erre gondoltam, azonnal eszembe jutott Szűz Mária, és reméltem, hogy nem meséli el Vica néninek vagy Gábor atyának” (66). Sok esetben ebből a gyermeki perspektívából íródnak tovább a történetek. Az orosz katonákat például a narrátor csak a nagyszülők elmondásából ismerheti, a tank pedig valami nagy és rémisztő szerkezetként, egy játék felnagyításaként szerepel. A *találkozó* című fejezetben az elbeszélő – annak ellenére, hogy a nagypapja megígérte, megvédi majd őt az orosz katonáktól – szembesül az elmúlással, melyet még az erős és határozott nagypapa sem tud legyőzni. („[A]z a nagy kéz már nem létezett, egyedül a szeme maradt a régi, a gyönyörű, szomorú tengerkék szeme, amellyel egy pillanatra rám nézett, aztán elfordult, mert nem akarta, hogy így lássam [...]” [206].)

A kívül ragadtság az osztálytalálkozóról szóló fejezetben is megjelenik (*A találkozó*), ahol az elbeszélő ki-be mászkál, mert nem találja a helyét volt osztálytársai között, akik azóta családot alapítottak, és néhányuknak már gyermekük is született; ezzel szemben a narrátor még mindig keresi önmagát. Talán valójában úgy lehet elérni a boldogságot (fordul meg az elbeszélő fejében), ha az osztálytársai és szülei példáját követi, otthagyja a dóm kasszáját, és gyermeket szül: „mert utána az életem kiteljesedik, anyának is úgy teljesedett ki az élete, tehát nincs más dolgom, mint anyámra hallgatni, és akkor minden rendben lesz.” (13) Azonban az elbeszélő nem akar egy újabb társadalmi konvenciót teljesíteni („miért nem akarom én is azt, amit mindenki más, hogy feleségül vegyenek, gyerekeket szüljenek” [152]). Egyrészt frusztrálja a szülői sürgetés (mikor jön már az olasz unoka, akivel ők nem fognak szót érteni?). Másrészt nem akar belekeverülni az olasz mintára szerveződő körforgásba (a gyereket felnőttkorában is irányítani, mindig a közelben tudni).

Az énkeresés paradoxonát írja le a jelenet, melyben az elbeszélőtől megkérdezik, hogy mi szeretne lenni, ha nagy lesz. Megvetően, undorral hallgatja az osztálytársa, Barabás Ferike elképzelését, miszerint ő villamosmérnök lesz, mint az apja; viszont mikor a narrátort kérdezik, szintén a szülők álláspontját halljuk vissza. Egyfajta szabadulásnak tekinthető az, hogy az elbeszélő Olaszországba költözik, és ott keres állást, viszont a kasszás pozíciót csak átmeneti munkának nevezi. Feltételezhető, hogy ezt is csak azért mondja, mert tudja, hogy nem ezt várnák el tőle. Ugyanakkor számára mást jelent ez az állás, mivel ott elzárkózhat másoktól, egy konténernyi szabadsággal rendelkezik (194).

A névproblematika több helyen is megjelenik a kötetben. Például amikor az elbeszélő szülei lány helyett fiút vártak, ezért egy napig nem találtak a gyermeknek nevet (*Az öt jel* [28]). A narrátor felmondja a német leckét a papájának, viszont az „ich heisse” után nem következik a neve, ahogy az egész kötetben sem hangzik el. Csak annyit tudunk, hogy a névsorban Barabás Ferike és Dani között van, ahogy az én mindig más személyek relációjában tétéleződik. Az írás, az egyedüllét keresése, a felkelés utáni énidők beiktatása mind törekvés a sztereotipikus boldogságdefiníciótól és ideális családképzetektől való kiszakadásra. Ennek ellenére, mondhatnánk, az elbeszélő Olaszországban sem tudja megtalálni önmagát, mivel honvágyat érez, ha meglátja a magyar zászlót, vagy magyar turistákat hall beszélni. Smid Róbert cikke szerint „többnyire tudnak újat hozni próza-irodalmunkba azok a részek, amelyek a kulturális különbségeket és hasonlóságokat veszik sorba a kasszafülkéből: hogy mindenki sorban áll ott is, ahol nem kell, hogy a turisták, amint megtudják, hazájuk fia vagy lánya van a kasszánál, egyből szóba elegyednek vele, és szívességekre kérik.”¹ Véleményem szerint jelen esetben a sorból való kiállástól, a változtatástól való félelem az elbeszélői attitűdre utal, mivel a narrátor maga sem mer teljes egészében új életet kezdeni külföldön, kilépni a rá szabott korlátokból, s nem mer eltérni a képmutató magatartástól, miszerint neki mindig aranyosnak, kedvesnek, konfliktuskerülőnek kell lennie, mások akaratát kell teljesíteni, ahogy az olasz környezetben, az olasz férfi társaságában és az ő családjában is erre kényszerül.

Kérdés, hogy miként lehet eljutni úgy a belső szabadsághoz, hogy közben önmagunkra találjunk, levetközve a család által támasztott elvárásokat, és az azt kiváltotta szorongást. Az elbeszélő azt a férfit látja boldognak, aki az utcai zenész mögött táncol, és nem érdekli, mit gondolnak mások; vagy a perui pánsípóst, akiről később kiderül, hogy vak. Talán ez nevezhető egyedül igaznak: valaki önfeledten táncol, vagy nem látja, mi történik körülötte, hanem csak zenél. Nem társadalmi konvenciók elleni lázadásról van szó, sokkal inkább kritikus hozzáállásról. A nagypapa nem kérdőjelezte meg semmit, ahogy ő sem gyermekként, viszont most a felnőtt elbeszélőnek ez a feladata, hogy megtalálja, mi számára az igazán fontos.

A szereplőket nem kifejezetten érdeklik mások akarata, csak az, hogy jó színben tüntessék fel magukat. Például az elbeszélő nem szeretné egész nap az édesanyját kísérni, ahogy az olasz barátja sem, mégis azt teszi. Azért központi kérdés az énkeresés, mert az narrátornak eddig nem volt lehetősége az önérvényesítésre. A katolikus milióból átkerül egy összetartó családba, amelyhez sehogy sem illeszkedik, nem akarja a rá rótt szerepeit tovább viselni.

Az elbeszélő legtöbbször sodródik a jelenben, nem ismerjük a motivációját, hogy mit is szeretne kezdeni az életével, annak ellenére, hogy pontosan tudja, nem elégedett a mostani állapottal. Csendes szemlélőként lehet csak tanúja az elmúlásnak, a nagyszülők leépülésének, míg az ő élete nem halad semmilyen irányba. A narrátor nem tud új életet kezdeni külföldön, az emlékeken való rágódást, a szülei tulajdonságait, attitűdjét is viszi magával: „[N]em mondhatam meg Katinkának, hogy a legkevésbé sem érdekel, mit csinál, ehelyett anyám szólalt meg belőlem, nagyon jól nézel ki, Katinka, nagyon örülök, hogy látlak [...]” (82). Ahogy a rokonok sem tudják elengedni a konvenciókat, a traumákat. Talán az egyetlen változást az emlékek feldolgozásának aktusa, az énkeresés nyújtja, a szorongás alapjainak feltárása, hogy az elbeszélő leküzdhesse azt, és végre szabad akarata szerint, megalkuvás nélkül élhesse mindennapjait.

(*Scolar Kiadó, 2019*)
Csepi Dóra

1 SMID Róbert 2020. május 8. Ex libris, Czákó Zsófia: *Nagypénteken nem illik kertészkedni*. In: *Élet és Irodalom*, 19.

Élethálózat, szövegfoto

(Kiss Tibor Noé: *Beláthatatlan táj*)

Földes Györgyi
(1970)

Irodalomtörténész, kritikus. Az ELKH (volt MTA) BTK Irodalomtudományi Intézet tudományos munkatársa, a *Helikon Kultúra- és Irodalomtudományi Szemle* főszerkesztője. Kutatási területei: 19–20. századi francia irodalom, modern és kortárs magyar irodalom, avantgárd, gender, testelméletek.

Bár Kiss Tibor Noé még csak most publikálta harmadik regényét, kezdem azt gondolni, valamilyen módon tervei között szerepel minden egyes könyvében valami újjal kísérletezni – mindenestre nehéz lenne azt állítani, minden művével ugyanazt írja újra. Első regénye autofikció a nemi identitáskeresés, a transzgenűek nehézségeiről, a második egy szociológiai regénnyel keresztezett krimi, s e harmadik – bár vannak szociológiai aspektusai ennek is (a peremre csúszott családok gyermekeinek perspektívái, illetve az egyik szereplő, Dorka hajléktalanszállón dolgozik szociális munkásként) – egy csupán nyelvi eszközökkel megoldott, mégis ösztönművészeti kísérlet, ahol nemcsak irodalmi műnemek (líra és epika) hajlanak egybe, hanem a szövegbe beleoltódik a fotóművészet is. Ez utóbbi jellemzőt tekintve persze nem az egyetlen a kortárs magyar regényirodalomban (ha másra nem, érdemes Márton László *Árnyas főutcájára* vagy Závada Pál *Természetes fényére* gondolnunk, s annyi másra még), ám megoldása mégis egyedinek tekinthető: abból a szempontból ugyanis, hogy olyan mértékben beledolgozza a képeket a szövegbe, hogy könyvét olvashatja valaki kizárólag nyelvileg megalkotott egészként is, nem feltétlenül figyelmet szentelve a vizuális rétegeknek, vagyis csak tematikus értelemben tudomást véve arról, hogy egyes szereplők szeretnek fényképezni, vagy éppenséggel fotókat mutogatnak egymásnak.

De még ha kizárólag ezen „tiszta irodalmi” vonatkozásokra figyelünk is (cselekmény, szereplők, struktúra, egyes narratológiai eszközök), akkor is érezzük, erős szövegről van szó, amely megindító módon beszél emberi viszonyokról, magányosságról, önmagukra záródó életéről. Négy ember váltakozó monológja ugyanis a regény, négy így-úgy egymás mellett élő, mégis

rendkívül magányos emberé. A középkorú tanáráé, akinek közúti balesetet szenvedett lánya kómában fekszik, volt felesége Norvégiában él, élettársától elhidegült, s most egy erősen traumatizált, érzékeny fiatal lányba, Zsófiába szerelmes. Zsófié, aki viszonyozza ugyan a férfi érzelmeit, de kihátrál a viszonyból: részben saját belső magánya, lelki sérülései miatt (alkoholista apja elhagyta őket, anyja meghalt, s aztán egyedül nevelte marginalizálódott kamasz testvérét), részben azért, mert (jogosan) úgy sejtí, öccsének köze lehet Dorka balesetéhez. Az öccs, akiben ugyan megmaradt a jószándék szikrája, de nehéz gyermekora és rossz társasága miatt – holott haverjaival valójában nem találja a közös hangot – egyre inkább a társadalom szélére sodródik. S végül a kórteremben mozdulatlanul fekvő, gépekre kötött Dorkaé, akinek öntudatlan, álomszerű gondolatfoszlányait szürrealista szabadvershez hasonlatos egységekből olvashatjuk – gyerekkori emlékeket, szerelmi vallomások mozaikjait, érzeteket és érzéseket, villanásokat a kómában nagyon töredékszerűen érzékelt környezetről – amíg ki nem huny ez is. Dermesztő, ahogy ezek az egymás mellett élő emberek monologizálnak, szinte a teljes reménytelenségben – bár talán a regény végén felcsillan valami halovány fénysugár Zsófi és szerelme számára, de annak ára is van, a testvértől való elszakadás, leválás (persze értelmes döntés is elengedni a kezét, hogy végre felelőssé válhasson saját magáért). És még így is kérdés, megtalálhatják-e a boldogságot, valóban egymásnak teremtettek-e ők ketten, vagy csak pótlékot jelentenek (a hiányzó apát, az elvesztett gyermeket) egymás számára.

A regény vége felé a férfi – immár mindenkit elvesztve maga körül, lányát, élettársát, a nagy szerelemnek hitt Zsófit – elidegenedetten ránéz, rácsodálkozik megszokott, addig evidenciának tűnő, sőt akár attribútumának is tekintett tanári asztalára, s annak falapján látja meg emberi kapcsolatainak rajzát, amely az idegpályák és az áramkörök mintázatára is hasonlít. E bekezdésnek kulcsszerepe van a regényben, nem véletlen tehát, hogy a címet is innen emelte ki a szerző, a „beláthatatlan tájat” ez az érezett felszín adja: „Olyanok ezek a hajszalérek, mint az áramkörök. Egymás mellett futnak, egyes helyeken érintik vagy metszik egymást, csomópontokba rendeződnek, szétterülnek. Finom gyűrődések sorjáznak, miniatűr hegyláncok és folyómedrek, a vajatokban megül a por, a kenyérmorzsza, a radírtörmelék [...]. Beláthatatlan táj, a huzalok között ismeretlen kapcsolatok, kibogozhatatlan összeköttetések, nem tudom, hová vezetnek, és mitől aktiválódnak az idegnyalábok. Össze vagyunk drótozva, de nem tudjuk, szentén.”

Összetett kép, és minden apró részlete kifutatható valamerre a regényben (mint ahogy nem véletlen az sem, hogy a talán konzekvenciaként is szolgáló reflexiót éppen a látvány indítja be). Felhívja a figyelmet a táj szerepének fontosságára, a természet ölen próbálnak a szereplők megnyugvást vagy fogódzót találni, mint ahogy az erdőben hulladékgyűjtő aktivistaként tevékenykedő és amatőr fotós Zsófi, a gyászában a tengerhez menekülő férfi is. A vonalak futásáról eszünkbe juthat az is, hogy Zsófi öccse szípus bárányaival előszeretettel bámul le a felüljáróról az

autópályára, messziről nézik annak rajzát, s azt is látják, ahogy alattuk robognak el a tőlük, a kallódó fiataloktól, a hajdani „proligyerekektől” kaszt-szerűen elkülönülő, a másik világot reprezentáló autósok, míg aztán egyikük hirtelen egyénné, emberré válik számukra – legalábbis az öcs számára mindenképpen –, tudniillik az a szerencsétlenül járt „nő” (történetesen a tanár lánya), aki egy idétlen viccük miatt lesodródik az útról, és súlyos balesetet szenved. Az idegpályákhoz hasonlítás rámutat egyfelől arra, hogy mindannyian saját gondolataink, előéletünk, megrögzöttségeink, kapcsolatrendszerünk, illetve tudatos és tudatalan érzelmeink, esetleg ösztönkésztetéseink foglyai vagyunk, s nemigen tudható, ezek miképpen alakítják sorsunkat, életeseeményeinket és másokkal való egymásra találásainkat (vagy ezek kudarcát), másfelől asszociálhatunk vele kapcsolatban az agyműködésre mint olyanra is, az élet alapvető feltételére: hiszen Dorka agysérülést szenved az autóbalesetben, s ez lesz a regény végén bekövetkező halálának primér oka (ráadásul a kórteremben, a kómában fekvő lány mellett egy matracon fekvő az apa egy agyi barázdákra emlékeztető vonalhálózatos párnára fekteti a fejét, úgy vigyázza lánya öntudatlan álmát.) Az áramköröket illetően számot vehetünk az élet zálogaként működő test törekenységével, tudniillik hogy annak egyes funkciói áramkörök működtette gépek által biztosíthatók egy darabig, utána azonban már csupán a technika nem lesz képes helyrehozni a helyrehozhatatlant. S végül ez a barázdált asztallap utalhat az emberi kapcsolatokra is: az emberi életek ugyan nem feltétlenül párhuzamosok a végtelenben, a vonalak itt-ott találkoznak, de csak azért, hogy aztán – keresztezve egymást – tovafussanak. Ki tudja, visszakanyarodnak-e ismét, vagy találkoznak-e valaha egy másik vonallal.

A regény kapcsolatrendszere (cselekménye) is e véletlenszerűen alakuló network szerint alakul: a tanár összejön Zsófi-val, akinek az öccse és barátai okozták lánya balesetét; az öcs végül – miközben meglátogatja a kórházban haldokló szomszéd nénit – az idős asszony mellett ott látja a kómában fekvő Dorkát (mi több, vonzónak találja), majd végignézi a kórterem falára kitett családi fotókat, köztük a tanárét is – s eközben fogalma sincs arról, hogy a sérült lány azonos azzal a nővel, aki miattuk borult fel a kocsijával, és arról sem, hogy nem más, mint nővére szerelmének a lánya.

Mint már utaltunk rá, Kiss Tibor Noé pályáján ez egy újabb kísérlet – s talán prózapoétikai szempontból is, amennyiben a Dorka-fejezetek szinte szabadversként hatnak vagy inkább csak ritmikus prózaként ismétlésekkel, gondolatrítmusokkal. Felsejülő álom- és emlékképek, keveredve aktuális érzetekkel – de sokáig ez sem világos az olvasó számára, aki a könyvet felnyitva először a körhintasözveggel találkozik, a körbekerbefutó, de egymást soha utol nem érő lovakkal, s azt még nemigen tudja hová kapcsolni. Vers ez vajon vagy próza (egyébként is, most mit

olvas vajon, regényt, ahogy az a szerzőtől megszokott)? De szép lassan minden összeáll, sőt, ez a nyitódarab – hasonlóan az íróasztallaphoz – kiterjesztett metaforává (tudniillik az emberi kapcsolatok metaforájává) válik, vagy akár a regényszöveg miniatürizált másává. Hiszen a narratíva is úgy áll össze, ahogy a szereplők verbális megnyilvánulásaikban csak futnak körbe-körbe, egymást vagy vágyaikat kergetve, soha nem összehozható. A Dorka monológjában tapasztalható töredékesség a regényben máshol is megmutatkozik, felsorolásra alkalmas gyakori nominális mondatokban, melyet érzetek, hangulatok, gondolatfoszlányok soraként értelmezhetünk. Ilyen felvillanó képeknek tekinthetők a fotók is, amelyeket Zsófi és néha a tanár hobbifotósként készít, gyűjtögetve, meg-megörökítve ezeket e látványokat és pillanatokot, hogy azok aztán, a monológok által felelevenítve, verbális lenyomatot kapjanak egyrészt a folyó szövegben, másrészt – és ez egy érdekes prózapoétikai újítása Kiss Tibor Noé új regényének – minden lap alján egy-egy kis szintagmában, esetleg rövidke mondatban. Csak hogy az első párat idézzem: *az égen néhány csillag; a hold felszíne körül derengés; kopott festékcsíkok az úttesten; a lámpaoszlop halványan világító fénye; hosszan megnyúló árnyékok az aszfalton* stb. Persze elképzelhető, hogy ezeket nem mind a mobiltelefon fényképezőgépével gyűjtik, néhányat csak verbálisan, bár van néhány egybeesés a ténylegesen elkattintott fotókkal (vagy néhány közülük lehet a Dorka agyában felvillanó kép is). És itt érdemes emlékeztetni a szerző érdeklődésére a fényképezés iránt, aki már régen nagyon szép fotókat készít (kivágatok ezek a természeti vagy a városipari tájból); továbbá arra is, hogy a regényhez kapcsolódva egy fotós projektet is elindított, a Dorka-szál textuális képeit vizuálissá váltja (nem tudom, ténylegesen megfotózza-e őket, vagy saját, eredetileg autonóm fotóit látja-e el ilyen címekkel), és a hozzá tartozó miniszövegekkel együtt eladásra kínálja. A negyedévente licitre bocsátott fotók után kapott bevételt pedig civil szervezetekhez juttatja el.¹

A regény vége persze tele van kérdőjelekkel. Hogy lehet innen a(z) életben maradt) szereplők számára új életet kezdeni? Nem tudható, de őszintén szólva a regényt átható szomorúság olyannyira egzisztenciális szintű, hogy nehezen tudom úgy látni, mégis van remény, mégis elindítható valami értelmes és felemelő, Dorka halála ellenére is. Az emberi sors ilyen, bele van kódolva ez a kiúttalanság. Hallgathatjuk a Karma Chameleont (Culture Club), mint a regény legvégén bizakodni kezdő – de Dorka haláláról még mit sem sejtő – Zsófi, de csak annak tudatában, hogy nem a szerelmesek hazudnak egymásnak, hanem a színesnek feltűnő élet kecsegtet eleve illúziókkal.

(Magvető Kiadó, 2020)
Földes Györgyi

1 Lásd: Jelek a gépről. In: Kiss Tibor Noé szerzői oldala, <https://www.kisstibornoe.hu/egyeb/jelek-a-geprol/> (a letöltés ideje: 2021. 01.10.)

Kérjük, támogassa a Műhely folyóiratot „Műhely-barát képeslap”-ok vásárlásával!

A Műhely folyóirat 2020-tól képeslapsorozatot indít a folyóiratban megjelent képekből válogatva. A „Műhely-barát képeslap”-ok minden kedves érdeklődő számára elérhetők és megrendelhetők a folyóirat e-mail-címén: muhely.folyoirat@gmail.com vagy szerkesztoseg@gyorimuhely.hu

A képeslapok megvásárlásával Ön a győri Műhely fennmaradását és megjelenését támogathatja!

Az A5-ös méretű (207 mm x 148 mm) képeslapok ára egységesen 500 Ft/darab.

A művészi kivitelű, nagyméretű lapok bármely keretben, asztaldíszként és faliképként is használhatók!

Az első négy képet a 2020/1-es számunkban megjelent fotókból, Bobál Katalin munkáiból választottuk.

Képeslap 1:

Maurer Milán, stúdióportrék, 2019. szeptember.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© **Bobál Katalin - bobal photography**

Képeslap 2:

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© **Bobál Katalin - bobal photography**

Képeslap 3:

Lőrincz Emma, stúdióportrék, 2019. március.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

Képeslap 4:

Maurer Milán, stúdióportré. 2016. augusztus.

A Műhely 2020/1-es számából, mely Bobál Katalin fotóin keresztül a Frenák Pál Társulat produkcióinak táncművészeit állította a középpontba.

© Bobál Katalin - bobal photography

A megrendelés menete:

1. a megrendelni kívánt képeslap/ok kiválasztása
2. a darabszám és a képek számának megjelölésével e-mail küldése a szerkesztőségbe, Szikonya Gabriella részére: muhely.folyoirat@gmail.com vagy szerkesztoseg@gyorimuhely.hu
3. a válaszlevélben megadott információk alapján a képeslap és a postaköltség árának átutalása a szerkesztőség bankszámlaszámára
4. az összeg beérkezése után a képeslapokat kipostázzuk az e-mailben megadott postacímre
5. 4 db (és azon felüli) képeslap vásárlása esetén támogatóink nevét kéthavonta közzéteesszük Facebook-oldalunkon (ennek mellőzése e-mailben kérhető)

Várható postaköltség ajánlott küldeményként (500 g-ig): 600 Ft

Előre is köszönjük az érdeklődést!

DR. HORVÁTH NÓRA

1978-ban született Győrben. Filozófus, művészeti író. A Győri Széchenyi István Egyetem egyetemi docense. 2016-tól a Műhely szerkesztője, 2019-től főszerkesztő-helyettese, 2020-tól főszerkesztője.

Tudományos fokozat (PhD): Filozófia (2014).

Tanulmányok:

2006–2009: Pécsi Tudományegyetem Filozófia Doktori Iskola; 2002–2006: Szegedi Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, filozófia szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, tanító szak; 1998–2002: NYME – Apáczai Csere János Kar, művelődésszervező szak.

Főbb kutatási területei: az esztétikai életvitel filozófiai megközelítései; létezésesztétika; George Santayana életműve; amerikai esztétizmus, Edward Perry Warren és Fred Holland Day életműve; amerikai pragmatizmus, pragmatista esztétika; Richard Shusterman filozófiája (szómaesztétika); Frenák Pál életművének filozófiai megközelítése;

A magyar és idegennyelvű publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisban.

Önálló kötetei: A szépség szeretői – George Santayana és kortársai (2018 GlobeEdit, 2019 JatePress)

HORVÁTH-MÁRJÁNOVICS DIÁNA

1988-ban született Győrben. Irodalomtörténész, kritikus. 2020-tól a Műhely szerkesztője, a lap kritikarovatának vezetője.

A Révai Miklós Gimnáziumban érettségizett. A Pécsi Tudományegyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában szerzett doktori fokozatot. A Bölcsészettudományi Kutatóközpont Irodalomtudományi Intézetének tudományos segédmunkatársa. Főbb kutatási területei: Mészöly Miklós életműve; a kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, PTE BTK Irodalomtudományi Doktori Iskola; 2011–2013: esztétika szakos bölcsész (MA), PTE BTK; 2010–2013: magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész, irodalomtudomány szakirány (MA), PTE BTK;

2007–2010: alapszakos szabad bölcsész (esztétika szakirány), magyar minor (BA), PTE BTK.

Publikációk listája elérhető az MTMT adatbázisában.

KURCSIS LÁSZLÓ

1950-ben született Csornán. Grafikusművész. 1990-től a Műhely arcualattervezője.

Tagság: Magyar Grafikusművészek Szövetsége, Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete, Győri Grafikai Műhely, Art Flexum Művészeti Társaság, Nyugat-Szlovákiai Képzőművészek Egyesülete, Art World Hungary Egyesülete. 1975 óta szerepel csoportos és egyéni kiállításokon Magyarországon és külföldön egyaránt. Rendszeres résztvevője a magyar és nemzetközi művésztelepeknek. Alkotásai számos közgyűjteményben és magánkollekciónban megtalálhatók itthon és külföldön egyaránt. Szuverén alkotói munkáját gazdagítja és végigkíséri a művészetoktatói, kiállításrendezői és tervezőgrafikusi tevékenysége, amit a győri Műhely kulturális folyóirat harminc évfolyamának arcualattervei, több mint száz könyvborító,

kereskedelmi és kulturális plakát is reprezentál.

Tanulmányok:

Dekorátor és Kirakatrendező Iskola, Budapest 1969–1972, Mártélyi művésztelep 1972–1986, Pedagógiai Főiskola rajz szakirány Győr 1975–1979, Képzőművészeti Egyetem Budapest 1979–1983.

Díjak: 1973 Petőfi pályázat I. díj, 1986 Győri Grafikai Műhely ösztöndíj, 2000 Győr Város Kultúrájáért díj, 2003 Győr Város ezüst emlékérmé, 2003 Győr-Moson-Sopron Megye ezüst emlékérmé, 2005 Megyei Tárlat Győr; Művészeti Alap díja, 2007 Regionális Képzőművészeti PRÍMA DÍJ (megosztva, Art Flexum Művészeti Társaság), MAOE Alkotói Támogatás, 2008 Megyei Tárlat Díja, 2014 Téli tárlat díja, 2014 Art Flexum Művésztelep díja.

SZARVAS MELINDA

1988-ban született, Győrben. Irodalomtörténész, kritikus, szerkesztő. 2017-ben a Műhely kritikarovatának gondozója, 2020-tól a lap szépirodalmi rovatait (vers és próza) vezeti.

Főbb kutatási területei: a vajdasági magyar irodalom, hungarológia, kortárs magyar próza.

Tanulmányok:

2014–2017: ösztöndíjas doktorandusz, University of Jyväskylä, Faculty of Humanities, Hungarian Studies; 2012–2014: ösztöndíjas doktorandusz, ELTE BTK, Irodalomtudományi Doktori Iskola, Az irodalmi modernség program; 2010–2012: MA-tanulmányok, ELTE BTK, Magyar nyelv és irodalom szak; 2009–2010: MA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és

irodalom szak; 2006–2009: BA-tanulmányok, PE MFTK, Magyar nyelv és irodalom szak, színháztörténet szakirány.

Önálló kötete:

Tükörterem flamingóknak. Irodalomtörténeti tanulmányok a magyar vajdasági irodalomról (2018 FISZ)

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Emberi Erőforrások Minisztériuma

Nemzeti Kulturális Alap

Nemzeti Kulturális Alap

Győr Megyei Jogú Város Önkormányzata

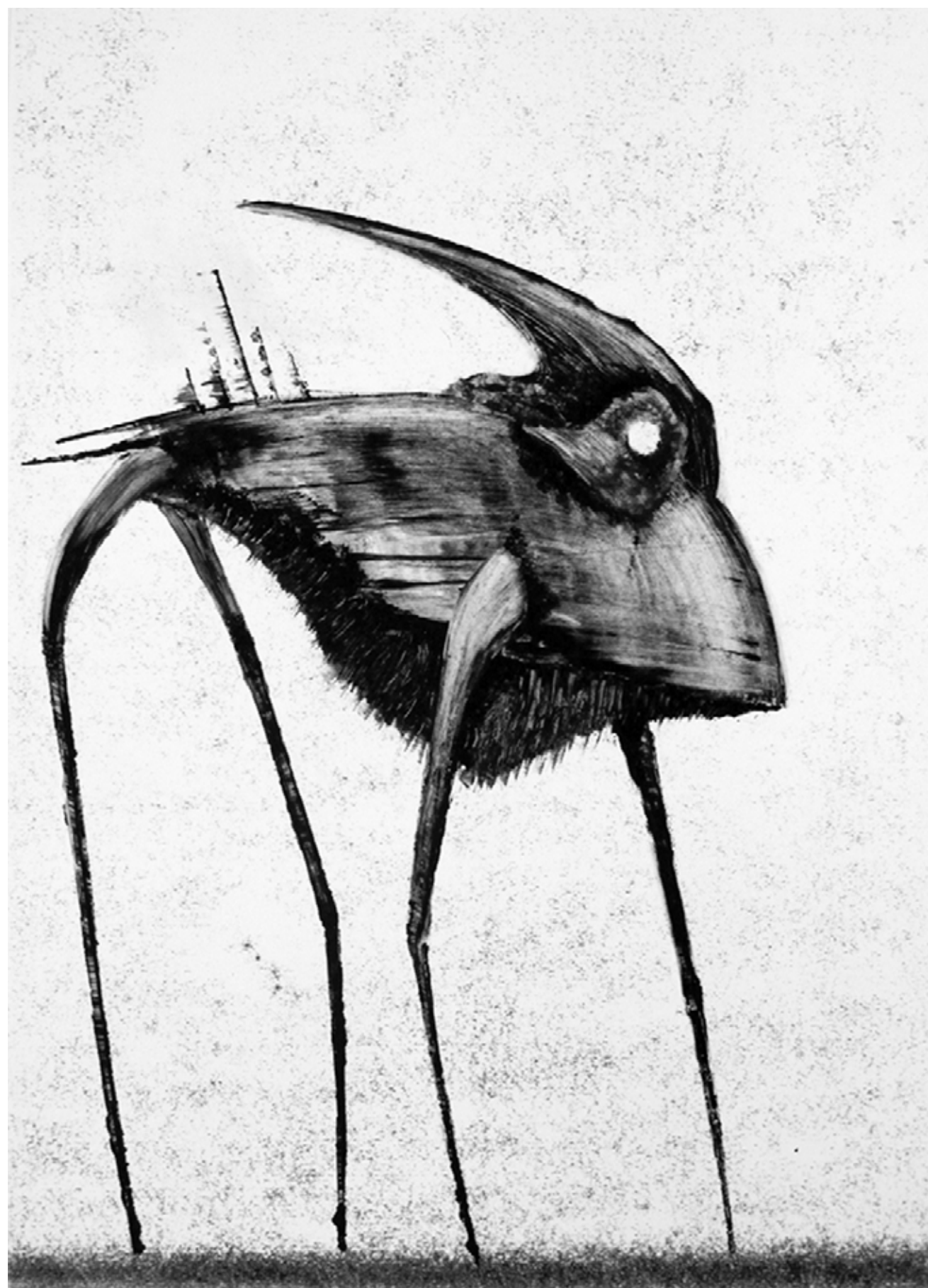
Pannon-Víz Zrt., Győr

Széchenyi István Egyetem, Győr

Uniklub Kft.

műhely

KULTURÁLIS
FOLYÓIRAT

2021

950,- Ft

